

STUDIU CU PRIVIRE LA SITUAȚIA
FEMEILOR ȘI FETELOR ROME DIN
REPUBLICA MOLDOVA

UN Women este organizația ONU dedicată egalității de gen și abilitării femeilor. Lider mondial pentru femei și fete, UN Women a fost instituită cu scopul de a intensifica progresul în favoarea ameliorării situației femeilor din lumea întreagă și a le satisface necesitățile. Pentru informații detaliate accesați pagina web: www.unwomen.org

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) reprezintă rețeaua de dezvoltare globală a ONU care militează pentru schimbare și asigură transferul de cunoștințe, experiență și resurse necesare oamenilor în efortul lor de a-și construi o viață mai bună. În procesul de evoluare a capacității locale de dezvoltare, statele beneficiază de suportul angajaților PNUD și al rețelei cuprinzătoare de parteneri ai acestuia. Pentru mai multe informații accesați: www.undp.md și www.undp.org

Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru drepturile omului (OHCHR) reprezintă angajamentul mondial față de idealurile universale ale demnității umane. Avem un mandat unic din partea comunității internaționale pentru promovarea și protejarea drepturilor omului. www.ohchr.org

Acest studiu a fost elaborat în rezultatul colaborării dintre UN Women, OHCHR și PNUD Moldova (denumită în continuare “familia ONU”).

Studiul prezintă concluziile unui lucru intensiv de cercetare, inclusiv cercetarea pe teren și în birou, efectuate de consultanții Isabela Mihalache¹ și Sergiu Rusanovschi², autorii prezentului raport, la solicitarea entităților Națiunilor Unite care au comandat acest raport. Studiul include, de asemenea, cercetarea derivată din lucrul anterior publicat și în curs de desfășurare al echipei de țară ONU în Republica Moldova în ceea ce privește situația fetelor și femeilor rome în Republica Moldova.

Traducere: Inesa Coman și Alexandru Florea

Editare: Alexandra Iarincovschi

Fotografii: Claude Cahn și Natalia Duminica, Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului

Design și machetare: Nicolae Sârbu

Tipar: Nova Imprim SRL

Opiniile exprimate în prezenta publicație aparțin autorilor și nu reprezintă neapărat punctul de vedere al Organizației Națiunilor Unite sau al oricărei organizații afiliate acesteia.

Publicația este disponibilă în limbile română și engleza și poate fi accesată pe paginile web www.un.md și www.md.undp.org.

Dreptul de autor ©: UN Women, UNDP, OHCHR 2014

¹ Consultanț independent în domeniul drepturilor femeilor rome.

² Consultanț în domeniul drepturilor omului, Republica Moldova.

PREFAȚĂ

Măsuri de sprijin în vederea îmbunătățirii drepturilor femeilor și fetelor rome

Anul trecut, în octombrie, Comitetul Națiunilor Unite privind eliminarea discriminării față de femei (CEDAW) a publicat constatări, conform cărora grupurile de femei dezavantajate, inclusiv femeile rome, sunt, practic, totalmente excluse din viața politică și publică. Comitetul CEDAW, la fel, și-a exprimat îngrijorarea referitoare la faptul că femeile și fetele rome sunt, practic, private de protecția efectivă a legislației, cum ar fi Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie din 2008. Aceste concluzii sunt cele mai recente dintr-o serie de recomandări formulate de organisme specializate în evaluarea respectării drepturilor omului, punând accentul pe situația îngrijorătoare a romilor, în general, și a femeilor și fetelor rome, în special.

Anul trecut familia ONU a sprijinit eforturile Republicii Moldova de a consolida datele privind situația romilor în țară. Aceste date au prezentat un tablou îngrijorător: segmente semnificative din comunitatea romilor din Moldova încă nu sunt școlarizați și, în mare parte, sunt excluși din cercul ocupării formale. Numărul estimat de romi fără asigurare medicală este de 2 ori mai mare decât populația non-romă. Stigmatul și stereotipurile sunt răspândite pe larg în societate, facilitând discriminarea.

Prezentul raportul completează raportul din 2013 cu privire la situația romilor în Republica Moldova, examinând, în special, situația femeilor și fetelor rome. Potrivit acestui raport, în timp ce atât fetele, cât și băieții romi se confruntă cu obstacole semnificative atunci când doresc să aibă acces la servicii fundamentale, inclusiv la educație, unele aspecte sunt evident legate de gen. Fetele rome sunt deosebit de vulnerabile la abandonul școlar și au o reușită școlară scăzută din cauza rolului pe care multe sunt impuse să-l joace în familia

lor. Mariajul timpuriu rămâne a fi o problemă în unele comunități.

Cu toate acestea, femeile rome încep să se organizeze. La 20 decembrie 2013 a fost lansată prima rețea a tinerelor femei rome activiste cu sprijinul familiei ONU în Moldova și a organizației neguvernamentale Tarna Rom. Lansarea a urmat după o reuniune de trei zile, care a adus împreună femei tinere rome din toată Republica Moldova pentru a discuta probleme de interes comun. În acest an, în timp ce Moldova se pregătește de alegeri, familia ONU din Moldova își continuă eforturile pentru a vedea acest grup, precum și alte grupuri de femei și fete excluse, articulându-și și abordându-și problemele care le îngrijorează, pentru ca autoritățile publice să reacționeze.

Cadrul de politici pentru acest lucru este propice. În 2011, Guvernul a adoptat un plan modificat de acțiuni cu privire la incluziunea romilor, formulând pentru prima dată prioritățile sale în raport cu principalele domenii de incluziune socială ca educația, ocuparea forței de muncă, accesul la servicii de sănătate și alte servicii sociale. Planul definește în mod explicit ca prioritate acțiuni de consolidare a drepturilor femeilor și fetelor rome. În 2012, Parlamentul a adoptat Legea nr. 121 cu privire la asigurarea egalității, extinzând în mod semnificativ domeniul de aplicare al legislației naționale cu privire la interzicerea discriminării asupra unui spectru de domenii de preocupare majoră pentru romi. Către sfârșitul anului 2014 urmează să fie deplin funcțional un sistem nou de mediatori comunitari romi.

Experiența din această regiune ne arată clar că rețelele de mediatori comunitari romi reprezintă un pas important în asigurarea incluziunii eficiente a acestui grup stigmatizat intens. Cu toate acestea, mediatorii au avut succes doar acolo unde aceste politici sunt considerate drept început – și nu sfârșit – al politicilor de incluziune a romilor. Incluziunea eficientă a romi-

lor se bazează pe recunoașterea faptului că e nevoie de implicarea tuturor părților și asumarea angajamentelor de rigoare. Acolo unde e vorba de femei și fete rome, sentimentele negative și atitudinile patriarhale trebuie să fie depășite atât în cadrul comunităților și familiilor, cât și în întreaga societate.

Incluziunea autentică, veritabilă, la fel, solicită ca experiența istorică a romilor, inclusiv capitolele negre ale acestora, cum este holocaustul, să fie reflectată în curriculum-ul școlar general. Toate popoarele din Republica Moldova trebuie să se regăsească reflectate în istoria țării pentru a-și simți locul său.

Incluziunea solicită recunoașterea din partea liderilor, activiștilor și părinților romi a faptului că a venit timpul schimbării autentice. Le datorăm femeilor și fetelor rome dreptul la șansa de a se dezvolta la potențialul lor maxim. Nu există nici o altă investiție unică mai mare pe care o poate face o comunitate decât instruirea fetelor.

Noi sperăm că această publicație va servi drept bază pentru dublarea angajamentelor asumate de toate părțile. Națiunile Unite sunt gata să susțină Guvernul și societatea civilă în eforturile lor de a face Moldova lider global în ceea ce privește incluziunea minorităților.

Nicola Harrington-Buhay,
Coordonator Rezident ONU
Reprezentant Permanent PNUD
Republica Moldova

MULȚUMIRI

Autorii doresc să mulțumească, în mod special, femeilor și bărbaților romi care au fost de acord să fie intervievați pentru acest studiu și mediatorilor din comunitățile romi care au facilitat munca echipei de cercetare în teritoriu. Autorii sunt, de asemenea, recunoscători autorităților locale, reprezentanților autorităților administrației publice centrale și reprezentanților Agențiilor ONU, care au împărtășit informații valoroase pentru realizarea acestui studiu de cercetare cu privire la situația femeilor romi în Republica Moldova. Autorii sunt recunoscători pentru sprijinul și comentariile oferite de Punctul de contact pentru problemele romilor și Sintilor al Biroului pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE ODIHR CPRSI).

CUPRINS

Prefață	3
Mulțumiri.....	5
Sumar executiv.....	9
1. Context	10
2. Constatările cheie.....	10
3. Dreptul la educație	11
4. Munca și ocupațiile	11
5. Dreptul la protecția socială	12
6. Dreptul la sănătate	12
7. Libertatea de orice formă de violență.....	12
8. Participarea la viața politică și publică.....	13
9. Relațiile dintre femei și bărbați	13
10. Interesul/preocuparea pe plan internațional	14
I. Introducere	15
1.1. Argumentarea.....	16
1.2. Metodologia	17
1.3. Romii din Republica Moldova.....	17
1.4. Femeile rome în Republica Moldova	20
II. Legislația și politicile privind anti-discriminarea, egalitatea de gen, drepturile minorităților și romilor.....	21
2.1. Standardele internaționale și regionale în domeniul drepturilor omului.....	22
2.2. Cadrul național privind drepturile omului.....	24
2.3. Mecanismele naționale pentru promovarea drepturilor femeilor rome	26
2.4. Politicile actuale de nivel național referitoare la femeile rome	27
III. Educația	29
3.1. Alfabetizarea și nivelul de educație	30
3.2. Accesul egal la educație	30
3.3. Discriminarea în sistemul educațional	32
3.4. Segregarea în procesul educațional	34
IV. Munca	35
4.1. Accesul la piața muncii	36

4.2. Veniturile și sursele de venit	38
4.3. Migrația forței de muncă.....	39
4.4. Percepția discriminării bazate pe etnie și gen	39
V. Protecția socială	41
5.1. Accesul la protecția socială	42
5.2. Discriminarea în accesul la asistența socială	42
5.3. Garanțiile pentru proprietate	43
VI. Sănătate	44
6.1. Accesul la asistența medicală.....	45
6.2. Medicina preventivă.....	47
6.3. Sănătatea reproductivă	48
6.4. Discriminarea pe bază de etnie și de gen în domeniul sănătății	48
VII. Violența	49
7.1. Violența domestică.....	50
7.2. Traficul de ființe umane.....	51
7.3. Munca efectuată de copii	51
7.4. Căsătoriile între copii.....	52
7.5. Virginitatea la căsătorie	53
VIII. Participarea la viața politică și publică	55
8.1. Implicarea în organizații civice și comunitare.....	56
8.2. Participarea la procese electorale și viața publică.....	56
IX. Relații de gen	57
9.1. Relațiile de gen din familie	58
9.2. Îngrijirea copilului divizată după gen	58
9.3. Divizarea după gen a responsabilităților în gospodărie	59
9.4. Divizarea după gen în procesul de luare a deciziilor în familie.....	59
9.5. Relațiile dintre femei și bărbați în comunitate, societate.....	60
X. Concluzii.....	61
XI. Recomandări.....	63
11.1. Educație.....	64
11.2. Ocuparea forței de muncă	65
11.3. Protecția socială și sănătatea	65
11.4. Libertatea de toate formele de violență	66
11.5. Căsătoriile între copii și căsătoriile timpurii.....	67
11.6. Munca efectuată de copii.....	67
11.7. Participarea la viața politică și publică	68
Anexă:	
Observații finale ale Comitetului Națiunilor Unite pentru Eliminarea Discriminării față de Femei (CEDAW) cu privire la raportul periodic combinat al patrulea și al cincilea al Republicii Moldova (octombrie 2013)	69

SUMAR EXECUTIV

SUMAR EXECUTIV

1. CONTEXT

Acest studiu a fost solicitat de Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women), Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) și Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR). Scopul studiului a fost de a oferi o documentare empirică a situației generale a femeilor și fetelor rome în Republica Moldova și a identifica oportunități pentru abilitarea acestora. Prezentul raport nu poate fi considerat drept o evaluare comprehensivă, însă își propune să remedieze deficitul actual de informații privind situația femeilor și fetelor rome din Republica Moldova, cu scopul formulării recomandărilor pentru îmbunătățirea situației.

Femeile rome reprezintă unul dintre grupurile cele mai vulnerabile din Republica Moldova. De obicei, acestea au un nivel mai scăzut de studii, rate mult mai ridicate ale șomajului, nivel semnificativ inferior de venit și sănătate mai proastă decât restul populației. Copiii romi se confruntă cu segregarea la școală, în timp ce multe familii de romi locuiesc în zone defavorizate și segregate, în locuințe nereparate, nu au acces la servicii elementare și acces limitat la asistența medicală. Femeile rome sunt expuse discriminării multiple în multe domenii, confruntându-se cu amenințări complexe de excludere din cauza că sunt femei și rome.

Situația femeilor rome a fost abordată pe larg de organisme internaționale de evaluare a respectării drepturilor omului, inclusiv de organisme ale Tratatului ONU și de Grupul de lucru ONU privind discriminarea împotriva femeilor în legislație și în practică. Republica Moldova și-a asumat angajamente extinse în vederea combaterii discriminării romilor în cadrul revizuirii periodice universale și s-a angajat ca stat participant al OSCE să pună în aplicare angajamentele OSCE relevante aferente populației de romi și Sinti, în special,

Planul de acțiune privind îmbunătățirea situației romilor și Sintilor în zona OSCE din 2003³ și deciziile ulterioare ale Consiliului Ministerial.⁴

În 2011, Guvernul Republicii Moldova a aprobat Planul de acțiune pentru susținerea grupului de etnie romă în Republica Moldova pe anii 2011-2015, care a fost elaborat cu sprijinul familiei ONU în Moldova și al Biroului OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE ODIHR). Planul prevede, printre altele, un set de acțiuni pentru abordarea necesităților femeilor rome în astfel de domenii cum ar fi ocuparea forței de muncă, educație, sănătate, incluziunea socială, participarea în procesul decizional și viața publică.

În vederea susținerii inițiativelor în curs de desfășurare, consolidării bazei de cunoștințe existente în contextul evaluării Republicii Moldova de Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW) în anul 2013, precum și întru identificarea zonelor potențiale de intervenții ONU comune privind abilitarea femeilor rome, cele trei agenții ale ONU au solicitat un studiu despre situația femeilor rome în Republica Moldova. Un obiectiv cheie al studiului constă în oferirea informației și a orientărilor cu privire la următorii pași în vederea îmbunătățirii participării, combaterii discriminării și asigurării incluziunii depline a femeilor și fetelor rome în Republica Moldova.

2. CONSTATĂRILE CHEIE

Prezentul studiu își propune să examineze situația femeilor și fetelor rome în Republica Moldova. Consta-

³ Planul de acțiune privind îmbunătățirea situației romilor și Sintilor în zona OSCE, adoptat de Consiliul Permanent la 27 noiembrie 2003. Planul de acțiune este disponibil în versiune electronică la: <http://www.osce.org/odihr/17554>

⁴ Decizia Consiliului Ministerial nr. 6/08 "Consolidarea eforturilor OSCE de implementare a Planului de acțiune privind îmbunătățirea situației romilor și Sintilor în zona OSCE" (Helsinki, 2008) și Decizia nr. 8/09 "Consolidarea eforturilor OSCE de asigurare a integrării durabile a romilor și Sintilor" (Atena, 2009). Pentru mai multe detalii, accesați: <http://www.osce.org/mc/35488> și <http://www.osce.org/cio/40707>

tările acestuia indică faptul că poziția marginalizată a fetelor și femeilor rome din Republica Moldova este determinată de interacțiunea dintre discriminarea pe bază de gen, rasism, clasă și alte sisteme de discriminare și excludere la diferite niveluri și în mai multe situații, precum și de moștenirea de excludere din trecut. Situația actuală a unui segment semnificativ al femeilor rome din Republica Moldova este caracterizată de un nivel scăzut de studii, lipsa aptitudinilor și calificărilor necesare de angajare în câmpul muncii, starea de sănătate precară și vulnerabilitate sporită față de excluziunea socială, violența și alte încălcări ale drepturilor omului, precum și de un nivel evident scăzut al respectului față de sine și motivației.

Prin urmare, femeile și fetele rome pot fi descrise drept unul dintre grupurile cele mai defavorizate din Republica Moldova. Mai mult decât atât, inegalitățile de gen au loc în gospodăriile de romi și relațiile interfamiliale, în comunitățile rome și în societate în general, ceea ce face femeile rome deosebit de vulnerabile la excluderea socială și discriminare.

Lipsa politicilor eficiente și axate pe situația femeilor și fetelor rome este reflectată în și perpetuată de lipsa unor statistici cantitative și calitative ce ar descrie situația femeilor și fetelor rome în Moldova. În absența unor astfel de date, excluderea socială și lipsa abilității acestora sunt expuse riscului de a fi exacerbate și consolidate în continuare.

3. DREPTUL LA EDUCAȚIE

În domeniul educației, constatările studiului prezent consolidează datele anterioare disponibile conform cărora există o diferență semnificativă în ceea ce privește educația și nivelul de alfabetizare pentru populația de romi vs. cea de non-romi. Performanța școlară atât a fetelor, cât și a băieților rome este scăzută și de multe ori aceasta îi împiedică să-și urmeze studiile mai departe. Motivele interdependente complexe împiedică fetele rome să aibă acces la învățământul general pe picior de egalitate cu alți copii. Romii, în general, nu au acces egal la educație în Republica Moldova. Copiii rome care locuiesc în una din cele câteva zeci de așezări rurale sărace se află la o distanță semnificativă de școli. Copiii rome raportează cazuri de intimidare sau izolare din partea colegilor non-romi, iar acest tratament adesea nu este abordat/soluționat în mod eficient de autoritățile școlii. Părinții rome în sărăcie au menționat

că nu au posibilitate sau că le este rușine să-și trimită copiii la școală, iar unii au spus că nu pot să plătească taxele informale frecvent solicitate de la părinți de autoritățile școlare din Republica Moldova. Unii romi se angajează în munca sezonieră, scoțându-i pe copii din școală pentru anumite perioade de timp; în acest context, nu par să existe politici care să facă față acestor provocări sau care să susțină recuperarea materialului de către copiii care se întorc din străinătate. Ca urmare a nivelului scăzut de studii moștenit, mulți părinți rome sunt analfabeți și nu-și pot ajuta copiii cu temele pentru acasă. Romii, de asemenea, frecvent consideră școala drept un mediu ostil și un loc unde romii își pot pierde cultura lor de romi. Această perspectivă din urmă este sporită de realitatea faptului că curriculumul din școlile moldovenești în prezent include puține informații sau deloc privind istoria și cultura romilor sau contribuțiile valoroase aduse de romi societății moldovenești și europene. Capitolele întunecate din istoria romilor din Moldova, în special, holocaustul romilor, nu sunt incluse în curriculumul general. Nu există nicio prevedere privind limba romilor.

În timp ce obstacolele în calea accesului la educație sunt semnificative pentru fetele și băieții rome, unele aspecte de nerespectare a dreptului la educație sunt în mod clar diferențiate după gen, fetelor rome fiindu-le atribuite roluri separate, servile de familie sau societate, inclusiv presiunea de a abandona școala de la începutul pubertății. Într-un număr de comunități de romi din Republica Moldova există mariajele timpurii (între copii). Fetele de origine romă căsătorite în adolescență, în general, sunt obligate să renunțe la școală și să preia rolul servil în familie, devenind în întregime dependente de soții lor. Ca rezultat, fetele rome sunt deosebit de vulnerabile la abandonul școlar, având un nivel scăzut de studii, o excluziune socială foarte serioasă și frecvent cu impact negativ asupra sănătății.

4. MUNCA ȘI OCUPAȚIILE

Constatările acestui studiu ne permit să conchidem că femeile rome se confruntă cu bariere semnificative pe piața muncii, inclusiv ca urmare a atitudinii anti-romi care rezultă în discriminare. Accesul limitat pe piața muncii și nivelul scăzut de angajare este cauzat de nivelul redus de studii, lipsa de calificare profesională, lipsa informării despre posturile vacante existente, lipsa

oportunităților de angajare și segregarea rezidențială, precum și de discriminarea necontestată pe piața muncii. Femeile rome care au fost intervievate în timpul cercetării pentru prezentul studiu erau șomere sau angajate parțial. Cele care aveau un loc de muncă au fost implicate, în principal, ca ziliere în gospodăriile vecine, agricultură, comerț mic și antreprenoriat. Din cauza muncii în economia informală, venitul lunar al femeilor rome este extrem de nesigur și frecvent insuficient pentru acoperirea necesităților elementare. În contextul oportunităților limitate de angajare și al lipsei competențelor profesionale solicitate pe piața muncii, multe femei rome aleg să migreze pentru a munci în străinătate sau, mai ales, în cazul femeilor rome din zonele urbane, să se angajeze în activități de comerț mic după achiziționarea unor bunuri din străinătate.

5. DREPTUL LA PROTECȚIA SOCIALĂ

Prestațiile de asistență socială reprezintă o sursă importantă de venituri pentru gospodăriile de romi, supra-reprezentată din motiv că romii sunt printre persoanele care trăiesc în sărăcie. Rezultatele studiului indică faptul că femeile rome au o înțelegere foarte limitată despre prestațiile sociale, diferențele dintre diferite forme de prestații și criteriile pe baza cărora acestea sunt determinate. De asemenea, femeile rome au raportat cazuri de discriminare și abuz din partea autorităților locale în ceea ce privește accesul la prestațiile de asistență socială. La fel, femeile rome se confruntă cu bariere deosebit de ridicate în accesul la servicii sociale general disponibile, inclusiv cele accesibile pentru victimele violenței în familie. Probabilitatea ca romii din Republica Moldova să nu aibă asigurare medicală este de două ori mai mare decât a non-romilor.

6. DREPTUL LA SĂNĂTATE

Femeile rome adesea nu merg la medic pentru servicii de sănătate preventivă sau pentru tratament chiar dacă sănătatea acestora este precară. Majoritatea adulților romi intervievați în cadrul prezentului studiu nu aveau asigurare obligatorie de asistență medicală și nu aveau polițe de asigurare. Distanța până la instituțiile medicale reprezintă un alt obstacol în accesarea serviciilor de sănătate pentru femeile rome. Clinicile medicale pot fi situate la o distanță de 3 km sau mai mult. În rezultat, de multe ori, acestea nu primesc tratamentul medical

necesar. Au fost raportate cazuri de refuz sau negare a acordării serviciilor medicale solicitate de femeile care locuiesc în localitățile rurale izolate. Condițiile de trai precare din comunitățile de romi și lipsa măsurilor de protecție socială au un impact prejudiciabil asupra sănătății femeilor rome și promovează excluderea socială continuă.

7. LIBERTATEA DE ORICE FORMĂ DE VIOLENȚĂ

a) *Violența în familie*

Violența în familie poate fi la fel de mare în comunitățile de romi ca și în întreaga populație, deși, din cauza larg răspânditei sub-raportări a violenței în familie, în general, nu există date exacte în acest sens. Cu toate acestea, femeile și fetele rome sunt, în special, excluse din serviciile de protecție disponibile, în general, victimelor violenței în familie. Multe femei rome sunt reticente să raporteze autorităților cazurile de violență în familie, temându-se de agravarea situației. Poliția se abține, de obicei, să le protejeze pe femeile și fetele rome, justificând abținerea în cauză prin faptul că comunitatea de romi are „propriile sale legi”. Femeile rome intervievate în cadrul prezentului studiu, de asemenea, au fost reticente să discute aspectele de violență în familie cu alți membri ai familiei și, în majoritatea cazurilor, contestă aceasta din teamă, rușine sau o eventuală abandonare. În timpul discuțiilor, unele au declarat că dacă ar fi avut un statut economic mai bun și o poziție în familie, multe ar examina posibilitatea raportării cazurilor de violență în familie la poliție sau chiar desfacerii căsătoriei. Lipsa securității financiare și îngrijorările față de soarta copiilor lor, combinate cu abandonul aproape definitiv din partea autorităților de stat competente al femeilor și fetelor rome amenințate cu violența, le prinde pe cele din urmă în capcana relațiilor abuzive.

b) *Traficul de ființe umane*

Constatările raportului denotă faptul că unele femei și fete rome sunt traficate în străinătate. Deficitul de date exacte cu privire la amploarea traficului de femei și fete rome e cauzat de lipsa măsurilor preventive și de protecție împotriva traficului de femei și fete rome, ceea ce le face pe acestea vulnerabile la traficare și re-traficare. Ciclul sărăciei, excluderii și discriminării în care se găsesc femeile și fetele rome le face chiar mai vulnerabile.

c) Munca efectuată de copii

Rezultatele prezentului studiu relevă faptul că mulți băieți și fete de etnie romă sunt implicați în activități care nu sunt potrivite pentru copii, cum ar fi cerșitul, precum și munca agricolă, inclusiv ca zilieri la ferme și stâne, munca pe câmp, tăierea lemnului, tăierea porumbului pentru întreaga zi, căratul apei, hrănirea animalelor etc. Fetele rome implicate în cerșit sunt vulnerabile la consolidarea ciclurilor inter-generaționale de sărăcie, abandonul școlar și privarea de sănătate. În familiile tradiționale rome fetelor adesea li se cere să-și asume mai multe responsabilități casnice și mai puține activități școlare decât băieților.

d) Căsătoria între copii

Prezentul studiu indică faptul că în unele comunități fetele rome sunt căsătorite la vârsta de 15 ani sau mai devreme, în baza legii comune sau căsătoriilor “tradiționale” aranjate, care nu sunt formalizate de autoritatea competentă de stat. În aceste aranjamente, pe baza acordului dintre părinți, fata minoră merge să trăiască cu mirele (frecvent, de asemenea, minor) și căsătoria din punct de vedere sexual este consumată. Discuțiile cu poliția și alte persoane responsabile pentru protecția împotriva violenței în familie dovedesc că ele sunt conștiente de astfel de căsătorii în comunitate – ceremonii pentru care sunt frecvent închiriate spații publice precum restaurante – însă, de regulă, nu intervin sub pretextul existenței tradițiilor și regulilor romilor în care imixtiunea poliției nu este indicată. În Republica Moldova nu există nicio politică sau program care să abordeze căsătoria între copii din comunitățile rome.

Atunci când fetele rome se căsătoresc, educația și întregul proces de dezvoltare a lor se termină. Ele sunt obligate să renunțe la copilărie și devin pe deplin dependente de soții lor. Mariajul timpuriu este însoțit de sarcina timpurie și responsabilitatea de a fi mamă. Aceste femei pierd șansa de a-și asigura o autonomie în luarea deciziilor cu privire la educație, oportunitățile de angajare sau necesitățile lor casnice. Aceste circumstanțe, la rândul lor, le fac mai vulnerabile, forțându-le să accepte relații abuzive, și le expun la sărăcie și excluziune socială. Căsătoria între copii are impacte demonstrabile negative asupra sănătății și bunăstării persoanelor vizate.

Virginitatea fetelor rome la căsătorie este încă extrem de apreciată în comunitățile rome și nu neapărat doar pentru comunitățile tradiționale. În cazul în care fetele

rome nu dezvăluie pierderea virginității înainte de căsătorie, ele riscă să fie abandonate de soții lor după consumul actului sexual, fiind trimise acasă și/sau bătute. Exigențele privind virginitatea femeilor rome perpetuează stereotipurile și consolidează poziția femeilor în partea inferioară a ierarhiei comunitare prin reglementarea comportamentului lor sexual, pledând pentru abstenință înainte de căsătorie și limitându-le la viziunile stereotipizate privind rolurile sexuale și sociale ale femeilor și bărbaților. Virginitatea femeilor rome este percepută drept un indicator al reputației bărbaților, una dintre calitățile dominante dorite și solicitate de către partenerul femeii rome în căsătorie. Aceasta promovează un sistem de cinste și rușine, prin care femeile sunt impuse să se simtă vinovate și chiar sunt pedepsite dacă au avut relații sexuale premaritale. Astfel, femeile rome sunt dezumanizate și reduse la sexualitatea lor, care, în schimb, le oferă bărbaților control asupra corpului acestora, interacțiunilor sociale și libertății alegerii.

8. PARTICIPAREA LA VIAȚA POLITICĂ ȘI PUBLICĂ

Oriunde în Republica Moldova nu există nicio femeie romă aleasă în funcție de răspundere. Femeile rome sunt, în mare măsură, excluse din procesele electorale. Ele nu participa nici la alegeri în calitate de candidați, nici în componența structurilor de gestionare a alegerilor. În ceea ce privește reprezentarea femeilor rome în cadrul autorităților administrației publice locale, aceasta rămâne a fi ne semnificativă. Pe baza rezultatelor studiului actual, doar un număr foarte limitat de femei rome din Republica Moldova sunt angajate în lucrul civic și comunitar. Discuțiile cu femeile rome au relevat faptul că dacă li s-ar oferi posibilitatea de a alege, acestea ar dori să fie parte a unei ONG destinate femeilor rome și să fie implicate activ în viața comunității.

9. RELAȚIILE DINTRE FEMEI ȘI BĂRBAȚI

Actuala cercetare efectuată în teritoriu indică existența multor inegalități între bărbații și femeile rome. Statutul inferior al femeilor rome în familie și societate poate fi explicat printr-o serie de constrângeri economice și sociale. Astfel, lipsa locurilor de muncă formale, adesea numărul mare de copii și nivelul limitat de stu-

dii pot afecta rolul lor în luarea deciziilor în familie și poziția lor în societate. Lipsa studiilor, dar și a locurilor de muncă decente, precum și a unui venit stabil sporesc dependența acestora de membrii familiei și de soț sau partener. Susținerea abilitării femeilor rome, prin urmare, este esențială pentru îmbunătățirea relațiilor de gen în familiile de romi și comunitățile mai mari. Acest deziderat poate fi materializat prin sprijinirea instruirii și antreprenoriatului femeilor rome, inclusiv accesul îmbunătățit la proprietate, instruire, micro-finanțare și piețe. Însă, pentru ca femeile rome să obțină autonomie, urmează a fi examinată o abordare mai cuprinzătoare care ar spori nivelul conștiinței lor de gen, le-ar permite să acceseze resursele comunitare, să le ofere sprijin pentru a face față normelor tradiționale dificile și să se implice în mod egal în procesele decizionale din cadrul gospodăriei. Permisivitatea de a-și stabili și a-și exercita drepturile constituie mijloace esențiale de abilitare a femeilor rome pentru a deveni mai autonome în adoptarea deciziilor.

10. INTERESUL/PREOCUPAREA PE PLAN INTERNAȚIONAL

În evaluarea sa din anul 2013 privind respectarea de Republica Moldova a Convenției privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW), Comitetul CEDAW al Națiunilor Unite a expus o gamă largă de preocupări față de situația femeilor și fetelor rome, inclusiv reticența poliției de a interveni în cazurile de violență în familie din comunitatea de romi; faptul că femeile rome sunt, în practică, aproape definitiv excluse din viața politică și publică; precum și problemele discriminării și ale excluderii din astfel de sectoare precum cel educațional și de ocupare a forței de muncă. Comitetul CEDAW a recomandat, printre altele, ca Guvernul să promoveze accesul fetelor rome la educație generală de calitate și incluzivă și reținerea acestora la toate nivelurile de învățământ, prin abordarea sentimentelor anti-romi și sporirea gradului de conștientizare privind importanța instruirii ca bază pentru abilitarea femeilor, și consolidarea aplicării politicilor de re-admitere care să permită acestor fete care au abandonat școala să se întoarcă; precum și introducerea procedurilor care să asigure participarea eficientă a femeilor rome și femeilor cu dizabilități în funcții electivă și organisme desemnate.

Comitetul CEDAW a remarcat, de asemenea, adoptarea Planului de acțiune pentru susținerea populației de romi pe anii 2011-2015 și desemnarea în derulare a mediatorilor rome la nivel comunitar. Comitetul este preocupat de resursele financiare insuficiente alocate pentru implementarea Planului de acțiune și de faptul că numai 15 mediatori au fost desemnați până în prezent. Comitetul CEDAW a solicitat ca Statul parte să implementeze și să asigure finanțarea corespunzătoare a planurilor naționale de acțiune și a strategiilor care vizează eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femeile și fetele rome, și să desemneze, fără întârziere, mediatori rome calificați în toate comunitățile de romi, alocând fonduri adecvate pentru această funcție.

Comitetul CEDAW, de asemenea, și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu raportarea cazurilor de mariaje timpurii între copii în unele comunități de romi și cu lipsa de acțiune sistematică întreprinsă de Statul parte în vederea abordării acestor practici dăunătoare, în pofida interdicției legale privind mariajul timpuriu. Comitetul a recomandat Statului parte să asigure, prin intermediul agențiilor responsabile de bunăstarea socială și al altor agenții de stat, întreprinderea măsurilor pentru combaterea practicii mariajului timpuriu între copii și implementarea în mod eficient a legii care interzice mariajul timpuriu. Comitetul recomandă, de asemenea, Statului parte, în colaborare cu liderii comunității, să sporească gradul de conștientizare în comunitățile de romi a interzicerii legale a căsătoriei între copii, precum și a efectelor negative ale acestor căsătorii asupra sănătății și educației fetelor.

Opiniile și recomandările Comitetului CEDAW din 2013 completează evaluările anterioare efectuate de alte organisme, inclusiv de Grupul de lucru ONU privind discriminarea împotriva femeilor în legislație și în practică (Raportul Misiunii în Republica Moldova, 2012); Comitetul ONU privind drepturile economice, sociale și culturale (Observații finale ale CESC cu privire la Republica Moldova, 2011); Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării rasiale (Observații finale ale CERD cu privire la Republica Moldova, 2011); precum și aprecierile altor organisme ale Națiunilor Unite și Consiliului Europei de evaluare a respectării drepturilor omului.

Recomandările din 2013 ale Comitetului CEDAW pentru Republica Moldova sunt incluse integral ca anexă la prezentul raport.

I. INTRODUCERE

I. INTRODUCERE

1.1. ARGUMENTAREA

Situația privind respectarea drepturilor omului în raport cu femeile și fetele rome reprezintă un domeniu de preocupare în toată Europa. Datele empirice relevă faptul că femeile și fetele rome din Republica Moldova se confruntă cu o gravă discriminare, excludere și alte probleme aferente respectării drepturilor omului. Cu toate acestea, până în prezent, niciun studiu n-a fost efectuat pentru a examina în mod exhaustiv problemele cu care se confruntă femeile și fetele rome în Republica Moldova.

În pofida lipsei datelor statistice privind femeile și fetele rome, s-au făcut pași importanți pentru a include preocupările femeilor rome în strategiile privind integrarea romilor. Astfel de eforturi includ Planul de acțiune privind situația romilor și Sintilor în zona OSCE din 2003⁵, Planurile naționale de acțiune în cadrul Deceniului incluziunii romilor pentru anii 2010-2015, adoptat de 12 țări europene, Rezoluția Parlamentului European cu privire la situația femeilor rome în Uniunea Europeană din 2006⁶, Declarația privind romii adoptată de Consiliul Europei de la Strasbourg⁷ în octombrie 2010, Concluziile Consiliului Europei privind cadrul UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor până în anul 2020⁸ din mai 2011, Cadrul european pentru strategiile naționale de integrare adoptat de Comisia Europeană în aprilie 2011 și Principiile de bază comune pentru incluziunea romilor.⁹ Începând cu anii 1990 și până în prezent, agențiile și entitățile ONU și-au asumat angajamentul de a îmbunătăți po-

litica și acțiunea întru ameliorarea situației privind drepturile romilor în Europa.¹⁰

Preocupările femeilor rome au fost abordate și susținute în mod consecvent de adepții femeilor rome, ONG-urile romilor, organizațiile internaționale și factorii de decizie politică la nivel național. Totuși, eforturile de susținere au fost împiedicate de lipsa sau insuficiența datelor privind situația reală a femeilor rome la nivel național și lipsa expertizei umane în problemele de gen și ale minorităților etnice pentru a defini strategii și a desfășura acțiuni concrete la nivel local și național. Similar altor țări, lipsa informațiilor credibile privind situația femeilor și fetelor rome reprezintă o problemă și în Republica Moldova.

Prin urmare, scopul prezentului studiu constă, înainte de toate, în abordarea lipsei informațiilor despre situația privind respectarea drepturilor femeilor și fetelor rome în Republica Moldova și în oferirea unei imagini de ansamblu a accesului acestora la educație, ocuparea forței de muncă, ocrotirea sănătății, protecția socială, viața politică, precum și reflectarea altor probleme legate de drepturile omului cu care se confruntă femeile și fetele rome din Republica Moldova. Prezentul studiu își propune să stimuleze un dialog între factorii de decizie politică, ONG-uri, organizațiile internaționale, donatori și alte entități la nivel local, național și internațional privind importanța abordării problemei femeilor și fetelor rome în Republica Moldova și încurajarea creării rețelelor și parteneriatelor pe baza programelor și acțiunilor concrete pentru îmbunătățirea situației femeilor și fetelor rome.

⁵ Disponibil la: <http://www.osce.org/odihr/17554>

⁶ Disponibil la: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0244+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>

⁷ Disponibil la: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1691607>

⁸ Disponibil la: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/122100.pdf

⁹ Disponibil la: http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Documents/2011_10_Common_Basic_Principles_Roma_Inclusion.pdf

¹⁰ Națiunile Unite, "Rolul Națiunilor Unite în promovarea incluziunii romilor", 2013, în dosarul autorilor.

1.2. METODOLOGIA

Prezentul studiu își propune să reflecteze asupra unor aspecte multiple din viața și experiența femeilor și fetelor rome din Republica Moldova în ceea ce privește accesul la educație, sănătate, ocuparea forței de muncă, protecția socială, eliberarea de orice formă de violență, participarea în viața politică și publică și relațiile dintre bărbați și femei. Studiul combină cercetările de birou și în teritoriu ale unui expert internațional în domeniul egalității genurilor și drepturilor femeilor rome și ale unui expert național pe problemele romilor, și încorporează experiența agențiilor ONU axate pe aspectele de incluziune a romilor în Republica Moldova.

Studiul își propune să examineze gradul de vulnerabilitate al femeilor și fetelor rome în raport cu excluderea socială, discriminarea și încălcările drepturilor omului și să ofere comentarii proaspete și semnificative care pot servi drept informații pentru lucrările ulterioare de cercetare și acțiunile de politici în domeniul drepturilor femeilor și fetelor rome. De asemenea, acesta își propune să ofere posibilitate femeilor rome să-și exprime preocupările și să-și împărtășească opiniile și ideile cu privire la anumite aspecte din viața lor. În cele din urmă, studiul intenționează să furnizeze o listă de recomandări sectoriale care să poată sprijini activitatea ONG-urilor și procesele viitoare de elaborare a politicilor privind situația femeilor și fetelor rome din Republica Moldova.

Activitatea de cercetare a fost realizată după cum urmează: în urma cercetării și consultărilor inițiale la birou în perioada 1-9 septembrie 2012, grupul de experți a efectuat interviuri individuale cu circa 60 de femei rome și a organizat focus-grupuri cu femei și bărbați romi din diferite regiuni ale Republicii Moldova. Adițional, experții au participat la întâlniri cu reprezentanții administrației publice locale și ai instituțiilor de nivel central, precum Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Educației, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Sănătății și Biroul Relații Interetnice. Întâlniri și discuții au avut loc, de asemenea, cu reprezentanții societății civile și agențiile ONU, inclusiv UN Women, OHCHR, UNHCR, UNICEF, UNFPA, OIM și PNUD.

Localitățile vizitate în timpul misiunii din septembrie 2012 includ: Cărpineni și Mingir (raionul Hîncești), Chetrosu și Drochia (raionul Drochia), Ciocâlteni (raionul Orhei), Hîncești, Huzun (raionul Strășeni), Otaci (raionul Ocnița), Parcani, Schinoasa și Ursari (raionul Călărași), Purcari (raionul Ștefan Vodă) și or. Soroca.

După misiunea din septembrie, a fost realizat lucru adițional și consultații la birou, după care au fost distribuite mai multe proiecte de raport diferitor părți interesate pentru comentarii și contribuții. Cercetarea ulterioară în domeniu a fost realizată în teritoriu de colegii de la ONU Moldova pentru verificarea informațiilor și documentarea în continuare a problemelor cheie cu care se confruntă femeile și fetele rome. Raportul a fost finalizat în a doua jumătate a anului 2013.

1.3. ROMII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Nu există date exacte cu privire la numărul de romi care locuiesc în Republica Moldova, fapt ce continuă să reprezinte dificultăți atunci când se discută politicile și programele privind populația de romi. Astfel, există mari discrepanțe între datele recensământului din 2004, care indică un număr de 12271 persoane de etnie romă, datele colectate de Biroul Relații Interetnice, care sugerează că cifra romilor este mai aproape de 20000 și datele oferite de liderii romi care pretind că numărul romilor care locuiesc în Republica Moldova ar putea fi de circa 250000. Romii din Moldova sunt printre cei mai vulnerabili la capitolul discriminare sau excludere. Ei sunt expuși unui risc mai mare de marginalizare, printre altele, ca urmare a sub-reprezentării lor la nivel decizional, au o rată înaltă de analfabetism și șomaj, confruntându-se cu stigmatul social și prejudecăți negative. Există un număr de zeci de mahalale de romi în sate, multe caracterizate prin extrema sub-dezvoltare a infrastructurii, precum și prin izolarea acestora de autoritățile locale responsabile pentru guvernarea lor. Mai jos este prezentată o hartă a acestor comunități:

de proprietate pentru locurile unde aceștia locuiau.¹¹ Această situație nu a fost schimbată și predomină până în ziua de azi.

Sentimentul anti-romi este în prezent foarte răspândit în Republica Moldova. Un studiu recent a constatat că 49% din moldoveni nu ar accepta categoric o persoană de etnie romă drept vecin, în timp ce alte 16% au spus că, „probabil, nu” ar accepta un vecin de etnie romă.¹²

Sărăcia

Într-un studiu recent (din 2010), 12% dintre romi au raportat o singură dată în cursul lunii precedente „lipsa alimentelor” față de 3% în rândul populației generale. 28% din romi au răspuns că au suferit foame de 2-3 ori pe parcursul lunii precedente (în comparație cu 6% din populația non-romă), în timp ce 17% (comparativ cu 3% printre non-romi) au spus că nu au avut de mâncare mai mult de 3 ori pe parcursul lunii precedente.¹³

Educația

Există probleme semnificative de inegalitate în domeniul educației/instruirii cu care se confruntă romii și alții percepuți drept țigani,¹⁴ inclusiv nivelul foarte ridicat de antipatie față de „țigani”. Un studiu recent realizat de PNUD a constatat că 82,5% din directorii de școală care au participat la sondaj ar accepta o persoană de etnie romă în personal sau în rândul elevilor, însă numai 27,2% dintre profesorii care au participat la sondaj ar accepta o persoană de etnie romă drept coleg și 26,3% – ca elev/student.

Pe latura pozitivă, dovezile empirice denotă faptul că numărul de romi admiși în învățământul universitar este, în termeni relativi, printre cel mai ridicat din regiune.

Cu toate acestea, accesul la educație este problematic pentru copiii romi care locuiesc în câteva zeci de mahalale izolate de romi din localitățile rurale. În școlile din aceste localități, standardele educaționale

sunt mult sub media națională. Unele aranjamente de școlarizare – precum cele din Otaci și cele din Stejăreni/Lozova, Parcani/Răciula și Vulcănești – sunt sau au fost de separare/segregare.¹⁵ Un pas pozitiv semnificativ este efortul pilot lansat în septembrie 2010, cu scopul de a aduce copiii din mahalalele izolate de romi din Schinoasa în școala din satul din apropiere, Țibirica (raionul Călărași). Eforturi similare sunt raportate ca fiind în curs de desfășurare în Otaci. Este important ca aceste eforturi să fie susținute și promovate, fiind întreprinse inițiative similare ca parte a politicii educaționale. Un alt domeniu serios de îngrijorare îl constituie terorizarea și intimidarea copiilor romi de către cei non-romi în acele școli în care aceștia nu constituie un contingent mare. Deocamdată, nu există niciun mecanism de abordare/soluționare a acestor probleme.

Ocuparea forței de muncă

Organizațiile societății civile raportează discriminarea romilor pe piața muncii. În cazul scenariului cel mai frecvent, solicitanților li se spune la telefon că există funcții disponibile, însă atunci când vin la interviurile de angajare (și sunt văzuți vizibil ca fiind romi), li se spune că nu există nicio funcție vacantă. În rezultatul acestor și altor factori, mulți romi lucrează în economia paralelă/tenebră, sunt antreprenori și/sau emigrează.

Asigurarea cu locuințe

Potrivit unui studiu recent, 30% dintre romii din Republica Moldova stau în locuințe într-o stare precară sau în alte forme de locuințe sărace, față de 7% din populația generală.¹⁶ În ceea ce privește disponibilitatea facilităților de bază, conform informației recente furnizată de un expert, 10% din romi nu au energie electrică (față de 2% din populația generală), 42% nu au bucătărie (față de 17% în general), 88% nu sunt conectați la sistemul de aprovizionare directă cu apă (76% în general), 81% nu sunt conectați la canalizare (60% în general), 81% nu au cameră de baie în casă (față de 51% în general) și 89% nu au toaletă la domiciliu (comparativ cu 71% în general).¹⁷ Exemple de evacuare forțată a romilor din locuințe sunt raportate

¹¹ Centrul de Resurse pentru Drepturile Omului (CRDO) și Centrul Național al Romilor (RNC), “Raport alternativ privind implementarea Acordului ONU privind drepturile economice, culturale și sociale: 2003-09”, paginile 28-29.

¹² Expert Grup, „Barometrul Social - Politic 2012: Sondaj la nivel național”, septembrie 2012.

¹³ Dr. Nicolae Sali, prezentarea datelor recente de cercetare, Universitatea ULIM, Chișinău, decembrie 2010.

¹⁴ Pentru o prezentare generală a problemelor aferente excluderii romilor în Moldova vezi Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), “Romii în Republica Moldova”, Chișinău 2007.

¹⁵ Cercetarea în teritoriu a OHCHR în contextul cooperării cu Centrul pentru Drepturile Omului din Republica Moldova.

¹⁶ Dr. Nicolae Sali, prezentarea datelor recente de cercetare, Universitatea ULIM, Chișinău, decembrie 2010.

¹⁷ Ibid.

în cazurile în care romii aflați în situații extreme de vulnerabilitate încearcă să închirieze locuințe în zonele centrale din orașe sau sate.¹⁸

Ocrotirea sănătății

Organismele internaționale și regionale de monitorizare, precum și societatea civilă, au indicat o serie de preocupări, inclusiv raportarea refuzului de prestare a serviciilor medicale de urgență în așezămintele izolate de romi (inclusiv, cel puțin, un caz recent în care o persoană a murit), precum și stereotipurile existente printre cadrele medicale, dând naștere, în unele cazuri, la tratament inechitabil sau arbitrar.¹⁹ De asemenea, există un decalaj tulburător între romi și non-romi la capitolul asigurarea obligatorie de servicii medicale.²⁰

1.4. FEMEILE ROME ÎN REPUBLICA MOLDOVA

În Republica Moldova, în practică, femeile rome sunt de la bun început foarte vulnerabile la discriminare, excluderea socială și marginalizare. Accesul limitat al acestora la conducerea administrației publice și lipsa oportunităților de participare le împiedică în continuare să-și exprime preocupările și să fie un motor de schimbare în viața lor. Acestea au un sprijin modest din partea mecanismelor instituționale, care nu sunt echipate pentru a crea oportunități pentru cei mai vulnerabili la excluderea socială. Mai mult, excluderea lor socială este aprofundată de îndepărtarea geografică și segregarea aferente serviciilor publice, caracterizate prin infrastructura socială subdezvoltată și compromițând sistemul de prestare a serviciilor publice.

¹⁸ Pe parcursul anului 2009, o organizație a societății civile din Chișinău în repetate rânduri a încercat să asigure cu locuință o femeie romă singură cu mai mulți copii, care au cerșit în mod regulat în Chișinău. În pofida plății chiriei efectuate de ONG direct proprietarilor, familia a fost în mod repetat evacuată din locuința din Chișinău și din altă parte, după ce proprietarii aflau că locatarii sunt "țigani".

¹⁹ Comitetul Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului în lucrarea citată; Comitetul ONU privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Rasială, "Observațiile finale ale Comitetului privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Rasială: MOLDOVA", CERD/C/MDA/CO/7, 16 mai 2008; Consiliul Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI), "Al treilea raport privind Moldova", Strasbourg, 29 aprilie 2008, CRI (2008) 23; PNUD, "Romii în Republica Moldova", 2007; Centru Național al Romilor, "Respectarea drepturilor omului față de romi în Moldova", Chișinău, 2010.

²⁰ PNUD, "Romii în Republica Moldova", 2007, p.14.

II. LEGISLAȚIA ȘI POLITICILE PRIVIND ANTI-DISCRIMINAREA, EGALITATEA DE GEN, DREPTURILE MINORITĂȚILOR ȘI ROMILOR

II. LEGISLAȚIA ȘI POLITICILE PRIVIND ANTI-DISCRIMINAREA, EGALITATEA DE GEN, DREPTURILE MINORITĂȚILOR ȘI ROMILOR

2.1. STANDARDELE INTERNAȚIONALE ȘI REGIONALE ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI

Republica Moldova este parte a șapte din nouă tratate internaționale de bază privind drepturile omului: Pactul internațional privind drepturile civile și politice (ICCPR), Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale (ICESCR), Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (ICERD), Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW), Convenția împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante (CAT), Convenția privind drepturile copilului (CRC) și Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CRPD). Aceste tratate impun obligații pozitive față de statele membre de a respecta, proteja și îndeplini drepturile pe care le prevăd. În ultimii ani, aproape toate organismele internaționale de evaluare a respectării drepturilor omului însărcinate cu supravegherea internațională a legislației privind drepturile omului și-au exprimat îngrijorarea față de situația romilor. Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW) și-a exprimat în mod repetat îngrijorarea față de situația femeilor și fetelor rome în țările supuse evaluării. Comitetul ONU pentru Drepturile Omului, Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (CERD), Comitetul ONU privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale (CESCR), Comitetul ONU împotriva Torturii (CAT) și Comitetul ONU privind Drepturile Copilului (CRC) și-au exprimat îngrijorarea față de situația romilor în Republica Moldova din ultimii ani. În mai 2012, Grupul de lucru ONU privind discriminarea împotriva femeilor în legislație și în practică (ONU WG DAW),²¹ fiind una dintre procedurile speciale independente de raportare Consiliului ONU pentru drepturile omului, a întreprins o misiune oficială în Republica Moldova. În raportul său

din martie 2013 adresat Consiliului pentru Drepturile Omului, Grupul de lucru a acordat o atenție deosebită situației femeilor și fetelor rome în Republica Moldova. În special, Grupul de lucru a remarcat următoarele:

Femeile rome se confruntă cu discriminarea pe motiv de gen, etnie și statutul socio-economic inferior. Fetele și femeile rome, în special, au rate înalte de analfabetism, n-au acces la piața muncii și sunt deosebit de vulnerabile la violență. Acestea au o speranță de viață mai mică comparativ cu femeile non-rome și rareori beneficiază de servicii sociale, inclusiv de servicii de sănătate reproductivă la nivel comunitar. Ele sunt aproape complet excluse din viața politică, în special, în calitate de candidați și în structurile de gestionare a alegerilor.²⁰ Există foarte puține sau chiar nicio femeie romă care să fie angajată în funcții publice la orice nivel mai sus de cel local, și acestea sunt, de asemenea, totalmente excluse din funcțiile electivă și pozițiile de funcționari publici din administrația locală și regională.²¹ Femeile rome care sunt mame singure, divorțate sau văduve se confruntă cu dificultăți în asigurarea drepturilor la locuințe și terenuri. În comunitățile lor, femeile și fetele rome, de asemenea, se confruntă cu discriminarea, inclusiv căsătoria predominant timpurie a fetelor, care le privează de multe oportunități.

Susținătorii romilor au declarat că romii au un acces limitat sau nu au niciun acces la femeile parlamentare, iar politicienii nu răspund la preocupările lor. Contingentele stabilite pentru universități nu au fost funcționale în practică, deoarece la nivelul educației secundare nu există niciun sprijin adecvat pentru fetele și femeile rome. În vizitele sale în satul Ciorești și a unei comunități de romi din satul Vulcănești, raionul Nisporeni, Grupul de lucru a fost informat despre gradul actual ridicat de absenteism al copiilor romi de la școli din cauza migrației sezoniere a comunității de romi. Deși 60

²¹ <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WGWomen/Pages/WGWomenIndex.aspx>

la sută din persoanele care candidau pentru un loc în Consiliul unei localități cu cel mai mare procent de locuitori romi din țară erau femei, totuși, niciuna dintre acestea nu era de etnie romă.

Multe forme de discriminare cu care se confruntă femeile rome reprezintă un model de discriminare împotriva romilor care este penetrantă, persistentă și adânc înrădăcinată în comportamentul social, care constituie ceea ce Comitetul pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale identifică drept discriminare sistemică.²²

Grupul de lucru a rezumat opiniile sale, atrăgând atenția asupra "importanței abordării obstacolelor structurale pentru abilitarea femeilor rome, inclusiv accesul acestora la educație, ocuparea forței de muncă și proprietate și garantarea acestor drepturi pentru femeile rome, în mod deplin și egal, inclusiv drepturile culturale." De asemenea, se constată că acțiunea de consolidare a rețelelor femeilor și fetelor rome va contribui la sistarea practicilor, precum căsătoriile timpurii și munca efectuată de copii, care continuă să prevaleze în unele comunități de romi. Acesta este îngrijorat de faptul că Guvernul nu are nicio măsură de acțiune afirmativă eficientă pentru romi, inclusiv pe piața muncii sau date dezagregate, inclusiv după gen, la angajare. Efortul Guvernului pentru sporirea calității serviciilor medicale, inclusiv în mediul rural și comunitățile de romi, trebuie să soluționeze problemele de acces al femeilor rome la asistență medicală, în general, inclusiv la serviciile de sănătate reproductivă și drepturile în materie de reproducere, precum și accesul adolescenților la servicii generale de sănătate.²³

Ulterior, în evaluarea sa din anul 2013 în ceea ce privește respectarea de către Republica Moldova a Convenției privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW), Comitetul CEDAW al Națiunilor Unite a expus o gamă largă de preocupări față de situația femeilor și fetelor rome, inclusiv reticența poliției de a interveni în cazurile de violență în familie din comunitatea de romi; că femeile rome sunt, în practică, aproape complet excluse din viața politică și publică; precum și problemele discriminării și ale excluderii din sectoare precum cel educațional și de ocupare a forței de muncă. Comitetul CEDAW a recomandat, printre altele, ca Guvernul să promoveze accesul fetelor rome la educația generală de calitate și incluzivă și să le rețină la toate nivelurile de învățământ, prin abordarea sentimen-

telor anti-romi, și majorarea gradului de conștientizare privind importanța instruirii ca bază pentru abilitarea femeilor, și consolidarea aplicării politicilor de re-admitere care să le permită fetelor care au abandonat școala să se întoarcă; precum și introducerea procedurilor care să asigure participarea eficientă a femeilor rome și femeilor cu dizabilități în funcții electivă și organisme desemnate.

Comitetul CEDAW a remarcat, de asemenea, adoptarea Planului de acțiune pentru susținerea populației de romi pe anii 2011-2015 și desemnarea în derulare a mediatorilor romi la nivel comunitar, fiind preocupat și de resursele financiare insuficiente alocate pentru implementarea Planului de acțiune. Comitetul CEDAW a solicitat ca Statul parte să implementeze și să aloce finanțarea corespunzătoare a planurilor naționale de acțiune și a strategiilor care vizează eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femeile și fetele rome, și desemnarea, fără întârziere, a mediatorilor romi calificați în toate comunitățile de romi, cu alocarea fondurilor adecvate pentru această funcție.

Comitetul CEDAW, de asemenea, și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu căsătoriile între copii în unele comunități de romi și cu lipsa de acțiune sistematică întreprinsă de Statul parte în vederea abordării acestei practici dăunătoare, în pofida interdicției legale privind căsătoria timpurie. Comitetul a recomandat Statului parte să asigure întreprinderea de măsuri pentru combaterea practicii căsătoriei între copii și implementarea în mod eficient a legii care interzice căsătoria timpurie de agențiile responsabile de bunăstarea socială și de alte agenții de stat. Comitetul recomandă, de asemenea, Statului parte, în colaborare cu liderii comunității, să majoreze gradul de conștientizare în comunitățile de romi în vederea interzicerii legale a căsătoriei între copii, precum și privind efectele negative ale acesteia asupra sănătății și educației fetelor.²⁴

Într-adevăr, toate evaluările recente ale Republicii Moldova efectuate de organismele tratatelor ONU – Comitetul pentru Drepturile Copilului, Comitetul Drepturilor Omului, Comitetul împotriva Torturii, Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale, Comitetul Drepturilor Economice, Sociale și Culturale, Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Împotriva Femeilor – au recomandat insistent îmbunătățirea acțiunii și politicilor în acest domeniu. Astfel, spre exemplu, în mai 2011 Comitetul CESC a concluzionat următoarele:

²² A/HRC/23/50/Add.1, pp.70-72.

²³ Ibidem, p. 74.

²⁴ CEDAW/C/MDA/CO/4-5.

Comitetul este preocupat de marginalizarea și excluderea socială continuă a persoanelor de etnie romă, îndeosebi, în domeniul educației, asigurării cu locuințe, sănătății și angajării în câmpul muncii (Art. 2, p. 2).

Comitetul recomandă Statului parte să consolideze eforturile de soluționare a problemelor socio-economice cu care se confruntă populația de etnie romă, inclusiv prin implementarea, finanțarea adecvată și monitorizarea eficace a “Planului de acțiune pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011 – 2015”. Comitetul recomandă insistent orientarea acestor eforturi spre incluziune socială și prioritizarea, cu accent pe domeniile educațional, de asigurare cu locuințe, sănătății, angajării în câmpul muncii, infrastructurii, precum și alimentării cu apă și canalizare. Comitetul recomandă, de asemenea, Statului parte să creeze o rețea de mediatori comunitari abilitați să faciliteze interacțiunea dintre populația de etnie romă și autoritățile publice, angajatori, prestatorii de servicii medicale și altele. Comitetul solicită Statului parte să furnizeze în raportul următor informații detaliate cu privire la acțiunile întreprinse în acest sens, precum și impactul determinat în toate domeniile.²⁵

Îngrijorarea față de situația romilor, în mod special, apare și în recomandările specifice ale Comitetul CESCER cu privire la (1) sărăcie; (2) accesul la locuințe sociale; (3) accesul la apă potabilă și canalizare, (4) accesul la asigurări de sănătate și la serviciile medicale în general; și (5) accesul la educație de aceeași calitate. Ca o chestiune conexă, Comitetul CESCER (similar multor altor comitete) a solicitat Guvernului să îmbunătățească datele statistice și alte informații disponibile publicului în acest domeniu și în domeniile conexe.²⁶ Situația problematică privind datele referitoare la etnie în ceea ce privește romii a reprezentat o preocupare deosebită a Comitetului pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (CERD) în timpul evaluării efectuate în martie 2011, inclusiv o serie de probleme legate de tratamentul romilor în diferite sectoare. CERD, de asemenea, s-a axat pe rolul potențial important jucat de oficiul Ombudsmanului în aducerea cazurilor de discriminare rasială, inclusiv a cazurilor de discriminare rasială împotriva romilor, în instanțele de judecată.²⁷

În cele din urmă, în timpul revizuirii periodice universale (UPR) privind Republica Moldova din octom-

brie 2011, au fost făcute, în mod special, următoarele recomandări cu privire la romi:

- 73.4. Adoptarea măsurilor socio-economice menite să asigure integrarea socială și pe piața forței de muncă a minorității romilor (Spania);
- 73.10. Promovarea unei aprecieri publice mai mari pentru importanța acordării drepturilor egale romilor, inclusiv libertatea de abuz și discriminare (Australia);
- 73.25. Adoptarea măsurilor specifice pentru combaterea discriminării împotriva romilor (Slovenia);
- 73.61. Abordarea/soluționarea problemelor socio-economice cu care se confruntă romii, inclusiv prin implementarea și finanțarea adecvată a Planului de acțiune pentru susținerea romilor pe anii 2011-2015, recomandată de CERD (Israel);
- 75.32. Consolidarea protecției minorităților printr-o reformă a Codului penal, încorporând și pedepsind crimele motivate de ură și incitare la ură, precum și prin asigurarea implementării eficiente și finanțării adecvate a Planului de acțiune pentru susținerea romilor (Austria).²⁸

2.2. CADRUL NAȚIONAL PRIVIND DREPTURILE OMULUI

Prezentul studiu nu încearcă să furnizeze o evaluare de ansamblu a tuturor aspectelor aferente legislației și politicii Republicii Moldova în domeniul drepturilor omului și nici a tuturor aspectelor legale și de politici privind femeile și fetele rome. Cu toate acestea, mai multe domenii cheie sunt relevante pentru a fi rezumate aici, după cum urmează mai jos.

2.2.1. Legislația anti-discriminare

Constituția Republicii Moldova produce o gamă importantă de angajamente în domeniul egalității și nediscriminării. Articolul 16 (2) din Constituție prevede că “toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială”²⁹. Acest principiu, de asemenea, se regăsește

²⁵ E/C.12/MDA/CO/2.

²⁶ Ibid.

²⁷ CERD/C/MDA/CO/8-9.

²⁸ A/HRC/19/18.

²⁹ Traducere neoficială (în limba engleză) a Constituției Moldovei. Textul original este disponibil la: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311496>

în Articolul 43 cu privire la dreptul la muncă: „Orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la protecție împotriva șomajului.”³⁰ Dreptul constituțional la asistență și protecție socială prezente în articolul 47 prevede că statul este obligat să ia măsuri ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și familiei lui.³¹ Articolul 48 din Constituție prevede că familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între bărbat și femeie, pe egalitatea lor în drepturi.³²

Chiar dacă Constituția Republicii Moldova nu include noțiuni despre discriminarea directă și indirectă, acestea au fost transpuse în Legea privind asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, nr. 5/2006³³. Legea prevede un cadru instituțional care să garanteze egalitatea de șanse pentru femei și bărbați. Cu toate acestea, nu există niciun exemplu cunoscut în care prevederile acestei legi ar fi fost aplicate de o instanță de judecată.

Anumite dispoziții din Legea privind administrația publică locală, nr. 436/2006³⁴ reprezintă un alt aspect negativ al restricționării egalității de gen. Aceste dispoziții nu includ în competența autorităților publice asigurarea egalității de șanse pentru femei și bărbați, după cum a fost stipulat în Legea privind administrația publică locală în redacția din anul 1998.³⁵ Mai mult decât atât, chiar în cazul în care autoritățile administrației publice locale sunt obligate prin lege să promoveze egalitatea de gen în procesul de dezvoltare locală, niciunul dintre acestea nu respectă Legea din cauza lipsei capacității angajaților publici, procedurilor interne în ceea ce privește egalitatea de gen sau lipsei statisticilor dezagregate după gen.³⁶

Legea din 2006 privind asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați solicită ca partidele și alte organizații

social-politice să promoveze egalitatea între femei și bărbați. Cu toate acestea, Legea nr. 294/2007 privind partidele politice nu include nicio cerință specifică, stimulente sau sancțiuni pentru ca partidele politice să asigure respectarea principiului egalității de gen, așa cum a fost stipulat în Legea privind partidele politice și alte organizații social-politice din 1991³⁷. Există câteva propuneri pentru consolidarea bazei legislative în vederea realizării reprezentării egale a bărbaților și femeilor în viața publică, însă, potrivit situației de la sfârșitul anului 2013, niciuna dintre acestea n-a fost consfințită prin lege.

Mai multe legi, inclusiv Codul penal, Codul civil, Codul contravențional, Codul muncii și un număr de alte legi naționale cheie, includ dispoziții care ar putea fi invocate de către o persoană pentru a contesta discriminarea. Pe de altă parte, cea mai importantă realizare a fost adoptarea Legii nr. 121 cu privire la asigurarea egalității³⁸.

La 25 mai 2012 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea cu privire la asigurarea egalității, urmată de adoptarea, în decembrie 2012, a Legii cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității. Legea a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2013. Aceasta urmărește scopul de a preveni și combate discriminarea în general și a asigura egalitatea pentru toate persoanele aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar.³⁹

Codul contravențional și Codul penal au fost modificate pentru a include mai multe dispoziții privind abordarea diferitor tipuri de discriminare; cu toate acestea, nu există nicio dispoziție generală privind actul de discriminare. Discriminarea este legată de dreptul la muncă, accesul la servicii și accesul la educație. Toate celelalte forme de discriminare nu sunt reglementate de Codul contravențional.

Principiul non-discriminării este, de asemenea, folosit la baza aplicării prevederilor Codului muncii. Artico-

³⁰ Traducere neoficială (în limba engleză) a Art. 43 din Constituția Republicii Moldova.

³¹ Constituția Republicii Moldova.

³² Constituția Republicii Moldova.

³³ Legea nr. 5 din 9 februarie 2006 privind asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați. Publicată la 24.03.2006 în Monitorul Oficial nr. 47-50. Disponibilă în limba de stat la: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=315674>

³⁴ Legea privind administrația publică locală, nr. 436 din 28 decembrie 2006. Disponibilă în limba de stat la: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=321765>

³⁵ Legea privind administrația publică locală, Articolul 13 (1) De competența satului (comunei), orașului (municipiului) țin: ... p) asigurarea șanselor egale pentru femei și bărbați. Articolul 18 (2): În teritoriul administrat, consiliul local îndeplinește următoarele atribuții principale: y) aprobă programe locale privind asigurarea egalității dintre femei și bărbați.

³⁶ Impactul pentru egalitatea de gen: Planul Strategic de Parteneriat pentru Centrul de Dezvoltare pentru anii 2012-2015, disponibil în limba moldovenească la: http://www.progen.md/files/8541_delivering_on_gender_equalityro.pdf

³⁷ Legea privind partidele și alte organizații social-politice, nr. 718-XII din 17.09.1991, Art. 9. – “Partidele și alte organizații social-politice vor promova principiul egalității femeilor și bărbaților în organele decizionale de toate nivelurile ale acestora.” Textul legii este disponibil în limba de stat la: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=313322>

³⁸ Legea cu privire la asigurarea egalității (nr. 121, adoptată la 25 mai 2012, publicată în Monitorul oficial nr. 103, 29 mai 2012). Varianta electronică disponibilă la: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=343361&lang=1>

³⁹ Articolul 1, Scopul legii și domeniul de aplicare, Legea cu privire la asigurarea egalității, nr.121.

lul 8 din Codul muncii prevede că “Orice discriminare, directă sau indirectă, a salariatului pe criterii de sex, vârstă, rasă, culoare a pielii, etnie [...] este interzisă”.⁴⁰ Legislația muncii a fost modificată în conformitate cu Carta Socială Europeană revizuită pentru a include conceptul de hărțuire sexuală. Cu toate acestea, potrivit Comisiei Europene, “femeile continuă să fie sub-reprezentate atât la nivelul autorităților publice centrale, cât și al celor locale, chiar dacă numărul femeilor primari s-a majorat ușor în urma alegerilor locale”.⁴¹ În Republica Moldova nu există nicio femeie romă nici într-o funcție electivă la niciun nivel.⁴²

În conformitate cu prevederile Codului electoral, aprobat în noiembrie 1997, cetățenii Republicii Moldova pot alege și pot fi aleși, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială. Drep-tul de a alege și de a fi ales și participarea la gestiona-re aspectelor publice de stat prevăzute în Articolele 38 și 39 ale Constituției sunt, de asemenea, reflectate în Legea privind partidele politice, nr. 294/2007⁴³: “Constituirea și activitatea partidelor politice în baza discriminării pe criterii de rasă, naționalitate, origi-ne etnică, limbă, religie, sex, avere sau origine socială sunt interzise”.⁴⁴ În pofida faptului că Legea interzice în mod expres atitudinii discriminatorii, în prezent nu există niciun mecanism care ar prevede răspunderea pentru încălcarea acestei cerințe.

Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, nr. 45/2007⁴⁵ stabilește bazele juridice și organizatorice ale activității de prevenire și de comba-tere a violenței în familie și mecanismul de sesizare și soluționare a cazurilor de violență.

În pofida tuturor prevederilor legislative care vizează prevenirea și combaterea discriminării, există doar

câteva cazuri în Republica Moldova, când instanța de judecată a constatat că o persoană a suferit în urma discriminării pe un anumit criteriu.

2.2.2. Legislația privind drepturile minorităților

În Republica Moldova există cadrul juridic de regle-mentare a drepturilor minorităților. Cel mai relevant act juridic este Legea cu privire la drepturile persoa-nelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor, nr. 382/2001⁴⁶. În timp ce Legea prevede garanțiile statului întru asigura-re egalității persoanelor aparținând minorităților naționale în fața legii și protecția egală în fața legii (Ar-ticolul 4), aceasta interzice orice fel de discriminare bazată pe afilierea minorităților naționale.

Prevederi specifice cu privire la drepturile minorităților au fost încorporate într-o serie de acte legislative și nor-mative speciale, care reglementează diverse aspecte ale vieții publice, cum ar fi: Legea cu privire la funcționa-rea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, Legea învățământului, Co-dul penal, Legea culturii, Legea cetățeniei Republicii Moldova, Legea asistenței sociale, Concepția politicii naționale a Republicii Moldova.

Cu toate acestea, în pofida eforturilor consecvente de creare a unui cadru juridic eficient de protecție a drep-turilor minorităților etnice, există deficiențe vizibile în aplicarea acestora, în special, în privința politicilor ling-vistice în educație și integrarea lingvistică în general.

2.3. MECANISMELE NAȚIONALE PENTRU PROMOVAREA DREPTURILOR FEMEILOR ROME

Guvernul a întreprins o serie de măsuri întru susținerea egalității de gen în Republica Moldova după cea de a patra Conferință mondială privind femeile desfășura-tă la Beijing în septembrie 1995.⁴⁷ Una dintre aceste măsuri a fost aplicarea unui mecanism național care să garanteze implicarea femeilor în conducere și procesul decizional. Astfel, a fost constituit un set de structuri instituționale cu atribuții specifice, cum ar fi Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și băr-bați, Direcția politici de asigurare a egalității de gen și prevenirea violenței în cadrul Ministerului Muncii,

⁴⁰ Raportul periodic combinat al patrulea și al cincilea al Republicii Moldova. Examinarea rapoartelor transmise de statele membre în conformitate cu Articolul 18 din Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, 15 septembrie 2011. Mai multe informații sunt disponibile la: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/CEDAW.C.MDA.4-5.pdf>

⁴¹ Comisia Europeană și Înalțul Reprezentant al Uniunii Europene pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, Documentul de lucru al personalului comun, Implementarea Politicii Europene de Vecinătate în Republic of Moldova, progresul din 2011 și recomandările pentru acțiune, Brussels, 15.05.2012.

⁴² Raportul studiului sociologic “Monitorizarea participării femeilor și a grupurilor vulnerabile la alegerile locale din 2011”, UN Women 2011.

⁴³ Legea privind partidele politice nr. 294 din 21 decembrie 2007, modificată, disponibilă în limba de stat la: <http://www.parlament.md/CadrulLegal/Legeaprivindpartidelepolitice/tabid/156/Default.aspx>

⁴⁴ Articolul 3 din Legea privind partidele politice, nr. 294-XVI din 21.12.2007.

⁴⁵ Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, nr. 45-XVI din 1 martie 2007, publicată la 18 martie 2008 în Monitorul Oficial nr. 55-56/178, a intrat în vigoare pe 18 septembrie 2008. Traducerea neoficială (în limba engleză) efectuată de Misiunea OSCE în Moldova în aprilie 2008 este disponibilă la: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/violence/Moldovan%20law%20on%20family%20violence%20_EN.pdf

⁴⁶ Legea nr. 382 din 2001 cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor, disponibilă la: <http://www.usefoundation.org/view/437>

⁴⁷ Mai multe informații cu privire la Conferința de la Beijing din 1995 sunt disponibile la: <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/fwcwn.html>

Protecției Sociale și Familiei (MMPSF) și punctele focale pe aspecte de gen în cadrul mai multor ministere de resort. Toate acestea constituie Mecanismul național privind asigurarea egalității de gen, a cărui eficiență, totuși, este monitorizată de societatea civilă.

2.4. POLITICILE ACTUALE DE NIVEL NAȚIONAL REFERITOARE LA FEMEILE ROME

Nu există nicio politică națională în Republica Moldova care să se axeze exclusiv pe problemele femeilor rome. În schimb au fost încorporate dispoziții privind incluziunea socială a minorităților etnice, promovarea egalității și nediscriminării în mai multe documente strategice de bază orientate spre atingerea unor rezultate tangibile până în 2015, cum ar fi Programul național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010 – 2015⁴⁸, Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014⁴⁹, Programul de activitate al Guvernului „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare 2011-2014”⁵⁰ și Strategia națională de descentralizare⁵¹. În pofida valorii intrinsece a acestor documente de politici în promovarea egalității de gen și nediscriminării, acestea nu sunt implementate eficient, n-au orientare metodologică clară și, cel mai important, nu conțin suficiente dovezi precum că aceste politici au fost folosite în mod notabil întru beneficiul femeilor rome.

În iulie 2011 Guvernul a aprobat Planul de acțiune privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2011-2015⁵², ulterior modificat în ianuarie 2012. Mai mult, în 2013, pentru prima dată în istoria Republicii Moldova, în postul de consilier al Prim-ministrului a fost desemnată o persoană în al cărui portofoliu se conțin aspecte despre incluziunea romilor.

⁴⁸ Programul național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010 – 2015, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.933 din 31.12.2009. Textul în limba engleză este disponibil la: <http://sgdatabse.unwomen.org/uploads/Decision%20No.%20933%20of%202009%20-%20domestic%20violence%20and%20trafficking.pdf>

⁴⁹ Planul național de acțiuni privind drepturile omului pe anii 2011-2014, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.90 din 12.05.2011. Publicat la 22.07.2011 în Monitorul Oficial nr. 118-121. Intrat în vigoare la 12.05.2011. Textul disponibil în limba de stat la <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=339395&lang=1>

⁵⁰ Programul de activitate al Guvernului „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare 2011-2014”, disponibil la: <http://www.gov.md/download.php?file=cHVibGllL3B1YmxyY2F0aW9ucy8zNzI5NDQ1X2VuX3Byb2dfZ3V2X3Zhcml9LnBkZg%3D%3D>

⁵¹ Strategia națională de descentralizare aprobată prin Legea nr. 68 din 05. 04. 2012, disponibilă la: http://www.descentralizare.gov.md/public/files/temp/The_draft_National_Decentralization_Strategy_eng.pdf

⁵² Planul de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2011-2015, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 494 din 08.07.2011.

Planul actual de acțiune pe anii 2011-2015 își propune să susțină comunitatea de romi, fiind o continuare a cadrului de politici elaborat de primul Plan de acțiune pe anii 2007-2010. Deși a fost un prim pas, Planul de acțiune 2007-2010 a fost supus criticii pentru axarea primordială pe activități culturale în detrimentul incluziunii sociale și al măsurilor anti-discriminare. Mijloacele bugetare alocate pentru implementarea acestui Plan de acțiune au fost, practic, direcționate integral pentru activități promoționale etno-culturale.

Ca atare, Planul de acțiune 2011-2015 a marcat un eveniment hotărâtor, de cotitură în politica de incluziune a romilor întrucât se concentrează pe domeniile cheie de incluziune socială, cum ar fi educația, ocuparea forței de muncă, accesul la serviciile medicale, asistență socială, participarea la procesele decizionale și aspectele de infrastructură în localitățile izolate ale romilor. Deși domeniile enumerate mai sus nu sunt exhaustive și nu cuprind spectrul deplin al tematicii vizând drepturile omului, care s-ar dori abordate într-un document de politici cu referire la populația de etnie romă, meritul acestora este încercarea de a potrivi, a combina (într-o anumită măsură depășind limitele teoretice) acele domenii care frecvent sunt considerate a fi punctul de start pentru politicile de incluziune a romilor, cum ar fi, de exemplu, cadrul de politici al Uniunii Europene din sfera respectivă. Planul de acțiune 2011-2015 recunoaște importanța abilitării femeilor de etnie romă. În preambulul la Planul de acțiune se menționează următoarele:

Femeile de etnie romă înfruntă discriminare triplă – ca rome, ca femei și ca persoane care aparțin unui grup social dezavantajat. Acestea sunt expuse unor riscuri mai mari de excludere socială și sărăcie, comparativ cu bărbații din comunitatea lor și cu majoritatea femeilor reprezentante ale altor etnii.

Lipsa egalității este observată în existența cazurilor de violență împotriva femeilor, lipsa accesului la angajarea în câmpul muncii, la educație, la funcții de conducere și servicii sociale. Femeile rome beneficiază rar de servicii de sănătate reproductivă, care sunt disponibile la nivel de comunitate. Din cauza stereotipurilor de gen, este mult mai probabil ca o fată de etnie romă să părăsească școala mai devreme decât un băiat rom.⁵³

Planul include un set de activități axate în mod explicit pe consolidarea situației femeilor și fetelor rome.

⁵³ Ibid, p.7.

Sistemul de mediatori din comunitatea de romi constituie cea mai valoroasă prevedere a Planului de acțiune 2011-2015 care-și propune să activeze ca o punte între membrii comunității și autoritățile publice. De fapt, în Republica Moldova au existat mediatori informali încă pe la mijlocul anilor 2000 în rezultatul mai multor inițiative experențiale. Planul include dispoziții pentru formalizarea acestora și susținerea financiară din bugetul de stat. Dată fiind necesitatea existenței unei baze juridice în acest sens, în aprilie 2013 a fost adoptată o lege cu privire la mediatorii comunitari romi, deși a fost opusă o anumită rezistență. Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, cu susținerea din partea familiei ONU, a realizat un sondaj pe baza căruia se prevede instituirea, până la sfârșitul anului 2014, a unui număr total de 48 de mediatori comunitari în 44 comunități, din care 15 mediatori urmau să fie recrutați și instituiți oficial în funcție până la sfârșitul anului 2013. În urma unor discuții extensive, Guvernul a decis instituirea acestor funcții în competența exclusivă a administrației publice locale fără a fi supervizate oficial de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

Potrivit situației de la sfârșitul lunii decembrie 2013, obiectivul inițial de angajare a 15 mediatori comunitari n-a fost atins în practică. Deși cifrele raportate diferă, se pare că au fost angajați oficial 7 mediatori, majoritatea acestora fiind contractați în ultimele zile ale anului 2013. Pe baza informațiilor disponibile, cel puțin, o primărie în care era preconizată angajarea unui mediator în anul 2013 a refuzat în mod explicit să o facă. Actualmente, nu este clar în ce mod au fost utilizate mijloacele bugetare alocate la nivel regional (raional) în scopul angajării mediatorilor comunitari.

De asemenea, au fost raportate cazuri când autoritățile locale le-au spus romilor despre existența cadrului de politici referitoare la romi, prin urmare, aceștia nu ar trebui să mai solicite servicii generale de sănătate sau de protecție socială. Constatăm că acesta este un început de rău augur, întrucât experiența acumulată la nivel regional denotă faptul că mediatorii comunitari au avut succes în acele localități unde ei sunt văzuți ca promotori ai politicilor de incluziune a romilor, acționând în scopul fortificării accesului romilor la serviciile generale de bază. Într-adevăr, acesta este argumentul explicit prevăzut de Planul de acțiune. Respingerea din start sau eforturile depuse pentru a face mediatorul responsabil pentru toate problemele comunității de romi s-ar putea ușor solda cu disfuncționalitatea sau chiar eșecul acestui aranjament. Cu adevărat, refuzul

autorităților locale să le asigure romilor serviciile necesare, invocând motivul precum că aceștia ar trebui să solicite “servicii pentru romi” denotă, *în mod evident*, act de discriminare.

Planul de acțiune 2011-2015, având un cadru clar de incluziune socială, constituie, fără îndoială, o ameliorare a situației anterioare, prin instituirea sistemului de mediatori comunitari în localitățile de romi și prin alocarea mijloacelor bugetare pentru finanțarea acestor poziții. Măsurile în cauză indică reorientarea treptată, progresivă a sistemului în ansamblu de la abordarea problemelor comunității de romi ca probleme etno-culturale – moștenite din perioada sovietică – spre abordarea sub formă de politici pentru asigurarea incluziunii romilor pe poziții de egalitate cu ceilalți.

Totuși, rămâne valabil faptul că legile, politicile și practicile care vizează, preponderent, femeile și fetele rome constituie legi, politici și practici de ordin general, și această situație nu poate fi altfel. De exemplu, educația eficientă necesită un sistem de școlarizare deschis non-discriminator, pregătit să-i înroleze pe copiii de etnie romă, respectându-le demnitatea în mod egal, și să recuze sentimentele și atitudinea negativă față de ei exercitată de copii non-romi și de părinții acestora. Sistemul destul de generos de asigurare a sănătății publice din Moldova include o sferă largă de itemi raționalizați și discreționari; însă modul în care aceștia sunt sau nu direcționați spre populația de romi nu este, deocamdată, studiat suficient. Cu toate acestea, observațiile empirice indică o excludere extensivă a romilor. Accesul lor la angajarea în câmpul muncii depinde semnificativ de dorința sau nedorința agențiilor teritoriale de ocupa a forței de muncă de a se implica în contestarea actelor de discriminare din partea patronilor. Eradicarea violenței domestice și a căsătoriilor între copii în comunitățile de romi depinde de deciziile și practicile aplicate de poliție și de alte organisme de securitate. Mediatorii comunitari romi pot, în cel mai bun caz, să joace rolul de susținere, mediere în acest context. Și, la încheiere, modelele profund înrădăcinate de excludere din infrastructura de dezvoltare, întrucât, până nu demult, multor mahalale de romi din sate le-au fost atribuit calificativul “zone nu pentru dezvoltare”, depind de dorința autorităților locale și regionale de a le aborda în mod serios și de a acționa în vederea asigurării accesului egal la infrastructura publică pentru toți. În continuare prezentul raport abordează anume aceste aspecte principale.

III. EDUCAȚIA

III. EDUCAȚIA

În conformitate cu Articolul 35 din Constituția Republicii Moldova⁵⁴, dreptul la învățătură este garantat și gratuit. Principiul constituțional este încorporat în continuare în Legea învățământului⁵⁵, Articolul 6 (1) care afirmă că ”Dreptul la învățătură este garantat, indiferent de naționalitate, sex, vârstă, de originea și starea socială, de apartenența politică sau religioasă, de antecedentele penale”.

3.1. ALFABETIZAREA ȘI NIVELUL DE EDUCAȚIE

În pofida eforturilor depuse de Guvern, ONG-uri și organizațiile internaționale în vederea îmbunătățirii instruirii copiilor romi din Republica Moldova, situația rămâne a fi critică. Datele naționale disponibile public nu oferă date statistice dezagregate după nivelul de educație pentru fetele și băieții romi la diferite niveluri școlare.

Cu toate acestea, datele statistice generale anterioare indică o diferență semnificativă în nivelurile de instruire și alfabetizare atât pentru băieții, cât și pentru fetele de etnie romă vs. non-romă⁵⁶, ceea ce ne face să credem că atât între fetele rome și fetele non-rome, cât și între băieții romi și cei de etnie non-romă în general există lacune similare.

Rapoartele din ultimul deceniu reconfirmă nivelurile mai reduse de instruire ale copiilor romi în raport cu copiii non-romi, conform cărora mai puțin de 70% din copiii romi au doar studii primare, iar 50% – numai studii secundare (inclusiv studii medii incomplete sau profesionale). Patruzeci și trei la sută din copiii romi cu vârsta cuprinsă între 7-15 ani nu merg la școală, față

de doar aproximativ 6% în cazul copiilor non-romi.⁵⁷ Există foarte puțini romi cu studii superioare. Doar 4% au absolvit un colegiu sau o facultate universitară comparativ cu 38% în cazul populației non-rome.⁵⁸

În timpul vizitei sale în satul Ciorești și a unei comunități de romi din satul Vulcănești, raionul Nisporeni din mai 2012, Grupul de lucru preocupat de discriminarea împotriva femeilor în legislație și în practică a remarcat un grad ridicat de absenteism în rândul copiilor romi din cauza migrației sezoniere a comunității de romi.⁵⁹

3.2. ACCESUL EGAL LA EDUCAȚIE

Potrivit publicației recente (2013) a ONU intitulată ”Romii din Republica Moldova”:

- ✓ doar 52% din fetele rome sunt înrolate în învățământul primar, comparativ cu 84% din fetele non-rome, și 55% din băieții romi;
- ✓ doar 14% din fetele rome sunt înrolate în învățământul secundar profesional, în comparație cu 78% de fete non-rome, și 17% din băieții romi;
- ✓ doar 76% din fetele rome merg zilnic la școală, comparativ cu 96% de fete non-rome;
- ✓ doar 63% din femeile rome adulte (16+ ani) sunt alfabetizate, comparativ cu 99% din femeile adulte non-rome, și 77% din bărbații romi adulți;
- ✓ 45% din femeile rome n-au studii formale (nici chiar studii primare), față de 2% din femeile non-rome, și 33% din bărbații romi.

Rezultatele cercetării arată că accesul la educație pentru fetele și băieții romi este împiedicat de factori

⁵⁴ Constituția Republicii Moldova, disponibilă în limba engleză la: http://web.parliament.go.th/parcy/sapa_db/cons_doc/constitutions/data/Moldova/Constitution%20of%20Moldova.htm

⁵⁵ Articolul 6, alineatul 1 din Legea învățământului nr. 547-XIII adoptată în 1995. O versiune în limba engleză a legii este disponibil la: <http://www.erisee.org/downloads/2012/libraries/mo/The%20Law%20on%20Education.pdf>

⁵⁶ Analiza de țară, 2007 și Romii din Republica Moldova, PNUD, 2007.

⁵⁷ Romii din Republica Moldova, PNUD, 2007, pagina 61.

⁵⁸ Analiza de țară, Națiunile Unite - Moldova, iunie 2011; Romii din Republica Moldova, PNUD Moldova, Chișinău 2007.

⁵⁹ Anexa la Raportul Grupului de lucru privind discriminarea împotriva femeilor în legislație și practica în misiunea sa din Republica Moldova (în perioada 20 - 31 mai 2012).

complecși interdependenți. Aceștia includ sărăcia și costurile ridicate aferente actului educațional, distanța mare dintre casă și școală și lipsa transportului școlar (gratuit sau la prețuri accesibile), munca efectuată de copii, migrația părinților în străinătate pentru a munci, căsătoria între copii, motivația scăzută a părinților de a susține educația copiilor lor, segregarea copiilor în școală și tratamentul diferențiat al copiilor romi în școală de către colegii lor și personalul didactic din școală. În același timp, practicile culturale și structurile patriarhale sunt aspecte importante care ridică bariere în calea accesului la educație pentru fetele rome. Aceste practici se soldează cu abandonul școlar printre fetele de clasa a 5-a sau a 6-a, odată cu începutul pubertății, inclusiv din motivele de frică exprimate de părinții lor referitoare la eventuale contacte sexuale.

Deși învățământul primar și secundar este gratuit și Planul de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova prevede furnizarea gratuită de materiale didactice și manuale pentru elevii romi, conform rapoartelor, practica plăților neformale este larg răspândită în sistemul de învățământ. Unii părinți romi care au fost intervievați au declarat că ei nu își pot permite școlarizarea copiilor lor. Ca urmare a costului direct ridicat al procesului educațional (taxe), precum și a costurilor indirecte ridicate legate de școlarizare, familiile mai sărace de romi trebuie să aleagă între continuarea școlarizării copiilor lor și pierderea veniturilor curente. Astfel, un număr mare de copii romi abandonează școală înainte de a termina învățământul obligatoriu din cauza sărăciei extreme a părinților care nu îi pot susține. În alte cazuri, familiile declară că din cauza circumstanțelor lor financiare sunt nevoite să impună copiilor să lucreze sau să se căsătorească.

Caseta 1: Satul Drochia

În satul Drochia, mamele intervievate din trei familii rome au declarat că niciunul dintre copiii lor nu frecventează grădinița din cauza lipsei de bani pentru a plăti suma necesară de 80-90 de lei pe lună (circa 5 EUR) pentru acoperirea costurilor produselor alimentare servite la grădiniță.

Efectele sărăciei extreme asupra educației copiilor romi sunt agravate de prevalența opiniilor subiective printre profesori care cred că romii nu prețuiesc procesul educațional. Femeile rome care au fost intervievate în timpul acestui studiu au menționat că ele își doresc un nivel mai bun de educație pentru copiii lor. Un nu-

măr important de mame rome intervievate și-ar dori ca fetele lor să absolvească o facultate universitară. De asemenea, mamele își văd fetele lor cu studii post-universitare, profesionale sau de artizanat.

Caseta 2: Satul Cărpineni

În Cărpineni, o mamă de etnie romă a declarat: "Noi îi lăsăm să meargă la școală cât mai mult posibil. Problema însă rezidă în bani. Este scump să îi duci la școală, când abia putem supraviețui".

Lipsa școlilor în multe comunități locuite de romi îi impune pe mulți copii să abandoneze școala. Mulți copii romi locuiesc în sate sau în mahalale din localități rurale și, din acest motiv, ei trebuie să parcurgă distanțe lungi de câțiva kilometri sau mai mult pentru a ajunge la școală. În pofda prevederilor legale, care obligă autoritățile locale să asigure transport pentru elevii care locuiesc la o distanță mai mare de 3 km de la școală, rapoartele anterioare denotă carențe ale sistemului în raport cu mai multe localități.⁶⁰

Cercetarea actuală în teritoriu relevă faptul că în comunitățile din Schinoasa și Ursari, copiii romi trebuie să meargă la școala primară și secundară în satele vecine. Ambele sate se află la o distanță mai mare de 2 km și copiii nu pot merge pe jos. Organizațiile societății civile rome⁶¹ împreună cu Primăria din Buda au oferit copiilor din Ursari un autobuz ca aceștia să poată ajunge la școala primară și secundară din Buda și, respectiv, din Pârjolteni. În Schinoasa, copiii romi trebuie să circule cu transportul public disponibil sus pe un deal pentru a ajunge la școală din satul Țibirica, aflat la o distanță de circa 7 km de Schinoasa.

Din motiv că școala primară din Schinoasa a fost închisă, ONU Moldova a început să sprijine o grădiniță pentru copiii romi din sat. Grădinița le oferă băieților și fetelor mici posibilitatea de a-și face studiile preșcolare.

Majoritatea elevilor romi din sate se confruntă cu bariere fizice și financiare suplimentare, atunci când frecventează învățământul liceal, deoarece liceele sunt situate, de obicei, în localități mai mari, astfel copii romi sunt nevoiți să

⁶⁰ Raport reprezentativ privind cartografierea localităților dens populate de romi din Republica Moldova [Representative Report on mapping of densely populated Roma localities in Moldova], PNUD Moldova, 2012, p.29.

⁶¹ Asociația Tarna Rom din Moldova a oferit un autobuz școlar Primăriei din satul Buda pentru facilitarea transportării elevilor romi din Ursari la școala primară din Buda și la gimnaziul din Pârjolteni. Tarna Rom este o organizație neguvernamentală cu sediul la Chișinău, activă din anul 2003 în domeniul educației. Mai multe informații despre Tarna Rom sunt disponibile la: <http://www.ergonetnetwork.org/ergo-network/about/members/moldova/>

facă naveta zilnic sau să treacă cu traiul în localitatea în care se află școala; acest fapt implică costuri suplimentare pe care majoritatea părinților romi nu și le pot permite.

Caseta 3: Satul Ciocâlteni

O fata de etnie romă din Ciocâlteni, o elevă cu o reușită medie (B), a declarat că, deoarece liceului se află la o distanță de aproximativ 5 km de casă, în Fedoreuca, și pentru că ea trebuie să meargă 3 km pe jos și apoi să schimbe două autobuze pentru a ajunge la școală, ar prefera să poată locui în Fedoreuca. Din păcate, părinții ei nu sunt în stare să achite plata pentru cazare și, astfel, eleva riscă să abandoneze școala.

Distanța până la liceu constituie un impact suplimentar pentru fetele rome, ale căror părinți protectivi sunt adesea reticenți să le trimită departe de casă. Părinții romi au declarat că pentru ei este mai dificil să le permită fetelor rome să facă naveta la distanțe mari în fiecare zi pentru a merge la liceu nu doar din cauza costurilor mari, dar și din cauza că ele sunt mai vulnerabile la pericolul de incidente, fapt ce se soldează cu restricționarea deplasării fetelor rome.

Caseta 4: Satul Purcari

La Purcari, o mamă a declarat: "Auzim atât de multe lucruri rele care se întâmplă fetelor: unele sunt răpite, altele sunt abuzate... Mi-e teamă, însă ce putem face?! Eu o aștept pe a mea în fiecare zi să vină de la școală."

Distanța lungă până la școală este agravată de infrastructura proastă de drumuri și de transportul public limitat, care agravează și mai mult accesul copiilor romi la școală. Satele Ursari și Schinoasa cu o populație preponderentă de romi n-au acces la serviciile publice de bază. În timpul discuțiilor de grup și interviurilor din Parcani și Schinoasa, femeile rome s-au plâns de lipsa unei școli publice, a unei clinici medicale sau chiar a unui magazin de unde să-și poată cumpăra produse alimentare.

Schinoasa este unul din cele mai grave cazuri de lipsă de servicii de dezvoltare rurală. În timpul efectuării studiului, locuitorii așteptau să fie conectați la sistemul de alimentare cu apă ca rezultat al susținerii financiare și tehnice din partea Națiunilor Unite și al angajamentului femeilor rome cu primăria.

Caseta 5: Satul Schinoasa

În Schinoasa, în cadrul discuțiilor de grup femeile din 5 familii de romi s-au plâns de lipsa apei și a altor servicii. O femeie a spus: "Aici nu avem nimic! Suntem pierduți aici! Trebuie să lucrăm din greu pentru a face bani pentru a cumpăra pâine, însă nu avem de unde să cumpărăm! Singurul magazin pe care l-am avut l-au închis."

Deseori romii migrează cu întreaga familie, acesta este fenomenul care explică de ce unii elevi romi abandonează școala. În cazurile în care familiile de romi migrează în străinătate pentru a munci, copiii sunt lăsați cu ceilalți membri ai familiei sau luați cu părinții în străinătate. În consecință, mulți copii romi lipsesc de la școală perioade îndelungate. Acest fapt este caracteristic și copiilor romi din Soroca, părinții unora dintre acești copii, fiind angajați ca lucrători sezonieri, călătoresc în Ucraina și Rusia în căutare de câștig.

Caseta 6: Orașul Soroca

În Soroca, patru familii de romi intervievate au declarat că de multe ori atunci când ei călătoresc fără copii, fiicele lor mai mari au grijă de gospodărie și de frații mai mici. Ca urmare, ele lipsesc de la școală sau chiar abandonează școala.

O fata de etnie romă din Soroca a declarat că: "N-am fost la școală niciodată. Am stat acasă și am avut grijă de gospodărie". Cei doi frați ai fetei frecventează școală sistematic, ba chiar intenționează să-și urmeze studiile la universitate.

3.3. DISCRIMINAREA ÎN SISTEMUL EDUCAȚIONAL

Discriminarea în școli este considerată de unele ONG-uri create de romi pe care le-am intervievat, cum ar fi Tarna-Rom și Juvlia Romani, drept principalul motiv al abandonului școlar. Acest lucru este confirmat de organizațiile internaționale, în conformitate cu care "discriminarea împotriva populației de etnie romă în domeniul învățământului [...] are loc cu impunitate"⁶². Prejudicata împotriva elevilor romi, precum și incidentele de hărțuire din partea colegilor reprezintă

⁶² Comisia Europeană și Înalțul Reprezentant al Uniunii Europene pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, Documentul de lucru al personalului comun, Implementarea Politicii Europene de Vecinătate în Republica Moldova, progresul din 2011 și recomandările pentru acțiuni, Bruxelles, 15 mai 2012.

obstacole din cauza cărora copiii romi nu frecventează școala și au o reușită școlară sub nivel.

Discuțiile cu femeile rome despre modul în care fetele rome sunt tratate la școală de către profesori sau de colegii lor non-romi indică faptul că discriminarea nu este întotdeauna percepută ca atare de părinții romi, care n-au prea multe așteptări de la sistemul educațional și nici respectul de sine nu este prea mare, în general, ceea ce îi poate împiedica să furnizeze răspunsuri obiective și revelatoare. Astfel, când au fost întrebați dacă copiii lor sunt tratați mai puțin favorabil în școală de către non-romi și dacă există o diferență în modul în care băieții sunt tratați comparativ cu fetele, majoritatea părinților din localitățile selectate au declarat că nu este nicio diferență.

Totuși, unii părinți romi au indicat un comportament negativ sau tratament inferior al băieților și fetelor rome din partea profesorilor.

Caseta 7: Satul Ursari

În Ursari, mamele din familiile de romi, când au fost întrebate dacă există tensiuni sau incidente violente între copiii romi și non-romi și care este acțiunea profesorilor în această privință, au declarat că: “copiii moldoveni [de etnie moldovenească] uneori numesc copiii noștri “țigani”sau”puturoși” și “da, copiii se bat uneori... profesorul dă vina pe copiii noștri.”

Doi părinți de etnie romă au declarat că unii profesori critică îmbrăcămintea purtată de copii romi sau că le-ar căuta copiilor romi prin cap în fiecare zi pentru a-i verifica de păduchi, în fața întregii clase: “Copiii s-au întors de la școală plângând, deoarece le-a fost rușine. Copiii noștri n-au păduchi, însă, desigur, noi suntem țigani!”

O mamă s-a plâns de modul în care profesorul îi trata fiica la școala din Buda și a decis să o transfere la o altă școală. Potrivit acestei mame, profesorul făcea prezumții despre nepregătirea fiicei ei și nu-i permitea să fie activă la lecții. Ea a declarat că: “Profesoara nu o lasă niciodată să răspundă în clasă pentru că ea nu crede că fiica mea poate să știe răspunsul corect. Astfel, am mers la școală, m-am așezat în spatele clasei și am rugat profesoara să o lase pe fiica mea să răspundă. După ce s-a terminat lecția profesoara a recunoscut că fiica mea a avut dreptate”.

Femeile rome, de asemenea, au raportat cazuri de tratament agresiv și inferior în cazul școlilor-internat.

Caseta 8: Satul Huzun

În Huzun, o mamă s-a plâns că fiica ei a fost izolată de profesori, nu i-au dat haine și nu i-au acordat alte servicii de care au beneficiat alți copii.

Constatările cercetării în teritoriu, de asemenea, denotă cazuri grave de violență în școală împotriva băieților și fetelor romi din partea adulților non-romi.

Caseta 9. Satul Chetrosu

În Chetrosu, o mama de romi a declarat că o vecină non-romă, copilul căreia era în aceeași clasă cu al ei, a venit la ea acasă și i-a bătut băiatul, în timp ce ea se afla în grădină. Din cauza acestui incident și pentru că copilul trebuia să meargă pe jos 2 ore pentru ca să ajungă la școală, mama romă și-a luat copilul din școală după ce acesta a terminat clasa 1-a.

Satul Schinoasa

Un caz grav de violență împotriva unui elev de etnie romă și mama acestuia a fost raportat în Schinoasa. Copiii romi din Schinoasa fac naveta la școala din localitatea vecină, Țibirica. În această școală, un elev de etnie romă a fost bătut grav de profesor după ce el a refuzat să treacă în ultima bancă din sala de clasă, deoarece, după spusele elevului, el nu vedea din ultima bancă ce era scris pe tablă. Când mama lui s-a dus să se plângă directorului școlii, în loc să verifice situația, el a chemat poliția. Astfel, din spusele unora, ofițerul de poliție împreună cu directorul școlii și profesorul au blocat-o pe mamă într-una din sălile de clasă și au amenințat-o că dacă se va duce să se plângă la organismul superior, ea va fi dusă la închisoare. De asemenea, i-au spus că copilul ei riscă să acumuleze un număr suficient de absențe, pe care îl pot folosi împotriva acestuia.

Cazuri de abuz și violență împotriva elevilor romi au fost, de asemenea, raportate în alte localități incluse în eșantionul studiului, cum ar fi Mingir (Hâncești) și Purcari (Ștefan-Vodă).

Pe baza evaluării generale tindem să concluzionăm că tratamentul diferențiat și violența cu care se confruntă fetele

și băieții romi în școală se soldează frecvent cu cazuri de absenteism și abandon școlar. De asemenea, motivația părinților să-și trimită copiii la școală atunci când mediul școlar nu este sigur și nu oferă încredere poate scădea și mai mult. Impactul asupra fetelor rome poate fi foarte grav. Mai mult decât atât, din cauza mediului școlar nesigur, atunci când are loc o criză în familie, părinții romi pot considera că este mai ușor să sacrifice școlarizarea fetelor lor pentru a depăși greutățile din familie.

Ca urmare a discuțiilor generale cu mamele rome și interviurile cu mediatorii femei rome, observăm că prezența și lucrul mediatorilor comunitari romi în diferite localități a contribuit la diminuarea numărului de cazuri de hărțuire sau de discriminare împotriva copiilor romi în școli, la îmbunătățirea mediului școlar și a frecvenței școlare, precum și la consolidarea încrederii părinților în sistemul de învățământ. De asemenea, părinții romi au declarat că de când ONG-urile rome au început să lucreze cu școlile, spre exemplu, în Țibirica, Buda și Pârjolteni, situația copiilor și a instruirii acestora s-a îmbunătățit.

3.4. SEGREGAREA ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL

Deși multe femei rome interviewate au declarat că copiii lor învață în clase mixte, constatările studiului arată că copiii romi erau segregati în școlile din Otaci, Stejăreni/Lozova (raionul Strășeni) și Vulcănești (raionul Nisporeni) în perioada efectuării cercetării.

Caseta 10: Orașul Soroca

În Soroca, părinții romi din cinci familii de romi au declarat că părinții de etnie rusă nu acceptă ca copiii lor să învețe împreună cu elevii romi. Autoritățile școlare au manifestat, totuși, o mai mare preocupare față de absența elevilor romi; ulterior, prin propriile acțiuni administrative, au separat copiii romi în clase doar pentru elevi romi.

La o reuniune deschisă în Soroca, convocată de autoritățile locale și un lider local al romilor, în vederea discutării aspectelor de educație a copiilor romi, autoritățile locale au acuzat în mod repetat doar părinții romi pentru situația băieților și fetelor rome, cărora, potrivit autorităților școlare, nu le pasă de educația copiilor lor.

Constatările studiului despre incidența segregării reconfirmă modelele de segregare a copiilor romi raportate în cercetările anterioare. Rapoartele precedente indică cazuri de segregare la Edineț, Sărata Nouă din raionul Leova și la Chișinău.⁶³

În ceea ce privește elevii romi din Schinoasa, care au fost supuși segregării în trecut, părinții romi au declarat că situația școlară a copiilor lor s-a îmbunătățit datorită implicării ONG-urilor romilor întru îmbunătățirea performanțelor școlare a copiilor romi din Schinoasa și asigurării copiilor din Ursari cu autobuz școlar pentru a fi transportați la școlile din satele învecinate.

Este evident că, în pofida eforturilor depuse de diferiți actori, inclusiv ONG-urile romilor și organizațiile internaționale, în vederea îmbunătățirii educației copiilor romi, situația acestora rămâne a fi foarte complicată. În cazul celor mai marginalizate grupuri, îmbunătățirea calității educației copiilor romi nu depinde doar de îmbunătățirea performanțelor școlare. În acest scop, ar trebui consolidate minuțios eforturile pentru a pune capăt discriminării și a preveni noi cazuri de segregare. Atunci când este vorba despre accesul la educație al fetelor rome, rezultatele cercetării indică faptul că există obstacole suplimentare pentru fetele rome, de multe ori din cauza rolului pe care multe dintre ele sunt nevoite să-l joace în familia lor, precum și teama de violență din cauza stereotipurilor și frica părinților de violență eventuală împotriva fiicelor lor. Lipsa statisticilor de gen în domeniul educației fetelor și băieților romi împiedică generațiile de fete rome să depășească constrângerile din familie, să rupă ciclul de sărăcie, excluziune și discriminare și să devină persoane independente, apte să-și exercite pe deplin drepturile lor.

⁶³ Raport privind situația copiilor romi din Moldova, UNICEF, 2010.

IV. MUNCA

IV. MUNCA

Sărăcia din Republica Moldova le afectează pe femeile rome, mai ales pe cele din mediul rural. Acestea sunt afectate în mod deosebit de criza economică și de tranziția la economia de piață, care semnifică mai puține locuri de muncă, o precaritate mai mare a locurilor de muncă existente și protecție insuficientă a grupurilor vulnerabile.

4.1. ACCESUL LA PIAȚA MUNCII

Potrivit publicației recente (2013) a ONU intitulată "Romii în Republica Moldova":

- ✓ doar 21% din romii în vârstă aptă de muncă (15-64 ani) sunt angajați, comparativ cu 46% din populația non-romă în vârstă aptă de muncă;
- ✓ media vechimii în muncă printre populația de romi cu vârsta de 15+ ani este de 13,6 ani, față de 23 de ani printre cei non-romi cu vârsta de 15+;
- ✓ doar 15% din femeile rome cu vârsta de 15+ ani sunt angajate, în comparație cu 34% din femeile non-rome, și 25% din bărbații romi;
- ✓ doar 19% dintre romi sunt angajați la locuri de muncă permanente, comparativ cu 69% printre non-romi;
- ✓ 56% dintre romi au fost vreodată angajați, în comparație cu 18% printre non-romi;
- ✓ 45% dintre romi au declarat că sunt disponibili să înceapă lucrul în cazul în li s-ar oferi un loc de muncă, în comparație cu 28% printre non-romi.

Potrivit aceleiași publicații, structura ocupării forței de muncă de etnie roma și non-roma diferă în mod semnificativ:

- ✓ din numărul total de angajați non-romi, 30% sunt muncitori calificați, iar 19% sunt lucrători necalificați, printre angajații romi doar 5% sunt muncitori calificați, iar 64% sunt lucrători necalificați;

- ✓ în timp ce din numărul total de angajați non-romi 4% sunt funcționari, iar 7% sunt funcționari publici, din angajații romi numai 0,2% sunt funcționari și 0,2% sunt funcționari publici;
- ✓ în timp ce din numărul total de angajați non-romi 4% sunt fermieri la auto-gestiune și 3% sunt lucrători agricoli fără teren propriu, din angajații romi doar 1% sunt agricultori la auto-gestiune și 10% sunt lucrători agricoli fără teren propriu;
- ✓ în timp ce din numărul total de angajați non-romi 37% sunt angajați într-o companie de stat sau municipală, din angajații romi doar 11% sunt angajați într-o companie de stat sau municipală;
- ✓ în timp ce din numărul total de angajați non-romi doar 1% este implicat în lucrări sezoniere sau ca zilieri, din angajații romi 8% sunt implicați în lucrări sezoniere sau ca zilieri;
- ✓ în timp ce din numărul total de angajați non-romi 62% sunt angajați în companii cu 6+ angajați (adică în companii medii și mari) și 23% – în micro-întreprinderi (cu 1-5 angajați), din angajații romi doar 26% sunt angajați în companii cu 6+ angajați (adică în companii medii și mari) și 47% – în micro-întreprinderi (cu 1-5 angajați).

Datele anterioare⁶⁴ au dezvăluit discrepanțe semnificative între nivelurile de angajare a populației de etnie romă și a populației generale: 29% de romi sunt șomeri sau fără un loc de muncă, de două ori mai mult decât procentajul pentru populația non-romă. În ceea ce privește datele privind femeile rome, rapoartele existente indică o pondere mai mare a casnicilor (13%) în rândul populației de romi decât al celei de non-romi (9%).⁶⁵

Prezenta cercetare, în linii mari, a ajuns la concluzii similare privind discrepanțele aferente ocupării forței

⁶⁴ Romii din Republica Moldova, PNUD Moldova, Chișinău 2007.

⁶⁵ Ibidem.

de muncă printre romi și non-romi și femeile rome și bărbații romi, în special, din cauza locurilor limitate de muncă disponibile pentru femeile rome.

Ca rezultat al unui nivel mai scăzut de instruire, abilități mai reduse și lipsă de calificare profesională, al lipsei oportunităților de muncă, segregării rezidențiale, agravată de intersecția etniei lor și aspectelor de gen, femeile rome sunt mai rar angajate în câmpul muncii și fac parte mai rar din munca legală decât bărbații romi sau femeile non-rome.

Astfel, multe femei rome intervievate nu au făcut niciodată parte din piața forței de muncă, în timp ce nu mai unele din acestea au muncit legal la un moment dat din viața lor. Acestea niciodată nu au semnat un contract de muncă; ele au explorat oportunitățile de muncă prin acord verbal. Spre exemplu, nicio femeie romă din Schinoasa sau Ursari nu este angajată în sectorul public din Țibirica sau Pârjolteni. De asemenea, angajarea în sectorul privat a femeilor rome în Schinoasa și Ursari este foarte limitată sau lipsește.

Deficitul oportunităților de muncă în multe zone rurale limitează femeile rome doar la realizarea muncii ocazionale parțiale. În același timp, calificările lor inferioare sau lipsa totală de calificări nu le permite multor femei rome să caute activ locuri de muncă adecvate pe termen lung.

Cel mai înalt nivel al sărăciei identificat pe parcursul cercetării a fost în zonele rurale ale țării, în special, în comunitățile dens populate de romi, precum Schinoasa și Parcani, deși familii foarte sărace au fost, de asemenea, localizate în zonele urbane, cum ar fi Bălți, Drochia și Basarabeasca.

Caseta 11: Satul Huzun

În Huzun, două familii de romi au reclamat lipsa apei în fântâna cea mai apropiată de ei. O bătrână romă a declarat că: “Aproape că nu mai este apă în fântână. Ea este înămolită, fiind unica sursă de apă potabilă pe care o avem. Însă, de asemenea, avem nevoie să gătim mâncare și să spălăm copiii. Cum putem să-i trimitem la școală așa? Încercăm să cerem apă de la vecini, însă ei nu ne dau întotdeauna. Este foarte greu”. Atunci când se confruntă cu problema fântânilor și după explicarea faptului că există multe familii care nu-și pot permite cheltuielile aferente unei noi fântâni, deoarece cele mai multe dintre aceste familii sunt formate din șomeri sau pensionari, sau bolnavi, primarul din Huzun a răspuns că romii trebuie să contribuie cu 2,000 de lei (circa 120 Euro) la construirea unei fântâni arteziene și că Primăria nu-și poate permite să suporte toate costurile pentru o astfel de acțiune.

Satul Cărpineni

În Cărpineni, lipsa fântânilor în apropiere, de asemenea, este una din preocupările cele mai mari ale unor femei rome ca și în cazul femeilor din Huzun. O femeie romă s-au plâns că: “Eu sunt bolnavă și trebuie să merg un drum lung de câteva ori pe zi pentru a aduce apă. Avem nevoie de apă pentru tot: pentru a găti, băut, spălat. Cum putem să trimitem copiii la școală așa?! Acest lucru este cea mai mare preocupare a mea. Dacă cineva poate să ne ajute, atunci să ne aducă o fântână mai aproape de casă! Soții noștri ar putea ajuta să sape, tot ce este necesar, doar pentru a avea o fântână!”

4.2. VENITURILE ȘI SURSELE DE VENIT

Din motiv că femeile rome în cea mai mare parte lucrează în economia informală, munca și veniturile lor sunt incerte. Potrivit declarațiilor lor, femeile rome rurale luptă anul înțeles pentru a supraviețui. Ele se pot angaja ca zilieri în agricultură doar timp de câteva luni pe an. Deși în satele din Republica Moldova, principala sursă de venit este pământul, romii n-au participat la procesul de privatizare a pământului ca urmare a politicii de privatizare adoptate.⁶⁶ Astfel, multe femei rome din zonele rurale au reclamat lipsa terenurilor proprii, ceea ce le-a forțat să lucreze pământul altor proprietari din satul lor sau din satele vecine pentru foarte puțini bani.

Caseta 12: satul Schinoasa

În Schinoasa, femeile din 8 familii de romi s-au plâns de lipsa locurilor de muncă și eforturile constante pe care le depun să aducă de mâncare pe masa. O femeie romă a declarat că: "Tocmai m-am întors de la muncă. Am lucrat doar azi și am câștigat 120 lei. Acum aștept ca altcineva să mă cheme la lucru în câmp. Este greu. Am lucrat toată ziua și acum trebuie să văd ce pot cumpăra pentru a da copiilor de mâncare. E greu pentru ca am lucrat doar câteva zile în această lună și în acest an totul s-a uscat. Am fost să strâng cartofi, dar erau tare mici."

Satul Mingir

În Mingir, mediatorul comunitar de etnie romă a confirmat cât de greu le este femeilor rome să-și găsească un loc de muncă în timpul anului. Ea a declarat că: "Noi nu avem mult de lucru aici. Uite, azi am aranjat doar câteva femei rome să meargă mâine la ora 8 dimineața cu mine în câmp. Când aflu despre așa ceva încerc să le ajut. Iată cum!"

Pe de altă parte, femeile rome din zonele urbane pot să se angajeze în activități generatoare de venituri mai de lungă durată, ca liber-profesioniști și antreprenori mici. Prin urmare, mulți se ocupă cu activități de comerț mic, cumpărarea și vânzarea hainelor aduse, de

obicei, din Ucraina sau Rusia. Potrivit femeilor rome intervievate, doar un număr foarte mic au propriul lor magazin sau autorizații pentru activități comerciale, cum au femeile din Drochia.

Caseta 13: Satul Drochia

În Drochia, 5 femei rome intervievate la piață într-o sâmbătă au declarat că au autorizație pentru produsele pe care le vând. O femeie tânără romă a declarat că banca a fost de acord să le ofere un mic credit părinților ei pe baza căruia au putut obține autorizația pentru comerț. Părinții ei cumpără haine din Ucraina și chiar din România la un preț mai mic și apoi le vând la prețul de piață din Republica Moldova. Profitul mediu pe care-l obține ea, ajutându-și părinții, este de 5,000-6,000 de lei pe lună (circa 300-350 Euro). Însă profitul total pe care îl obțin lunar, ca familie, poate fi de două ori mai mare.

Constatările cercetării reconfirmă rezultatele anterioare ale studiului, conform cărora, venitul mediu lunar al unei familii de romi este de circa 1,000 lei (58 Euro), sau cu 40 la sută mai mic decât venitul mediu de 1,597 lei (93 Euro) al unei gospodării de non-romi. Astfel, în funcție de starea lor socială și ocuparea forței de muncă, femeile rome intervievate au declarat că ele câștigă de la 1,000 de lei (58 Euro) până la peste 5,000 de lei (300 Euro), cu nivelul cel mai scăzut în cazul femeilor rome șomere și cu cel mai înalt nivel în cazul femeilor rome care fac comerț. Astfel, în timp ce pentru femeile rome șomere, în cazul în care veniturile lunare sunt, în general, instabile, dependente, de asemenea, de sezon, sumele pot varia între 100 lei (5 Euro) și 2,000 de lei (120 Euro); pentru femeile rome angajate veniturile lunare pot atinge aproximativ 3,000 lei (180 Euro). Femeile rome – mici antreprenoare câștigă cel mai mult, ajungând până la 5,000 lei (300 Euro) lunar sau mai mult.

⁶⁶ Raport despre problemele privind respectarea drepturilor omului în comunitățile rurale rome din Republica Moldova, Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului din Republica Moldova și Centrul de resurse pentru Drepturile Omului, 2002, p. 33.

4.3. MIGRAȚIA FORȚEI DE MUNCĂ

Migrația forței de muncă este un fenomen frecvent în Republica Moldova. Toate femeile rome intervievate au lucrat cândva în afara țării, în special, în Rusia și Ucraina, și, de asemenea, în Italia și în Israel. Piața comercială și agricultura par a fi cele mai evidente și la îndemână oportunități de muncă pentru ele, în lipsa unei calificări corespunzătoare sau a studiilor superioare. O nouă perspectivă de lucru, care pare să fie în creștere în viitor pentru femeile rome în Italia și Israel este îngrijirea copiilor și îngrijirea persoanelor sau îngrijirea medicală la domiciliu a persoanelor bolnave în vârstă.

Caseta 14: Satul Mingir

În Mingir, o femeie tânără romă cu studii, mamă a doi copii, a declarat că soțul ei a fost în străinătate la lucru și că recent s-a întors acasă. Mama ei este în Israel de ceva timp și ea a început să se pregătească deja să meargă din urma mamei sale la Haifa. Ea a declarat că: "Acum, că soțul meu este acasă, el poate avea grijă de copii și eu pot merge și lucra în Israel. Deja mi-au trimis contractul să am grijă de o persoana bolnavă în etate. Dacă totul va merge bine, soțul meu și copii vor veni mai târziu. Însă, pentru moment, sper că ei vor avea rezultate bune la școală cu tatăl și bunica alături de ei... Mama mea este plătită cu 800 dolari SUA lunar, deci, cred că și eu voi obține aceeași sumă. Trebuie doar să dau pastilele bătrânei atunci când ea trebuie să le ia și să am grijă de ea. Nu voi face curățenie sau altceva."

4.4. PERCEPȚIA DISCRIMINĂRII BAZATE PE ETNIE ȘI GEN

Un număr semnificativ de femei rome chestionate cred că romii sunt tratați pe piața muncii mai rău decât moldovenii etnici. Ele, de asemenea, cred că diferența de discriminare pe piața muncii se bazează, în principal, pe etnie și nu pe gen. Exemplele de cazuri de discriminare raportate de femeile rome se referă la familiile de romi cărora li se refuză procurarea terenurilor, fiind plătite mai puțin decât moldovenii etnici pentru lucrul pe câmp sau nefiind plătite de loc pentru munca lor. Alte exemple ale femeilor rome evidențiază faptul că angajatorii, de obicei, evita sau refuză direct angajarea romilor din cauza prejudecăților și stereotipurilor față de ei.

Caseta 15: Satul S.

În satul S., 3 familii de romi s-au plâns de plata mică pe care o primesc de la proprietarii non-romi de terenuri. O femeie romă a declarat că: "Ei plătesc romilor 100 lei, iar moldovenilor le plătesc 120-150 lei. Însă noi avem nevoie de lucru, prin urmare, acceptăm și 100 lei."

Discuțiile cu bărbații romi indică faptul că agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă oferă femeilor rome șomere oportunități de locuri de muncă necalificate, cum ar fi măturători de stradă sau femei de serviciu, prost plătite și în disonanță cu profilul profesional al candidaților. Pe baza informațiilor furnizate de agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă, nicio calificare sau recalificare specializată de formare nu este oferită grupurilor vulnerabile, în special, femeilor rome.

V. PROTECȚIA SOCIALĂ

V. PROTECȚIA SOCIALĂ

Conform unui studiu despre legislația privind protecția și incluziunea socială în Republica Moldova, etnia romă, împreună cu alte grupuri, este considerată cea mai vulnerabilă categorie de populație.⁶⁷

5.1. ACCESUL LA PROTECȚIA SOCIALĂ

Concluziile studiului actual confirmă informația anterioară, potrivit căreia romii tind să primească mai multe prestații de asistență socială decât prestații de asigurări sociale. Aceasta se explică prin salariile mai mici și activitatea redusă în sectorul formal, care rezultă în mai puține contribuții și plăți mai mici. Prin urmare, prestațiile de asistență socială (preponderent, indemnizații pentru copii) reprezintă până la 6% în cazul romilor, comparativ cu 3% pentru non-romi.⁶⁸

Prestațiile de asistență socială joacă un rol semnificativ pentru femeile rome, deoarece reprezintă o importantă sursă de venit pentru gospodăriile rome după veniturile din salarii sau după plățile din munca sezonieră sau zilnică.

Cu toate acestea, informația anterioară nu reflectă adecvat participarea romilor la sistemul de asigurări sociale și programele de asistență socială, care face foarte dificilă monitorizarea accesului femeilor și bărbaților romi la alocațiile sociale de stat. Expunerea romilor la diverse forme de excluziune socială, în particular, în condițiile actuale de criză, sunt recunoscute tot mai mult de autorități, însă, accesul pe care gospodăriile rome îl au la protecția socială și la alte prestații, accesul la servicii de asigurare medicală și de educație, în particular, este problematic în continuare.

Discuțiile cu femeile rome din localitățile selectate și asistenții sociali din satul Buda denotă faptul că femeile rome au o înțelegere foarte limitată a prestațiilor sociale, deosebirilor dintre ele și a criteriilor pe baza cărora se determină. În multe cazuri, femeile rome intervievate s-au plâns că indemnizațiile de șomaj le-au fost reduse după evaluările efectuate de asistenții sociali sau că indemnizațiile erau neconsecvente de la o luna la alta.

Caseta 16: Satul C.

În satul C., în cadrul unui focus grup, o femeie romă a spus că: “Ei au venit de la primărie, ne-au întrebat cum trăim, s-au uitat împrejur și, după aceasta, au tăiat ajutorul.” La întrebarea dacă au fost oferite explicații de către reprezentanții primăriei, femeile rome au declarat că reprezentanții de la primărie au plecat fără să spună ceva și că numai mai târziu ele au descoperit că nu mai pot primi prestații sociale.

5.2. DISCRIMINAREA ÎN ACCESUL LA ASISTENȚA SOCIALĂ

Femeile rome au raportat cazuri considerate a fi abuz din partea autorităților locale în accesul la asistență socială.

Multe femei s-au plâns de faptul că au primit oferte de muncă de la agențiile pentru ocuparea forței de muncă pe care nu le-au putut accepta din cauza lipsei de calificări necesare. Ele au mai menționat că autoritățile locale le-au oferit locuri de muncă ineligibile în mod intenționat, știind că refuzând un anumit număr de oferte de muncă, ele riscă să fie excluse din registru și excluse din lista beneficiarilor de ajutor social. Prin

⁶⁷ Studiul privind protecția socială și incluziunea socială în Moldova, Comisia Europeană, Chișinău 2009. Raport disponibil în formă electronică pe adresa: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=4348&langId=en

⁶⁸ Studiul privind protecția socială și incluziunea socială în Moldova, 2009, p. 71.

urmare, femeile rome s-au plâns că atunci când caută activ de lucru, ele pot întotdeauna să piardă prestațiile din cauza eșuării angajării.

Caseta 17: Satul C.

În satul C., 4 femei rome intervievate au menționat situații în care asistentul social a aprobat prestații sociale familiilor rome în schimbul lucrărilor efectuate în folos personal la domiciliu. O femeie romă a declarat următoarele: “Cunosc, cel puțin, două familii rome care au făcut curat în casa asistentului social și au primit ajutor social. Primarul nu știe despre asta... Dar ce putem noi să facem?! Putem să mergem să-i spunem?! Asta e!”

5.3. GARANȚIILE PENTRU PROPRIETATE

Condițiile de trai nesigure reprezintă o problemă majoră pentru o parte semnificativă a femeilor rome. Multe gospodării rome nu au acces la locuințe sigure sau locuiesc în condiții foarte proaste sau chiar în ruine. Lipsa locuințelor în cazul gospodăriilor rome este mult mai mare decât în cazul majorității populației. Cele mai multe gospodării rome nu beneficiază de condiții elementare de trai cum ar fi apă potabilă, săli de baie, sisteme de apeduct și canalizare.

Caseta 18: Satul Ursari

În Ursari, la momentul cercetării, o femeie romă în etate locuia împreună cu unul din cei șase copii ai săi. Fiica ei era căsătorită cu un bărbat rom cu dizabilități psihice care primea ajutor social de la primărie și aveau împreună o fiică de 12 ani, având în loc de casă o colibă de 6-7 metri pătrați care nu putea fi locuită din cauza condițiilor precare și chiar periculoase, și lipsei de electricitate; prin urmare, ea locuia în casa mamei sale din două camere, unde nu era apă la robinet; numai o baie improvizată afară și electricitate plătită din pensia mamei sale.

VI. SĂNĂTATE

VI. SĂNĂTATE

Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat de Constituția Republicii Moldova prin oferirea gratuită de către stat a minimului asigurării medicale.⁶⁹ Semnând Declarația Mileniului, Guvernul Republicii Moldova s-a angajat să atingă ODM și a schițat măsurile-cheie, necesare pentru a realiza aceste obiective în Strategia de creștere economică și reducere a sărăciei.

Conform datelor studiului, femeile rome cu vârsta cuprinsă între 30-45 de ani și-au apreciat starea sănătății drept “nici bună, nici rea”, pe când femeile rome cu vârsta de peste 45 de ani și-au apreciat starea sănătății drept “proastă” sau “foarte rea”. Majoritatea femeilor rome intervievate suferă de boli cardio-vasculare. Multe altele s-au plâns pe tensiunea arterială ridicată, problemele de rinichi, problemele de stomac și vezica biliară, durerile de cap, problemele de pancreas, diabet, tromboză, reumatism, glanda tiroidă, problemele ginecologice, problemele de ficat, plămâni, spate și picioare umflate.

6.1. ACCESUL LA ASISTENȚA MEDICALĂ

Accesul la serviciile de sănătate este în continuare foarte inechitabil în Republica Moldova.⁷⁰

Conform publicației ONU din 2013 “Romii în Republica Moldova”:

- ✓ 37% din femeile rome evaluate au apreciat starea sănătății lor drept proastă și foarte rea, comparativ cu 34% de femei non-rome, și 30% de bărbați romi;
- ✓ doar 35% de femei rome sunt acoperite de sistemul asigurărilor medicale, comparativ cu 74% de femei non-rome;

- ✓ 65% din romii adulți (16+) cu probleme de sănătate au ezitat să consulte un medic în ultimul an, comparativ cu 44% de adulți non-romi;
- ✓ din numărul de mai sus, 81% din adulții romi n-au consultat un medic deoarece n-au putut să-și permită financiar și încă 5% din ei – din cauza că n-au avut asigurare medicală;
- ✓ în anul trecut 78% de romi adulți au solicitat teste medicale specializate (radiografie, ultrasonografie, verificarea nivelului colesterolului, consultări stomatologice etc.), comparativ cu 89% de non-romi.

Conform concluziilor studiului actual, se pare că femeile rome nu sunt informate despre sistemul medical drept consecință a gradului înalt de analfabetism și a dificultăților întâmpinate la accesarea serviciilor publice. În plus, majoritatea satelor rome nu au centru/punct medical, prin urmare, femeile și copiii romi trebuie să parcurgă pe jos între 2 și 7 km până la cel mai apropiat sat pentru îngrijiri medicale. Distanța până la cea mai apropiată instituție medicală reprezintă un factor prevalent care împiedică accesul populației rurale cu o densitate mare de romi. Mai mult decât atât, mărturiile femeilor rome denotă cazuri când serviciile de urgență/ambulanță au venit numai după aprobarea de către medicul de familie sau asistenta medicală din sat.

Mai mult, femeile rome s-au plâns că deseori ele trebuie să aștepte în fața oficiului medicului fără a beneficia de servicii, deoarece orele pentru vizită sunt prea limitate, iar numărul de persoane care vin din satele vecine este prea mare. În particular, femeile rome din Schinoasa și Ursari au solicitat cu mai multe ocazii de la administrația locală să deschidă un punct medical în sat, astfel încât ele să aibă acces zilnic la servicii medicale, însă administrația locală a menționat numărul insuficient de populație din sat (Schinoasa - 294; Ursari - 345) și că, conform legislației, puncte medicale pot fi deschise în localități cu cel puțin 300 de locuitori.

⁶⁹ Articolul 36, pp. 1 și 2 din Constituția Republicii Moldova.

⁷⁰ Datele Biroului Național de Statistică din 2012 denotă o distribuție inegală a personalului medical la nivel național și un nivel insuficient de lucrători medicali în zonele rurale față de supra-reprezentarea lor în zonele urbane, ceea ce creează inegalitate și exclusiune socială. Regiunea Chișinăului are cel mai înalt nivel de acoperire medicală după numărul de medici, unde cota acestora per 10,000 locuitori depășește cota medie la nivel național.

Pe lângă aceasta, contrar informației prezentate de Ministerul Sănătății despre 575 vizite efectuate de echipa mobilă în zone rurale în perioada iulie –decembrie 2011, din 5 comunități rome chestionate (Schinoasa, Ursari, Vulcănești, Stejăreni, Mingir) niciuna n-a confirmat vizite ale echipelor mobile în zona lor.⁷¹

Caseta 19: Satul Schinoasa

În Schinoasa, în timpul discuțiilor de grup 4 femei rome s-au plâns de lipsa unui centru medical în localitate. O femeie romă de 40 de ani și-a amintit un caz al unei femei gravide care a născut acasă deoarece n-a putut chema ambulanța sau merge la un spital din vecinătate. Ea a menționat că, oricum, copilul s-a născut.

Constatările studiului arată că un număr în creștere de adulți romi nu este acoperit de sistemul de asigurare obligatorie de asistență medicală și că aceștia nu au polițe de asigurare. Asigurarea obligatorie de asistență medicală a fost introdusă în anul 2004, polița de asigurare având un preț inițial de 441 lei. Cu timpul, însă, prețul a crescut semnificativ, ajungând în 2007 la 1209 lei, în 2011 – la 2478 lei, în 2012 – la 2982 lei și în 2013 prețul a crescut cu încă 336 lei, adică cu 11,3%, constituind 3318 lei. Această sumă este relevantă pentru toate grupurile sociale care locuiesc sau se află în Moldova. Nu se fac excepții pentru persoanele social vulnerabile, care includ, *printre altele*, un segment semnificativ al comunității de romi din Republica Moldova. Prin urmare, în Schinoasa, de exemplu, 55 romi din populația totală de 294 persoane au asigurare medicală, pe când în Mingir, din 200 romi, numai 27 au asigurare medicală, iar în Ursari, din 345 romi, au asigurare medicală 153.⁷²

Lipsa locurilor de muncă și venitul lunar scăzut împreună cu absența buletinelor de identitate și a certificatelor de naștere împiedică femeile rome să obțină asigurare medicală. Fără asigurare medicală, femeile rome nu pot să-și permită să plătească pentru toate serviciile medicale necesare pentru profilaxia sănătății sau tratamentul necesar. Din punct de vedere practic, nu există obligațiunea ca pacientul să prezinte sau să dețină poliță de asigurare pentru a avea acces la asistența medicală de urgență. Mai mult decât atât, asistența medicală de urgență este gratuită pentru toți. Deși, în realitate, persoanele care n-au asigurare medicală, femeile rome

fiind printre acestea, sunt nevoite să achite plăți neoficiale pentru serviciile medicale de urgență. Această practică contravine legislației naționale⁷³. Prin urmare, femeile rome recurg la medicina netraditională (populară) în loc de medicina modernă, care, spre regret, nu ține de alegere, ci de (ne)accesibilitate.

Caseta 20: Satul Huzun

În Huzun, 3 femei rome intervievate au menționat că atunci când medicul prescrie medicamente, ele nu le procură deoarece acestea sunt scumpe.

6.2. MEDICINA PREVENTIVĂ

Femeile rome rareori merg la medic pentru îngrijire preventivă sau tratament din cauza lipsei de asigurare medicală în combinație cu lipsa de mijloace financiare, precum și, în unele cazuri, cu lipsa de informații. Ele, de obicei, se adresează medicului numai în legătură cu îngrijirea preventivă a copiilor lor.

Caseta 21: Satul Schinoasa

În Schinoasa, 3 femei rome au subliniat faptul că ele merg la policlinica din Țibirica numai atunci când trebuie să ducă copiii lor la controlul medical sau dacă au o urgență medicală deoarece policlinica e departe, iar ele n-au bani.

Deși romii au dreptul la îngrijire medicală urgentă gratuită sau acces liber la unele servicii medicale, ei rareori beneficiază de aceste servicii. Aceasta se întâmplă deseori din cauza faptului că mulți romi din zone rurale nu știu că pot avea acces la servicii medicale de urgență gratuite sau la servicii medicale cum ar fi radiografia chiar și în lipsa asigurării. Sunt cazuri când romii din sate sunt trimiși de medicul local să facă examen medical la policlinica raională, fără a fi informați dacă au sau nu dreptul la examen gratuit. În acest caz romii plătesc pentru servicii, la care au dreptul gratuit sau refuză să treacă controlul medical din lipsă de bani. Există, de asemenea, cazuri când romilor li se refuză accesul la servicii medicale dacă n-au bani să plătească pentru aceste servicii.⁷⁴

⁷¹ Documentarea accesului romilor la servicii de sănătate de Anna Lungu, Consultant OHCHR, decembrie 2012, în dosarul autorilor.

⁷² Documentarea accesului romilor la servicii de sănătate de Anna Lungu, Consultant OHCHR, decembrie 2012, în dosarul autorilor.

⁷³ Documentarea accesului romilor la servicii de sănătate de Anna Lungu, Consultant OHCHR, decembrie 2012, în dosarul autorilor.

⁷⁴ Documentarea accesului romilor la servicii de sănătate de Anna Lungu, Consultant OHCHR, decembrie 2012, în dosarul autorilor.

Caseta 22: Satul Drochia

În Drochia, o femeie romă de 51 de ani a vizitat medicul de familie din sat, care i-a eliberat o îndreptare la radiografie. Deoarece ea n-avea poliță de asigurare medicală, i s-a spus să achite 130 lei pentru radiografie și 100 lei pentru consultație. Femeia n-avea bani și a plecat fără a face examenul medical.

6.3. SĂNĂTATEA REPRODUCTIVĂ

Conform afirmațiilor lor, atunci când au fost gravide, majoritatea femeilor rome intervievate au mers în fiecare lună la control sau, opțional, o dată la trei luni.

Deși femeile rome intervievate nu cunosc informație importantă despre diverse forme de contracepție și valoarea lor separată, jumătate din femeile rome intervievate au folosit diverse forme de contracepție, printre care cea mai folosită a fost steriletul, urmată de metodele de contracepție tip barieră, pastile, vasectomie (sterilizare) și metoda calendarului. Multe femei rome intervievate au recurs la avorturi, folosind în același timp alte mijloace de contracepție.

Printre femeile rome intervievate, au fost cazuri de pierdere a sarcinii în Schinoasa. Unul din rapoartele din 2007 a indicat faptul că 21% de femei rome din Republica Moldova care au avut cel puțin o graviditate au pierdut cel puțin o sarcină. Cifra este de aproape două ori mai mare decât în cazul femeilor de etnie non-romă, unde procentul femeilor care au pierdut sarcina reprezintă 14%.⁷⁵

6.4. DISCRIMINAREA PE BAZĂ DE ETNIE ȘI DE GEN ÎN DOMENIUL SĂNĂTĂȚII

Deoarece multe femei rome nu solicită activ servicii de sănătate, ele nu sunt expuse întotdeauna discriminării directe din partea personalului medical. Aceasta nu înseamnă că discriminarea femeilor rome în cazul prestării serviciilor de sănătate nu există sau că este ocazională. Discriminarea trebuie să fie privită, în primul rând, din perspectiva disponibilității și accesibilității serviciilor, unde, regretabil, femeile rome sunt dezavantajate enorm.

Femeile rome intervievate, care s-au confruntat cu tratament diferit atunci când au solicitat îngrijire medicală, au declarat că ambulanța nu vine la Mingir⁷⁶, medicii refuză să-i trateze pe ei și pe copii lor în Drochia; au raportat că au fost supuse unor declarații revoltătoare din partea medicilor din Țibirica.

Caseta 23: Satul Schinoasa

În Schinoasa, o femeie romă s-a plâns că atunci când a mers la stomatologul din satul vecin Țibirica, acesta le-a spus femeilor rome din rând că: "Azi nu este ziua de primire pentru țigani!"

Satul Mingir

În cazul unei femei de etnie moldovenească din Mingir care și-a dat foc, medicii au refuzat la început s-o trateze, presupunând că este de etnie romă, deoarece membrii de familie și persoanele care au însoțit-o la spital erau de etnie romă.

Satul Drochia

În Drochia, o familie de romi, care suferea de hepatita B și C și avea nevoie de tratament la domiciliu a raportat că i s-a refuzat tratamentul. Toți membrii familiei sunt invalizi de gradul I și se deplasează în scaun cu rotile. Deși aveau probleme de sănătate și nu puteau să se deplaseze ușor, familia de romi era rareori vizitată de medicul de familie. În iulie 2012, unuia dintre membrii familiei i s-a făcut rău – el avea dureri acute de burtă, vomita, avea febră. Mama lui a rugat medicul să-l examineze, însă medicul era în concediu și asistenta medicală i-a spus că nu are medicamente pentru cazuri de urgență și că „poate va trimite mai târziu pe cineva pentru a vedea persoana bolnavă”. Ei au așteptat toată ziua, însă nimeni n-a venit să vadă persoana bolnavă. În sfârșit, mama s-a dus la farmacie și a procurat medicamentele necesare în credit.

Concluziile studiului denotă faptul că informația, barierele fizice și administrative însoțite de sărăcie și discriminare împiedică femeile rome să acceseze servicii generale de sănătate. Prin urmare, femeile rome trec prin diverse forme de discriminare directă și indirectă atunci când încearcă să acceseze sistemul de ocrotire a sănătății, care includ refuzul de a fi tratate de către profesioniști, tratament inferior și dificultăți de accesare a serviciilor medicale de urgență. Acestea, la rândul lor, afectează încrederea femeilor rome în serviciile medicale și amplifică ciclul de excludere socială.

⁷⁵ PNUD, Romii în Republica Moldova, 2007.

⁷⁶ Pentru rapoarte similare accesați: <http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/session12/MD/UNCT-eng.pdf>

VII. VIOLENȚĂ

VII. VIOLENȚA

7.1. VIOLENȚA DOMESTICĂ

După cum a menționat Raportorul special al ONU privind violența împotriva femeilor, în Moldova, “Violența domestică[...] este pe larg acceptată ca aspect normal al vieții private de către bărbați și femei și nu este considerată drept problemă care necesită intervenție juridică.”⁷⁷ În consecință, femeile, de obicei, ezită să raporteze cazurile de violență în familie la poliție și încrederea lor în corectarea situației este foarte scăzută.

Violența domestică împotriva femeilor este prezentă și în multe familii de romi, deși deseori nu este raportată. Foarte frecvent, femeile rome ascund sau minimizează violența împotriva lor. Nu a fost ușor pentru ele să dezvăluie prezența violenței în viețile lor sau amploarea acesteia chiar și cu un intervievator - femeie de etnie romă, de care ele se simțeau mai aproape. Peste jumătate dintre femeile rome intervievate au menționat faptul că au fost expuse violenței fizice din partea soțului sau partenerului lor, iar o parte semnificativă continuă să fie bătute până în prezent. Deși violența asupra lor se repetă, majoritatea femeilor rome intervievate n-a încercat să solicite ajutor de la cineva.

Atunci când au fost întreabate despre violența fizică asupra femeilor, bărbații romi au considerat violența fizică nejustificată. În același timp, ei au admis faptul că recurg la violența fizică ocazional, deși regretă acțiunile lor mai târziu. Justificările pe care bărbații romi le prezintă sunt de genul “nimeni nu este sfânt și cu toții facem greșeli în viață”, sau că incidentele au loc din cauza comportamentului soției. Un rom a justificat violența fizică asupra femeilor rome spunând că “Dacă femeia nu-i bătută, ea

nu este femeie”. În opinia unora, “Dacă există cazuri de violență în familie, acestea sunt soluționate prin legile tradițiilor romilor, sau cu ajutorul “pumnalului romilor”. Numai în cazuri excepționale, când comunitatea n-are lider, este necesară intervenția poliției”. Se pare că există o bună înțelegere a consecințelor violenței domestice printre bărbații romi. “Dacă bateți femeia, îi cauzați durere și chiar traume fizice, iar după aceasta trebuie s-o transportați la spital. Nu există motive pentru a proceda astfel și asta nu-i bine.” Bărbații romi, de asemenea, au conștientizat faptul că există un risc sporit ca copiii care sunt martori ai violenței domestice să preia exemplul din familie.

Ceea ce relevă concluziile acestui studiu este faptul că violența domestică este resimțită destul de individual de către femeile rome. Ele abia vorbesc despre acest subiect cu alți membri ai familiei și majoritatea timpului ele nu contestă faptele din cauza fricii, rușinii sau renunțării. Discuțiile cu ele au relevat faptul că dacă ele ar fi avut un statut economic și o poziție mai bună în familie, multe ar fi hotărât să raporteze cazurile de violență domestică din familie la poliție sau ar fi desfăcut căsătoria. Nesiguranța financiară și îngrijorările legate de soarta copiilor lor le prind în capcana relațiilor abuzive.

Caseta 24: Satul Drochia

O femeie romă din Drochia a menționat că soțul ei o bate agresiv cel puțin o dată pe săptămână când vine acasă beat. Ea spune: “M-am deprins cu asta! A fost oribil, am fost schilodită, cu un ochi vântat timp de mai multe zile, dar nu pot pleca cu 5 copii și fără casă. Pe lângă aceasta, el ar veni după mine. Acum el pleacă pe câteva luni la lucru, dar nu aduce acasă niciun ban. Cel puțin, în casă e liniște când el nu-i.”

⁷⁷ Prezentarea comună a Echipelor de Țară a Națiunilor Unite în Moldova pentru Compilarea pregătită de Biroul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului în conformitate cu paragraful 15(b) al Rezoluției 5/1 a Consiliului pentru Drepturile Omului pentru Prima revizuire/evaluare periodică a Republicii Moldova, 21 martie 2011, disponibilă pe: <http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/session12/MD/UNCT-eng.pdf>

7.2. TRAFICUL DE FIINȚE UMANE

Moldova este o țară sursă și, într-o măsură mai mică, o țară de tranzit și destinație pentru femeile și fetele supuse traficului sexual, și pentru bărbații, femeile și copiii supuși la muncă forțată.

Raportul din 2012 privind traficul de persoane⁷⁸ denotă faptul că femeile din Moldova sunt supuse prostituției forțate în Turcia, Rusia, Cipru, Emiratele Arabe Unite (EAU), Bulgaria, Kosovo, Israel, Indonezia, Malaiezia, Liban, Italia, Grecia, Ucraina, Republica Cehă, România, Polonia, Slovenia, Spania și Tadjikistan. Femeile și copiii sunt supuși la muncă forțată în Rusia, Ucraina, Turcia, EAU, Israel, Grecia și Statele Unite în domeniul construcției, agriculturii și în sectorul serviciilor. Femeile și copiii sunt supuși muncii forțate și exploatarei sexuale în Slovenia, Spania, Olanda și Ucraina. Copiii din Moldova sunt supuși cerșitului forțat în unele țări vecine. Printre victimele prostituției forțate localizate în Chișinău au fost femei din Ucraina, cât și fete și femei din zonele rurale ale Republicii Moldova. Femeile din Moldova sunt supuse muncii forțate la ele în țară. Persoane din Moldova – victime ale traficului au fost supuse re-traficării după întoarcerea lor în Moldova din străinătate.

Spre regret, nu prea există date statistice disponibile despre traficul de femei și fete rome din Moldova. Rapoartele organizației „Terre des Hommes” disponibile pentru anul 2010 indică faptul că copiii romi din Moldova sunt traficați, preponderent, în Rusia. Conform „Terre des Hommes”, în perioada ianuarie 2005 – decembrie 2007, 45 de copii romi cu vârsta cuprinsă între 1-15 ani, au fost interceptați în Rusia, preponderent, la Moscova și St. Petersburg. Majoritatea copiilor au fost găsiți cerșind în stradă, în timp ce alți copii, mai puțini la număr, au fost forțați să lucreze.

Totuși, această cercetare recentă relevă faptul că, aparent, femeile și fetele rome sunt, la fel, traficate în Italia, Turcia, urmate de Polonia, Ucraina, Germania și chiar Israel, fără a lua în calcul Rusia. Într-o măsură mai mică, or. Chișinău a fost, de asemenea, menționat ca punct de destinație pentru traficul intern. Printre femeile rome intervievate, cele care aveau mai multă informație despre traficul de femei și fete rome erau mediatorii comunitari prin prisma activității lor intensive în teritoriu.

Lipsa informației exacte despre nivelul de traficare a femeilor și fetelor rome evidențiază lipsa măsurilor preventive și de protecție contra traficului de femei și fete rome, ceea ce le face pe cele din urmă să fie extrem de vulnerabile la traficare și re-traficare. Ciclul de sărăcie, excluziune și discriminare în care se află femeile și fetele rome le face chiar mai vulnerabile.

7.3. MUNCA EFECTUATĂ DE COPII

Concluziile studiului denotă faptul că munca efectuată de copii este prezentă printre băieții și fetele rome cu un impact mai mare asupra fetelor rome.

Deși poate părea inofensivă pentru unii dintre părinții romi, munca efectuată de copii consolidează ciclurile sărăciei dintre generații și împiedică o creștere sănătoasă la nivel individual. Mulți copii, mai ales fete, devin mai vulnerabili la abandonul școlar sau la problemele de sănătate.

Caseta 25: Satul Cărpineni

În discuția de grup din Cărpineni, 4 femei rome au confirmat faptul că în sat sunt fete rome care cerșesc. O femeie romă a menționat că: „Sunt câteva. Părinții lor sunt foarte săraci și unica posibilitate pe care ele o au este să cerșească.” Un lider rom a menționat că: „Dacă nu există o soluție sau dacă părintele este foarte bolnav, el este forțat în aceste circumstanțe să-și trimită copilul să cerșească”.

Alte mărturii ale femeilor și bărbaților romi indică faptul că, copiii sunt implicați în activități nepotrivite pentru vârsta lor, cum ar fi să pască vitele, să lucreze pământul, să lucreze la ferme și stâne, să taie lemne, să taie porumb, să facă curat sau să lucreze în gospodărie toată ziua.

Pentru multe familii tradiționale rome din Soroca, munca fetelor rome în gospodărie are chiar o valoare simbolică mai mare. Aceasta înseamnă că fata respectă normele tradițiilor și priceperea ei la responsabilitățile casnice are un impact asupra mândriei familiei, precum și asupra valorii ei la căsătorie. Prin urmare, a ști cum să facă curat, să gătească bucate și să îngrijească de gospodărie deseori este mai important decât frecvența școlară sau reușita la învățătură. Această opinie arhaică este rareori contestată de membrii familiilor rome

⁷⁸ Raport privind traficul de persoane, 2012, Departamentul de Stat al S.U.A., disponibil pe: <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2012/>

tradiționale care cred că rolul femeilor și fetelor este de a fi ascultătoare și de a apăra bunăstarea familiei, care, deseori, se transformă în atribuții și relații inegale cu bărbații.

7.4. CĂSĂTORIILE ÎNTRE COPII

Este foarte dificil de obținut informație exactă despre căsătoriile între copii și căsătoriile timpurii în familiile rome din Moldova. Aceasta se întâmplă din cauza că căsătoriile între copii nu sunt înregistrate oficial, în plus, niciun studiu n-a analizat acest aspect în special. Totuși, studiul actual relevă cazuri în anumite comunități când fetele se căsătoresc la vârsta de 15 ani sau, posibil, mai devreme. Deși majoritatea bărbaților romi intervievați au raportat că căsătoriile între copii nu mai sunt practicate, discuțiile aprofundate au relevat faptul că fetele se căsătoresc în continuare la vârsta de 15-17 ani.

Prevenirea căsătoriilor între copiii în cadrul comunităților de romi este foarte complexă în sine, deoarece necesită abordări multiple și interconectate. Spre regret, conform mărturiilor femeilor rome, nu este obișnuit ca autoritățile să intervină în procesul de căsătorie între copiii. În câteva cazuri în care autoritățile școlare s-au interesat de fetele care lipseau de la școală deoarece se căsătoreau, niciuna dintre ele nu s-a întors la școală după vizitele efectuate de autoritățile școlare la domiciliu. În mod similar, polițiștii din localitate nu întreprindeau acțiuni din proprie inițiativă pentru a preveni sau condamna căsătoriile între copii, explicând că ei nu pot acționa în lipsa unei plângeri primite de la victimă. Unii polițiști au menționat că romii își au "propriile legi", împiedicând intervenția din partea autorităților publice.

Există obligații puternice pozitive asumate de autoritățile publice privind eliminarea cazurilor de căsătorie între copii și de căsătorie timpurie, ce decurg din sursele multiple ale legislației privind drepturile

omului, inclusiv cele stabilite conform Convenției privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW). Femeile rome intervievate în decursul acestei cercetări au declarat că, căsătoriile între copiii trebuie să fie prevenite prin discuții cu copiii despre căsătorie și responsabilități sau prin implicarea altor actori și acțiuni cum ar fi intervenția poliției și amenzile, arestarea părinților, recomandările medicilor, organelor de protecție a copiilor, implicarea autorităților locale, creșterea gradului de informare prin instruire, diseminarea prospectelor informative de ONG-uri, mediatorii comunitari.

Caseta 28: Orașul Hâncești

În Hâncești, 6 femei rome de diferită vârstă au menționat că, căsătoriile timpurii împiedică tinerele femei să aibă o viață bună și să fie fericite. O femeie de etnie romă a declarat că, deși atunci când era tânără căsătoriile timpurii reprezentau o normă, în prezent căsătoriile timpurii nu mai pot fi justificate. Ea vrea ca nepoatele ei să-și poată alege partenerii și să aibă o viață bună. Ea a putut vedea pe cât de diferit cresc copiii atunci când ei sunt lăsați să meargă la școală și se amestecă cu alți copii. Ea a concluzionat că: "Ele sunt tinere, ele trebuie să se bucure de tinerețea lor și să fie capabile să vadă lumea și să înțeleagă viața."

Consecințele căsătoriilor între copiii sunt grave pentru femeile și fetele afectate. Atunci când fetele rome se căsătoresc timpuriu se perturbază procesul de învățământ și întreg procesul de dezvoltare a acestora. Ele sunt impuse să renunțe la copilărie și să gândească și să se comporte ca niște adulți. Adicional, căsătoriile timpurii sunt deseori însoțite de graviditate. Mulți tineri și tinere de etnie romă își pierd șansele de a fi autonomi în luarea deciziilor legate de studii, oportunitățile de angajare sau necesitățile gospodărești. Acestea, în schimb, îi fac mai vulnerabili să accepte relații abuzive, fiind expuși la sărăcie și excluziune socială.

7.5. VIRGINITATEA LA CĂSĂTORIE

Virginitatea fetelor rome la căsătorie este încă extrem de apreciată în comunitățile rome. În funcție de regiune, fata de etnie romă care n-a dezvăluit pierderea virginității înainte de căsătorie riscă să fie abandonată de soț după consumul actului sexual, fiind trimisă acasă și/sau bătută. În cazul în care soțul trăiește cu ea în continuare, el o va denigra toată viața.

Caseta 29: Satul Ursari

În Ursari, 3 dintre femeile rome interviewate au spus că virginitatea la căsătorie este importantă în familiile rome. O femeie romă a spus că: “Este important ca fetele să fie virgine atunci când se căsătoresc astfel încât ele să-și poată găsi un soț bun și să aibă o căsătorie bună. Dacă ea nu este virgină e mai greu, soțul poate s-o bată sau să se comporte urât cu ea. De asemenea, familia lui poate s-o trateze urât.”

Caseta 30: Satul Ciocâlteni

Un bărbat din Ciocâlteni și-a amintit că, atunci când el lucra în satul vecin, fiica lui de 16 ani a fost “furată” de băiat, “conform tradiției”. Către momentul când a putut s-o găsească, băiatul întreținuse deja relații sexuale cu fiica lui, astfel el a fost nevoit să-și căsătorească fiica cu acel băiat. De atunci, ei locuiesc împreună în casa băiatului.

Revendicarea virginității de la femeile rome perpetuează stereotipurile și consolidează poziția femeilor în partea inferioară a ierarhiei comunității, reglementând comportamentul lor sexual, apărând abstenența înainte de căsătorie și condamnându-le la opinii stereotipice legate de rolurile sexuale și sociale ale femeii și bărbatului. Virginitatea femeilor rome este văzută ca indicator al reputației bărbatului, una dintre calitățile dominante și cerute de la partenera romă în cadrul unei căsătorii. Este promovat un sistem de onoare și rușine, prin care femeile sunt impuse să se simtă vinovate și chiar să fie pedepsite dacă au relații sexuale pre-maritale. Deci, femeile rome sunt dezumanizate și subminate în sexualitatea lor, care le oferă în schimb bărbaților control asupra corpului lor, interacțiunilor sociale și liberei voințe.

VIII. PARTICIPAREA LA VIAȚA POLITICĂ ȘI PUBLICĂ

VIII. PARTICIPAREA LA VIAȚA POLITICĂ ȘI PUBLICĂ

8.1. IMPLICAREA ÎN ORGANIZAȚII CIVICE ȘI COMUNITARE

Conform constatărilor studiului actual, există doar o singură ONG a femeilor rome la nivel național, care însă duce lipsă de mijloace financiare pentru a implementa activități în folosul femeilor rome.

În ultimii ani o rețea de mediatori comunitari, femei de etnie romă, au activat informal pentru a facilita accesul membrilor comunităților la autoritățile locale și la serviciile locale. Conform Planului de acțiune privind susținerea populației de etnie romă pe anii 2011-2015, adoptat de Guvern, până la sfârșitul anului 2014 urmează să fie angajați 48 de mediatori comunitari romi cu finanțare din bugetul de stat.

Discuțiile cu femeile rome au relevat faptul că, dacă ar avea oportunitatea, ele ar alege să facă parte dintr-o ONG a femeilor rome sau, cel puțin, dintr-un comitet școlar. Multe femei rome au declarat că soții le-ar susține în realizarea acestui scop.

Caseta 31: Satul Cărpineni

În Cărpineni, 8 femei rome în timpul discuțiilor din cadrul focus-grupului au declarat că și-ar dori să facă parte dintr-o ONG a femeilor. O femeie a menționat că: “Aș vrea să fac parte dintr-o ONG a femeilor rome! Desigur, aș vrea! Aș putea lăsa în urmă toate aceste probleme și face ceva pentru mine și pentru a-mi ajuta familia.”

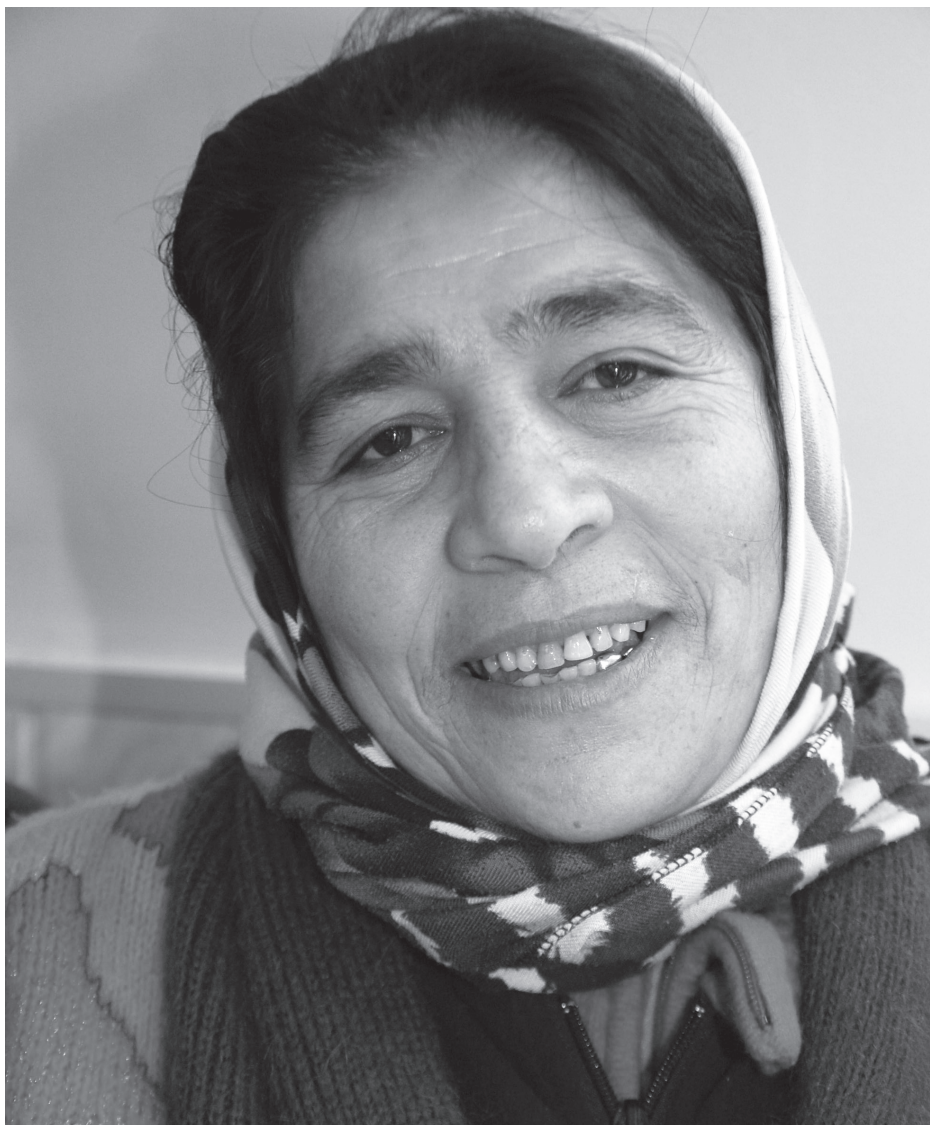
8.2. PARTICIPAREA LA PROCESE ELECTORALE ȘI VIAȚA PUBLICĂ

Femeile rome sunt aproape completamente excluse din viața politică, mai ales, în calitate de candidat, și din structurile de gestionare a alegerilor. Există câteva femei rome angajate în funcții publice, însă nici ele nu dețin poziții electivă și de funcționari publici în administrația locală și raională.

Deși concluziile studiului actual indică faptul că femeile rome și-au exprimat votul în ultimele alegeri locale sau/și parlamentare, în toată Republica Moldova nu există nicio femeie romă în vreo funcție electivă.

Dificultățile economice, responsabilitățile familiale și lipsa încrederii în asumarea rolurilor publice reprezintă obstacole pentru participarea femeilor rome la viața politică și publică. Mai presus de toate, se pare că niciun partid important n-a inclus vreodată pe lista de partid nicio femeie roma în calitate de candidat la vreo poziție electivă nici în cazul alegerilor locale, nici în cazul celor naționale.

IX. RELAȚII DE GEN

IX. RELAȚII DE GEN

Drepturile și oportunitățile egale pentru femei și bărbați reprezintă baza dezvoltării umane. Abilitarea și autonomia femeilor rome, îmbunătățirea statutului lor politic, social, economic și al stării sănătății este un rezultat important în sine.

9.1. RELAȚIILE DE GEN DIN FAMILIE

Deși se pare că familiile rome din Moldova partajează multe sarcini în gospodărie, mai există multe roluri prescrise pentru genuri printre soții romi pe care femeile rome și le asumă sau le îmbrățișează de la o vârstă timpurie. Deci, înafara oricărui dubii, femeile rome privesc bărbatul în calitate de “cap” al familiei, iar pe sine se văd îngrijind de copii și de gospodărie.

Femeile rome intervievate tind să creadă că femeile au mai puține drepturi decât bărbații. Pe de altă parte, bărbații romi intervievați consideră că femeia nu este și nu poate fi egală cu bărbatul deoarece “un bărbat trebuie să fie superior femeii” și “femeia trebuie să-și știe locul”. Cea mai răspândită percepție este că femeia trebuie să fie supusă și să asculte ce-i spune bărbatul; “ea este cu o treaptă mai jos ca bărbatul”.

Caseta 32:

Satul Mingir

În Mingir, o femeie romă în vârstă a spus: “Femeile sunt inferioare bărbaților. Trebuie să rabzi. Dacă te vei împotrivi lui nu vei ajunge departe”. O femeie mai tânără însă a adăugat următoarele: “Trebuie să ne comportăm astfel încât să fim la același nivel”. “La urma urmei, femeia trebuie să respecte bărbatul și bărbatul trebuie să respecte femeia”. Un bărbat rom a formulat concluzia că: “Dacă o lași pe femeie să fie egală cu tine, într-o bună zi ea va trece peste tine”.

Satul Ursari

În Ursari, o femeie de etnie romă de 60 de ani a spus că ea întotdeauna a trăit în armonie cu soțul ei și că: “Noi întotdeauna ne-am iubit, respectat și protejat reciproc ca egali. Orice problemă de familie am rezolvat-o prin discuții și negocieri.”

9.2. ÎNGRIJIREA COPILULUI DIVIZATĂ DUPĂ GEN

Există inegalități marcante atunci când vorbim despre divizarea responsabilităților părintești în educarea copiilor. În majoritatea cazurilor, mama este unica persoană care menține relația cu școala și merge la adunările organizate de școală. Mama, de asemenea, cel mai mult se ocupă de ajutorarea copiilor cu temele pentru acasă.

Caseta 33: Satul Cărpineni

În Cărpineni, 8 femei rome intervievate au spus că mamele, de obicei, duc copiii la școală, au grijă ca copiii să-și facă lecțiile sau vorbesc cu profesorii. O mamă romă a spus că: “Bărbații uneori ne ajută și duc copiii la școală sau îi ajută să facă temele pentru acasă, însă mamele, de obicei, petrec mai mult timp cu copiii. Tații se trezesc devreme pentru a merge la lucru și nu au timp pentru aceasta.” O altă femeie a spus că: “Dacă copiii au probleme la școală sau eu am nevoie de ajutorul lui, îi spun și el intervine, în rest, eu am grijă de copii.”

9.3. DIVIZAREA DUPĂ GEN A RESPONSABILITĂȚILOR ÎN GOSPODĂRIE

Majoritatea femeilor și bărbaților romi intervieuți în cadrul acestui studiu sunt, aparent, de acord cu rolurile de gen în divizarea sarcinilor gospodărești. Astfel, ei tind să facă distincție între lucrul “femeiesc” și lucrul “bărbătesc”. Pe când principalele responsabilități ale femeii țin de bucătărie, curățenie, spălat, îngrijirea copiilor, bărbații sunt ocupați cu prelucrarea pământului, construcții, tăierea lemnului, hrănirea animalelor și fac alte “treburi bărbătești”.

Caseta 34: Satul Schinoasa

În Schinoasa, 4 familii rome au declarat că fiecare femeie și bărbat își face lucrul în gospodărie, ajutându-se reciproc. O femeie romă a spus că: “Suntem prea săraci să ne certăm pentru asta. De ce ar trebui să ne certăm?! El își face lucrul lui de bărbat afară și eu îmi fac lucrul meu. Uneori el mă ajută să-mi fac lucrul meu.”

Aceasta nu înseamnă că, deși rolurile genurilor par să fie prestabilite în majoritatea familiilor, toate femeile rome le respectă sau sunt de acord cu ele.

Caseta 35: Satul Ursari

În Ursari, în cadrul discuțiilor de grup, femeile din 3 familii rome au declarat că nu întotdeauna se simțeau bine atunci când jucau rolurile de soții obediente care au grijă de gospodărie. O femeie romă a spus că: “Soțul meu așteaptă să fie primit cu mâncare când vine de la lucru, să fie spălat, călcat și alintat cu un cuvânt bun.” Așteptările sunt că “o femeie trebuie să fie bună la inimă, muncitoare, grijulie, să îngrijească de copii și soț și să-l susțină în toate.”

Când au fost întrebați al cui rol este să aducă mai mulți bani în casă și femeile, și bărbații romi intervieuți au răspuns că bărbații trebuie să câștige mai mulți bani. Realitatea este însă deseori diferită, mai ales pentru familiile rome care încearcă să găsească o sursă de venit oriunde ar fi. Astfel, genul joacă un rol mai puțin important atunci când se ajunge la “cine ar trebui să aducă mai mulți bani acasă”.

9.4. DIVIZAREA DUPĂ GEN ÎN PROCESUL DE LUARE A DECIZIILOR ÎN FAMILIE

Deciziile luate prin consens, de obicei, includ decizii referitoare la educarea copiilor. În alte cazuri, atunci când se decide construcția a ceva, săparea unei fântâni etc., femeile nu iau parte la luarea deciziei. Femeia poate decide referitor la renovările din casă, decoruri, procurarea de covoare etc., deși, deseori, ea trebuie să-și discute hotărârile cu soțul înainte de a face cumpărăturile. În același timp, ea va avea nevoie de aprobarea finală a soțului pentru toate acțiunile.

În cazul disputelor sau deciziilor care sunt considerate importante de către soți, bărbații au, de obicei, ultimul cuvânt. Femeile rome nu percep întotdeauna aceasta ca pe ceva negativ, nici nu încearcă să conteste: uneori ele se conformează fiindcă aceasta a fost întotdeauna starea lucrurilor, știind că ele nu vor reuși să schimbe rezultatul chiar dacă vor încerca sau, deseori, ele așteaptă ca bărbatul să-și asume această responsabilitate, deoarece ele au încredere în judecata și înțelepciunea lui. Lipsa studiilor, independenței financiare și a modelelor de rol fac femeile rome mai puțin abilitate să aibă încredere în sine încât să-și poată contrazice bărbatul sau să fie capabile să ia decizii importante.

Caseta 36:

Satul Huzun

În Huzun, o femeie bătrână de etnie romă a spus că: "Niciodată nu ne certăm atunci când trebuie să luăm o decizie. Suntem căsătoriți de 45 de ani și niciodată nu ne-am certat. Dacă este o decizie importantă, îl las pe el să hotărască. El știe mai bine ca mine și așa ne-am deprins."

Satul Cărpineni

În Cărpineni, 4 femei din familii rome au spus că bărbații au cuvântul final la deciziile mari. O femeie roma tânără, căsătorită cu un bărbat rom a spus că: "Dacă trebuie să cumpăr ceva, vorbesc cu soțul meu și hotărâm împreună, dar, dacă este ceva important, el are cuvântul final... deoarece el este BĂRBAT."

9.5. RELAȚIILE DINTRE FEMEI ȘI BĂRBAȚI ÎN COMUNITATE, SOCIETATE

Potrivit afirmațiilor bărbaților romi intervievați, femeile participă în egală măsură în abordarea problemelor care afectează comunitatea. Acest fapt este confirmat de femeile rome care au spus că ele deseori participă la întruniri comune cu bărbații lor la care se discută problemele comunității sau între ele, mai ales când soții lor nu sunt acasă. În satele unde activează mediatori romi, aceștia sunt forța motrice pentru mobilizarea femeilor (Schinoasa, Parcani, Chetrosu). Femeile rome au vorbit despre cazuri când ele împreună au impus primarii să soluționeze problema apeductului, gazului, drumului pavat etc.

Fiecare membru al familiei, independent de gen, participă la evenimentele din familie. Familiile rome participă împreună la întruniri populare, nunți, botezuri, sărbători școlare, concerte și spectacole de dans. În unele cazuri însă femeilor nu li se permite să meargă fără soți, cu excepția cazurilor când evenimentele sunt frecventate exclusiv de femei și dacă participă un grup de femei.

Caseta 37: Satul Cărpineni

În Cărpineni, 8 femei rome interievate au spus că ar vrea să facă parte dintr-o ONG a femeilor și să facă ceva concret pentru comunitate. O femeie a spus că: "Desigur, aș vrea să lucrez cu alte femei și să fac ceva pentru familia mea sau pentru satul nostru. În așa caz ar fi mai ușor să vorbesc cu primarul să ne ajute. Sunt singură cu 3 copii și ce pot să fac? Nici nu știu ce să cer." O altă femeie a spus că: "Încercăm să rugăm un mediator să ne ajute să primim ajutor social. Ea a spus că ne va ajuta."

Studiul recent din teritoriu relevă existența multor inegalități între femeile și bărbații romi. Statutul inferior al femeilor rome în familie și societate poate fi explicat printr-un număr de constrângeri economice și sociale. Deci, lipsa unui serviciu formal, numărul mare de copii și nivelul limitat de studii pot afecta rolul femeilor rome în luarea deciziilor în familie și poziția lor în societate. Lipsa studiilor, a unui serviciu decent și a unui venit stabil sporește dependența lor de membrii familiei și de soții/partenerii lor.

Prin urmare, susținerea abilitării femeilor rome este extrem de importantă pentru îmbunătățirea relațiilor dintre femei și bărbați în familiile rome și comunitățile mai mari. Abilitarea poate fi realizată prin susținerea instruirii și activității de întreprinzător printre femeile rome, incluziunea și un acces mai bun la proprietate, instruire, micro-finanțare și piețe. Însă, pentru ca femeile rome să obțină autonomie, trebuie să fie luată în considerare o abordare mai comprehensivă, care ar spori conștientizarea aspectelor de gen, le va permite să acceseze resurse comunitare, le va oferi sprijin pentru combaterea normelor tradiționale și pentru a fi parte egală în procesele decizionale în cadrul gospodăriei. Permișiunea să stabilească și să înțeleagă drepturile lor reprezintă mijlocul esențial de abilitare a femeilor rome pentru a deveni mai autonome în procesul decizional.

X. CONCLUZII

X. CONCLUZII

Constatările acestui studiu denotă faptul că femeile și fetele rome din Republica Moldova sunt actualmente extrem de private de autoritate din cauza confruntării lor cu sărăcia extremă, excluziunea socială, discriminarea și moștenirea continuă de inegalități dintre femei și bărbați pe termen lung. Rasismul necontestat sporește semnificativ excluderea cu care se confruntă femeile și fetele rome și le rânduiește printre persoanele cele mai grav amenințate de excluziunea socială în Republica Moldova. Negarea sistematică a existenței actelor de discriminare constituie o dificultate majoră pentru soluționarea problemei în cauză.

Lipsa politicilor specifice pentru femeile și fetele rome consolidează excluziunea lor socială în societate și rolurile tradiționale de gen în comunitățile rome. Prin urmare, informația despre situația femeilor și fetelor rome rămâne a fi esențială pentru identificarea inegalităților în funcție de gen și etnie cu care se confruntă femeile și fetele rome și pentru elaborarea unor măsuri concrete menite să le îmbunătățească situația. Recensământul populației Republicii Moldova preconizat pentru anul curent constituie o posibilitate propice pentru lansarea procesului de remediere a deficitului de date vizând situația femeilor rome în ceea ce privește accesul lor la bunurile și serviciile de bază necesare pentru realizarea drepturilor fundamentale. Cu toate acestea, sunt valabile și alte instrumente importante, cum ar fi datele cercetărilor gospodăriilor casnice, pentru evaluarea și redresarea problemelor de excluziune a femeilor și fetelor de etnie romă.

Evenimentele recente la nivel european în domeniul egalității de gen și al drepturilor femeilor rome promovate de Comisia Europeană, Consiliul European, Agenția pentru Drepturile Fundamentale și organismele Națiunilor Unite au oferit stimulente semnificative pentru evoluțiile legislative și de politici din Moldova adresate romilor. Guvernul Republicii Moldova poate folosi acest elan politic pentru a asigura susținerea politică și tehnică la integrarea adecvată a problemelor femeilor și fetelor rome în politici și programe naționale.

Realitatea femeilor și fetelor rome în Moldova denotă faptul că pentru a realiza un progres vizibil în îmbunătățirea situației femeilor și fetelor rome în Moldova sunt necesare politici durabile pe termen lung, susținute de mecanisme de implementare și monitorizare. Pentru Guvern acest fapt nu trebuie să reprezinte un obstacol pentru elaborarea unui plan de priorități pe termen scurt, investind în realizarea deplină a drepturilor socioeconomice, civile și politice ale femeilor rome. Vulnerabilitatea sporită a femeilor și fetelor rome la sărăcia avansată și privarea socială, manifestată prin lipsa oportunităților de muncă, un nivel inferior de studii și de calificări profesionale impune lansarea unor măsuri urgente în vederea abilitării economice a femeilor rome.

Investirea prioritară în capacitățile femeilor rome de a efectua activități lucrative poate spori veniturile gospodăriei și începe inversarea procesului de excluziune socială și privare de autoritate. Într-adevăr, există mai multe oportunități pentru fortificarea incluziunii femeilor rome și lansarea activității care să rezulte în abilitarea autentică a acestora. Pe măsură ce Moldova se apropie de perioada alegerilor generale și locale, se conturează tot mai multe posibilități pentru comunități de a se aduna și a identifica, în mod serios, pașii necesari în vederea asigurării incluziunii femeilor și fetelor rome.

Avem speranța că prezentul studiu va servi drept bază pentru încurajarea discuțiilor la toate nivelurile în scopul îmbunătățirii dezvoltării atât a comunităților, cât și a capacității femeilor și fetelor rome din Republica Moldova. Mai jos am inclus recomandări non-exhaustive referitoare la eventualele acțiuni în vederea ameliorării situației vizând respectarea drepturilor femeilor și fetelor rome din Republica Moldova. Considerăm oportună includerea femeilor și fetelor rome în procesul de consultări și de punere în aplicare a măsurilor de politici și a inițiativelor elaborate în scopul fortificării procesului de incluziune a acestora.

XI. RECOMANDĂRI

XI. RECOMANDĂRI

11.1. EDUCAȚIE

1. Modificarea curriculum-ului general întru îmbunătățirea informației privind istoria, limba și cultura romilor, astfel încât toți copiii din Republica Moldova să afle despre contribuțiile valoroase aduse de romi, inclusiv de femeile și fetele rome, la istoria și cultura europeană și moldovenească; curriculum-ul ar trebui să includă, de asemenea, informații privind aspectele sumbre ale istoriei romilor din Moldova, inclusiv informații despre holocaustul romilor.
2. În cazul în care există aranjamente privind școlarizarea segregată, acestea ar trebui să fie eliminate fără întârziere.
3. Identificarea cauzelor de bază care ar putea împiedica fetele rome să-și exercite dreptul lor de acces la educație generală, inclusiv sărăcia extremă, traiul în zone îndepărtate sau segregarea spațială, problemele de aspect cultural, căsătoria și graviditatea timpurie, problemele de siguranță pentru a soluționa aceste cauze esențiale în mod sistematic. Guvernul ar trebui să implementeze programe specifice pentru a aborda și soluționa cauzele principale.
4. Întreprinderea unor măsuri pentru prevenirea și combaterea stereotipurilor, prejudiciilor și discriminării resimțite de copiii romi în școli și asigurarea instruirii copiilor romi într-un mediu liber de discriminare și hărțuire.
5. Întreprinderea unor măsuri corespunzătoare pentru combaterea absenteismului și abandonului școlar printre copiii romi, în special, printre fetele rome, reintegrându-i pe cei care deja au abandonat școala. Urmează să fie puse în aplicare scheme de sporire a gradului de informare pentru a susține părinții romi în eforturile lor de asigurare a educației de calitate în mod egal pentru copiii lor, în special pentru fete.
6. Abordarea problemei copiilor romi lăsați singuri de părinții migranți, asigurând înrolarea, frecventarea și performanța academică, precum și asistența psiho-socială necesară și de reintegrare și alt suport, după caz.
7. Îmbunătățirea accesului copiilor romi la grădinițe sau clasele zero/pregătitoare, precum și la programele extra-școlare și taberele de vară.
8. Asigurarea tuturor copiilor romi cu transport adecvat pentru a frecventa școala.
9. Intensificarea măsurilor pozitive în vederea sporirii numărului de copii romi care frecventează și finalizează studiile post-secundare și universitare. Majorarea numărului de femei și fete de origine romă care studiază în universități și colegii pe baza unei scheme de burse și altor măsuri/acțiuni pozitive. La fel, sunt necesare programe educaționale și de perfecționare continuă pentru femeile rome pentru a recupera timpul pierdut.
10. Fortificarea procesului de instruire și ocupare în câmpul muncii a femeilor rome în calitate de cadre didactice și asistenți ai cadrelor didactice. Formarea tuturor profesorilor ar trebui să includă instruirea anti-discriminare, anti-favorizare, instruirea care acordă importanță aspectelor de gen și interculturale;
11. Colectarea datelor privind educația dezagregate după etnie și gen pentru indicarea participării și performanței fetelor rome. Aceasta va alerta autoritățile privind orice carențe sau obstacole care afectează fetele rome și le va permite să se concentreze pe probleme de relevanță deosebită pentru fetele rome comparativ cu băieții romi și elevii non-romi și să întreprindă măsuri de remediere pentru a satisface necesitățile acestora.

11.2. OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ

1. Asigurarea faptului că legislația națională oferă protecție deplină și eficace femeilor rome contra discriminării la angajare; asigurarea de oportunități egale la angajare pentru femeile rome.
2. Alocarea resurselor pentru extinderea oportunităților disponibile pentru femeile rome, inclusiv prin instruire, alfabetizare (inclusiv în limbile minorităților), instruire profesională (inclusiv aptitudini de gestionare a micului business), acces la credite și la piață.
3. Asigurarea faptului că agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă abordează toate formele de discriminare; elaborarea și implementarea programelor pentru ocuparea în câmpul muncii a femeilor rome.
4. Promovarea angajării femeilor rome la toate nivelele sectorului public și crearea parteneriatelor cu ONG-uri rome pentru a dezvolta și îmbunătăți potențialul de ocupare a romilor prin instruire.
5. Încurajarea Consiliului pentru prevenirea și combaterea discriminării și asigurării egalității să poarte negocieri cu angajatorii mari și medii în vederea includerii femeilor rome în forța lor de muncă.
6. Acordarea scutirilor de impozite angajatorilor din sectorul privat care oferă experiență de muncă și oportunități de angajare femeilor rome.
7. Acordarea oportunităților femeilor rome în obținerea accesului la activități generatoare de venituri și activități de auto-angajare.
8. Facilitarea dezvoltării întreprinderilor individuale/familiale printre femeile sau familiile de romi prin acordarea de stimulente pentru a încuraja serviciile publice să semneze contracte cu companiile femeilor rome.
9. Crearea programelor pe bază de comunitate și conduse de comunitate pentru a crea oportunități de muncă pentru femeile rome în zonele rurale.
10. Majorarea numărului de femei rome în funcții de mediatorii comunitari, asistenți medicali și de instruire și asistenți sociali angajați și asigurarea durabilității pozițiilor lor, însă fără limitarea accesului lor la piața muncii pentru astfel de posturi de muncă.
11. Instituțiile administrației publice de toate nivelurile (local, regional și național) ar trebui încurajate să angajeze femei de etnie romă.

12. Elaborarea programelor de susținere a dezvoltării activităților agricole și de fermier pentru femei de etnie romă din regiunile rurale.
13. Elaborarea campaniilor de sensibilizare pentru a informa femeile rome despre drepturile și responsabilitățile lor în domeniul ocupării forței de muncă, despre diverse forme de asistență disponibilă și despre funcționarea sistemelor de protecție socială.
14. Acordarea unor măsuri adăugătoare și programe de acțiuni pozitive pentru a susține și facilita accesul femeilor de etnie romă la piața muncii prin elaborarea programelor de instruire, cursurilor de calificare, recalificare și instruire profesională.

11.3. PROTECȚIA SOCIALĂ ȘI SĂNĂTATEA

1. Asigurarea faptului că serviciile existente de protecție socială și serviciile sociale sunt accesibile în practică femeilor și copiilor romi în mod egal. Acțiunile în această privință pot include asistență direcționată pentru familiile rome, asigurarea cu certificate de naștere și alte documente necesare pentru copii și părinți și eliminarea practicilor discriminatorii exercitate de autoritățile locale față de romi.
2. Identificarea, evaluarea și revizuirea barierelor întâmpinate de femeile rome la accesarea prestațiilor sociale, inclusiv la asigurarea medicală. Programele de asistență socială și asigurare medicală ar trebui să fie accesibile și femeilor rome din economia informală.
3. Implementarea în totalitate și în mod eficient a legislației comprehensive anti-discriminare, care include interzicerea expresă a discriminării directe și indirecte a accesului la serviciile medicale și la alte servicii publice conexe. Asigurarea legiferării, monitorizării și executării interzicerii discriminării din partea lucrătorilor medicali și instituțiilor medicale.
4. Asigurarea accesului la informație și servicii privind asistența medicală preventivă pe tot parcursul vieții, parțial prin accesul la îngrijire gratuită sau la preț redus pentru femeile rome eligibile.
5. Asigurarea accesului la buletine de identitate, certificate de naștere și alte documente oficiale prin oferirea informației adecvate, înregistrarea la preț

- reduș sau gratuită pentru persoanele cu venituri mici și monitorizarea discreției autorităților locale.
6. Întreprinderea măsurilor pozitive pentru a asigura că niciun obstacol financiar sau administrativ nu împiedică accesul femeilor și fetelor rome la serviciile de sănătate și la tratamentul medical.
 7. Asigurarea accesului la servicii de sănătate pentru femeile și fetele rome, inclusiv la serviciile de urgență, prin asigurarea cu drumuri adecvate, comunicații și servicii. Asigurarea faptului că accesul la serviciile de sănătate pentru femeile rome nu este afectat de distanță fizică.
 8. Reducerea mortalității infantile, mortalității materne și a nașterilor timpurii prin asigurarea acoperirii și monitorizării femeilor gravide și fetelor de etnie romă și a consultațiilor legate de maternitate.
 9. Sporirea numărului de femei rome cu asigurare medicală cu scopul de a realiza o includere universală a romilor în sistemul de asigurare medicală.
 10. Asigurarea instruirii în domeniul sănătății și desfășurarea unor campanii de sensibilizare a publicului larg pentru a informa femeile rome despre drepturile și obligațiunile lor; sporirea gradului de informare despre boli și factorii de risc, inclusiv cele legate de căsătoriile și nașterile timpurii, și îmbunătățirea accesului lor la serviciile de sănătate.
 11. Instruirea personalului medical pentru a le îmbunătăți atitudinea, înțelegerea și abilitățile în lucrul cu comunitățile de romi.
 12. Consolidarea capacității de a colecta informație dezagregată după gen și date din domeniul sănătății specifice pentru fiecare gen, din comunitățile romilor. Implicarea femeilor rome este critică pentru dezvoltarea acestei capacități.
 13. Crearea și consolidarea programelor pentru mediatori comunitari romi pentru a asigura un acces sporit la sănătate al comunităților de romi, în deosebi, al femeilor și fetelor rome.
- a cazurilor prin intermediul asistenților sociali și al poliției.
2. Asigurarea instruirii pentru funcționari întru combaterea tuturor formelor de violență față de femeile rome, inclusiv pentru organele de drept, reprezentanți ai poliției criminale, judecători, profesioniști din domeniul sănătății și educației și personalul de susținere a victimelor, protecție socială, protecție a copilului și de ocrotire a sănătății.
 3. Organizarea și implementarea campaniilor de sensibilizare despre consecințele juridice și daunele sociale și psihologice provocate de violența în familie.
 4. Susținerea lucrului cu victimele și agresorii/făptașii în vederea reducerii cazurilor de violență în familie.
 5. Asigurarea serviciilor eficiente de protecție, reabilitare și reintegrare pentru toate persoanele traficate, indiferent de faptul dacă ele participă sau nu la procese penale contra traficantilor.
 6. Asigurarea accesului egal la servicii sociale generale pentru femeile rome, inclusiv prin folosirea acțiunilor pozitive, în calitate de măsură semnificativă pentru a reduce vulnerabilitatea la traficul de ființe umane;
 7. Sporirea eforturilor de prevenire a traficului de copii și pedepsirea adulților care participă în acesta cu evitarea criminalizării copiilor implicați. Îmbunătățirea serviciilor de protecție a copilului pentru a reduce vulnerabilitatea copiilor romi la traficul de ființe umane.
 8. Intensificarea campaniilor și eforturilor de prevenire în comunitățile romilor, cu accentul pe comunitățile segregate, excluse social.
 9. Consolidarea eforturilor de protejare a tuturor copiilor și femeilor de trafic și exploatare sexuală, inclusiv prin cooperare bilaterală, regională și internațională. Strategiile ar trebui să includă aspecte de la prevenire primară (adică, modificarea condițiilor care-i fac pe copii vulnerabili la traficul de ființe umane) până la aplicarea legii referitoare la traficanți.
 10. Crearea relațiilor dintre organele de drept, prestatorii de servicii sociale, serviciile anti-trafic și organizațiile romilor pentru a îmbunătăți măsurile de prevenire a traficului de femei și copii romi.

11.4. LIBERTATEA DE TOATE FORMELE DE VIOLENȚĂ

11.5. CĂSĂTORIILE ÎNTRE COPII ȘI CĂSĂTORIILE TIMPURI

1. Respectarea Convenției pentru drepturile copilului și a Convenției pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei în sfera căsătoriilor între copii din comunitățile de romi.
2. Elaborarea și implementarea măsurilor contra măsurilor care facilitează și consimt relațiile sexuale dintre minori.
3. Susținerea programelor de informare și de sensibilizare a publicului despre efectul negativ al căsătoriei între copii, în particular, orientate spre părinții romi. Aceasta ar putea include organizarea unor campanii în comunitățile de romi pentru a iniția discuții și dezbateri legate de practicile de căsătorie între copii și impactul acestora;
4. Consolidarea sistemelor de cercetare și colectare a datelor. Datele ar trebui să fie actuale, fiabile și să reflecte vocile și necesitățile copiilor-mirese. Rezultatele studiului urmează să fie diseminate la toate nivelurile pentru a susține elaborarea politicilor și programelor de rigoare.
5. Îmbunătățirea susținerii fetelor rome care reușesc să evite căsătoriile timpurii prin crearea rețelelor de siguranță, cum ar fi asigurarea cu adăpost, servicii de instruire și sănătate, care pot aborda necesitățile specifice și temerile copiilor căsătoriți.
6. Asigurarea accesului universal la serviciile de sănătate reproductivă pentru toți tinerii, în particular, pentru fetele și femeile tinere de etnie romă. Asigurarea accesului la servicii și informații de planificare a familiei și contracepție și la servicii și îngrijiri specializate.
7. Susținerea specialiștilor medicali în promovarea mesajelor contra căsătoriilor între copii și mobilizarea la nivel de comunitate, deoarece acești specialiști ar putea fi foarte respectați de comunități.
8. Profesorii din școlile primare și secundare pot contribui la crearea și abilitarea mediului pentru o creștere a școlarizării fetelor. Asigurarea sprijinului total din partea profesorilor pentru politicile și programele destinate îmbunătățirii climatului și siguranței în școli, precum și a reținerii fetelor în școală.
9. Introducerea burselor și altor stimulente pentru a permite fetelor din comunitățile sărace și vul-

nerabile să aibă acces la procesul educațional. Revizuirea și modificarea politicilor școlare care discriminează fetele căsătorite și gravide și asigurarea faptului că, conținutul programului de învățământ abilitază și îmbunătățește egalitatea de gen. Adicional, instruirea profesorilor astfel încât să trateze cu atenție fetele în situații de risc și să acorde consiliere fetelor și susținere părinților în vederea școlarizării fetelor.

10. Susținerea oportunităților economice și sociale pentru fetele și băieții romi din comunitățile rurale. Aceasta poate contribui la faptul că mariajul să nu fie perceput drept unica opțiune disponibilă pentru familiile sărace. Ar trebui examinate scheme de creditare, astfel încât acestea să ofere opțiuni reale în raport cu căsătoriile și să nu încurajeze, din neatenție, familiile să-și căsătorească ficele pentru a avea acces la scheme de credit destinate numai femeilor căsătorite.
11. Abilitarea femeilor și fetelor rome, inclusiv a femeilor tinere căsătorite, și îmbunătățirea accesului la programe de liderism.
12. Consolidarea rolului organizațiilor romilor la nivel de comunitate, mai ales a organizațiilor femeilor și tinerilor, pentru a le permite să se angajeze mai bine în comunicarea cu liderii comunităților.
13. Intensificarea colaborării dintre societatea civilă a romilor și programele naționale pentru a susține, în particular, eforturile de reducere a cazurilor de căsătorie între copii întreprinse la nivel de comunitate.
14. Investirea în măsuri care susțin crearea rețelelor de socializare a femeilor/tinerilor romi la nivel regional și național.

11.6. MUNCA EFECTUATĂ DE COPII

1. Susținerea drepturilor copiilor care muncesc la servicii de educație, sănătate și sociale. Copiii care muncesc ar trebui susținuți, permițându-le să abandoneze locul de muncă pentru a merge la școală sau instruire vocațională prin intermediul programelor de educație tranzițională și alte inițiative.
2. Ar trebui identificați, în scopuri de cercetări științifice, copiii vulnerabili, inclusiv copiii romi, copiii care stau acasă, se află în stradă sau lucrează ilegal. Intervențiile ar trebui evaluate, diseminând pe larg bunele practici și lecțiile învățate.

3. Asigurarea faptului că muncă la domiciliu este decentă, iar copiii romi sunt protejați de hazarduri și condiții de muncă exploatare.
4. Copiii care lucrează în gospodărie trebuie să fie protejați de prea multe ore de lucru care reprezintă o situație obișnuită în lucrul la domiciliu.
5. Ar trebui implicate sistemele de protecție a copilului în monitorizarea muncii copilului la domiciliu pentru a garanta bunăstarea lui, prin intermediul vizitelor la domiciliu și al dialogului individual cu copiii care lucrează și patronii.
6. Sistemele de monitorizare ar trebui să includă o procedură de răspuns prompt, inclusiv investigarea și urmărirea penală în cazuri de violență fizică sau sexuală, reținere ilegală sau alte abuzuri contra lucrătorilor casnici.

11.7. PARTICIPAREA LA VIAȚA POLITICĂ ȘI PUBLICĂ

1. Încurajarea partidelor politice să includă candidați romi în listele electorale, pe locuri de frunte, pentru alegerile naționale și locale.
2. Susținerea creării unui grup de lideri politici și activiști instruiți și calificați, care să reprezinte interesele femeilor rome tinere în cadrul unor campanii politice și de promovare pentru romi, care pot contribui direct la îmbunătățirea propriilor vieți.
3. Sporirea semnificativă a participării femeilor rome în luarea deciziilor, prin dezvoltarea și implementarea unor mecanisme formale și informale de consultare la toate nivelurile.
4. Acordarea asistenței femeilor rome la crearea ONG-urilor lor și pentru a avea o voce puternică a societății civile care le-ar permite să-și creeze propriile agende, să-și facă propriile planuri, să caute resursele necesare și să-și asume responsabilitatea și meritele pentru succesul sau eșecul proiectelor lor.
5. Acordarea asistenței femeilor rome la crearea rețelelor naționale și regionale pentru a putea reprezenta interesele unui grup mai larg de femei rome, precum și pentru a crea parteneriate cu alte rețele ale femeilor și cu părțile interesate relevante.
6. Promovarea exemplelor pozitive ale femeilor rome de succes.

ANEXĂ:

**OBSERVAȚII FINALE ALE COMITETULUI
NAȚIUNILOR UNITE PENTRU ELIMINAREA
DISCRIMINĂRII FAȚĂ DE FEMEI (CEDAW) CU
PRIVIRE LA RAPORTUL PERIODIC COMBINAT
AL PATRULEA ȘI AL CINCILEA AL REPUBLICII
MOLDOVA (OCTOMBRIE 2013)**

**Convenția privind eliminarea
tuturor formelor de discriminare
față de femei**

Distribuire generală
18 octombrie 2013

Original: limba engleză

COMITETUL PRIVIND ELIMINAREA
DISCRIMINĂRII FAȚĂ DE FEMEI

**Observații finale cu privire la raportul periodic combinat al patrulea și al cincilea al Republicii
Moldova**

1. Comitetul a examinat raportul periodic combinat al patrulea și al cincilea al Republicii Moldova (CEDAW/C/MDA/4-5) la ședințele sale nr. 1159 și nr. 1160 din 1 octombrie 2013 (CEDAW/C/SR.1159 și 1160). Lista aspectelor și întrebărilor Comitetului se conține în CEDAW/C/MDA/Q/4-5, iar răspunsurile Guvernului Republicii Moldova se conțin în CEDAW/C/MDA/Q/4-5/Add. 1.

A. Introducere

2. Comitetul își exprimă aprecierea față de Statul parte pentru raportul său periodic combinat al patrulea și al cincilea. De asemenea, Comitetul exprimă aprecierea față de Statul parte pentru răspunsurile sale în formă scrisă la lista de aspecte și întrebări ridicate de Grupul de lucru preliminar sesiunii și clarificarea ulterioară a întrebărilor adresate verbal de Comitet.
3. Comitetul felicită Statul parte pentru delegația sa condusă de Viceministrul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, dl Sergiu Sainciuc, care a inclus, de asemenea, reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, Inspectoratului General de Poliție, precum și ai Misiunii Permanente a Republicii Moldova pe lângă Organizația Națiunilor Unite de la Geneva. Comitetul salută dialogul constructiv, care a avut loc cu delegația.

B. Aspecte pozitive

4. Comitetul salută constituirea Consiliului privind prevenirea și combaterea discriminării și asigurarea egalității în 2013 ("Consiliul Anti-discriminare").
5. Comitetul salută adoptarea Legii nr. 121 cu privire la asigurarea egalității în 2012 și a Legii nr. 45-XVI cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie în 2008.

6. Comitetul remarcă cu apreciere adoptarea următoarelor acte:
 - (a) Strategia sistemului național de referire pentru protecția și asistența victimelor și victimelor potențiale ale traficului de ființe umane pentru anii 2009-2016 și planul național de acțiuni al acesteia pentru anii 2009-2011; și
 - (b) Programul național de asigurare a egalității de gen, precum și Planul național de acțiuni aferent (2010-2015).
7. Comitetul salută acceptarea de către Statul parte a amendamentului la Articolul 20, alineatul 1 din Convenție, în 2012, precum și declarația făcută în 2013 în conformitate cu Articolul 14, alineatul 1 din Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială care recunoaște competența Comitetului de a primi și examina comunicările, și ratificarea următoarelor tratate internaționale:
 - (a) Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități din 2010;
 - (b) Protocolul opțional la Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 2008;
 - (c) Protocolul opțional la Convenția cu privire la drepturile copilului referitor la vânzarea de copii, prostituția copiilor și pornografia infantilă din 2007; și
 - (d) Cel de al doilea Protocol opțional la Pactul internațional privind drepturile civile și politice care vizează abolirea pedepsei cu moartea din 2006.

C. Domeniile principale de preocupare și recomandări

Parlamentul

7. **Reafirmând că Guvernul deține responsabilitatea principală și este în mod special responsabil pentru implementarea deplină a obligațiilor Statului parte în conformitate cu Convenția, Comitetul subliniază faptul că Convenția este obligatorie pentru toate ramurile Guvernului și invită Statul parte să-și încurajeze Parlamentul, în conformitate cu procedurile sale și să întreprindă, după caz, măsurile necesare pentru implementarea prezentelor observații finale începând cu momentul actual și până la următoarea perioadă de raportare conform Convenției.**

Cadrul constituțional și legislativ și legile discriminatorii

9. Comitetul își exprimă îngrijorarea față de:
 - (a) progresul lent al reformei juridice din Statul parte care vizează armonizarea legislației sale naționale cu Convenția, cât și întârzierea și lipsa unui interval clar de timp prevăzut pentru adoptarea unui set de proiecte de legi importante;
 - (b) implementarea insuficientă a legilor care vizează eliminarea discriminării față de femei;
 - (c) bugetul limitat alocat Consiliului Anti-discriminare;
 - (d) lipsa conștientizării de sistemul judiciar a drepturilor femeilor și legislației naționale relevante și lipsa instruirii sistematice privind Convenția și legislația națională care promovează egalitatea de gen.
10. **Comitetul solicită Statului parte următoarele:**
 - (a) **accelerarea eforturilor sale de finalizare a procesului de armonizare a legislației sale naționale cu Convenția. În acest sens, Statul parte este încurajat să implice societatea civilă;**
 - (b) **elaborarea strategiilor, inclusiv sensibilizarea parlamentarilor pentru depășirea obstacolelor din calea adoptării proiectelor de legi în așteptare, și trecerea la adoptarea acestora într-un interval de timp planificat, începând cu momentul actual și până la următoarea perioadă de raportare;**

- (c) asigurarea implementării efective și punerea în aplicare a legislației existente care vizează eliminarea discriminării împotriva femeilor, în vederea reducerii dezavantajelor structurale care împiedică realizarea eficientă a egalității substanțiale de gen;
- (d) asigurarea Consiliului Anti-discriminare cu resurse umane și financiare adecvate pentru asigurarea realizării rolului său în mod eficient; și,
- (e) asigurarea instruirii sistematice a judecătorilor, procurorilor și avocaților privind Convenția, Protocolul opțional aferent și legislația națională relevantă.

Aplicabilitatea Convenției

11. Comitetul ia act de informațiile oferite de delegația Statului parte în timpul dialogului, precum că regiunea Transnistreană este parte a Republicii Moldova și că aceasta explorează modalități de implementare a raportului dlui Thomas Hammarberg, expert superior al Națiunilor Unite, din 2013.⁷⁹ Cu toate acestea, Comitetul rămâne îngrijorat de faptul că femeile din Transnistria nu se bucură de aceleași protecții de egalitate ca și femeile din alte regiuni ale Republicii Moldova.
12. Comitetul ia act de intenția Statului parte de a implementa recomandările din raportul Hammarberg și recomandă accelerarea eforturilor sale în vederea atingerii acestui obiectiv, în conformitate cu angajamentul recent asumat de Prim-ministrul Republicii Moldova la Adunarea Generală ONU. Comitetul încurajează, de asemenea, Statul parte să respecte angajamentele sale asumate în timpul revizuirii periodice universale din 2011 de a lucra la promovarea drepturilor omului în regiunea transnistreană. În acest sens, ar trebui să inițieze, de asemenea, cooperarea cu autoritățile *de facto* ale Transnistriei și cu alte părți interesate pentru le permite femeilor din Transnistria să se bucure de o protecție mai mare și de drepturile sale.

Mecanismul național de promovare a femeilor

13. Luând act de informațiile oferite de Statul parte cu privire la re-introducerea punctelor focale responsabile de egalitatea de gen în administrația locală, Comitetul este preocupat de următoarele:
 - (a) cooperarea limitată între organismele existente de egalitate de gen și ministerele relevante la toate nivelurile; remanierile frecvente de personal; integrarea insuficientă a aspectelor de gen la toate nivelurile în cadrul ministerelor; și includerea insuficientă a femeilor dezavantajate în procesul de formulare a politicilor și programelor;
 - (b) puterea limitată de luare a deciziilor, precum și resursele umane, financiare și tehnice limitate ale mecanismului național; și
 - (c) lipsa de informații privind implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen și a planurilor sale naționale de acțiune asociate acestuia (2010-2015) și rezultatele obținute până în prezent.
14. Comitetul își reiterează recomandarea (CEDAW/C/MDA/CO/3, p. 12) sa pentru Statul parte privind consolidarea promptă a mecanismului național de promovare a femeilor. În acest sens, acesta ar trebui să creeze mecanisme de cooperare eficientă între organismele responsabile de egalitatea de gen și ministerele relevante în vederea sporirii integrării aspectului de gen la toate nivelurile și în toate domeniile reglementate de Convenție, inclusiv în ceea ce privește grupurile dezavantajate de femei. Comitetul solicită, de asemenea, ca Statul parte să consolideze Comitetul guvernamental de asigurare a egalității dintre bărbați și femei, oferindu-i o mai mare vizibilitate și autoritate în raport cu ministerele relevante, și oferindu-i resursele umane, financiare și tehnice necesare pentru îmbunătățirea funcționării efective și asigurarea faptului că acesta poate contribui la consolidarea unor cunoștințe și expertize de succes privind situația femeilor în toate domeniile prevăzute de Convenție. În cele din urmă,

⁷⁹ Adoptată de Comitet în timpul sesiunii sale a 56-a (30 septembrie - 18 octombrie 2013).

Statul parte trebuie să implementeze Programul de asigurare a egalității de gen și să ofere, în raportul său periodic următor, informații detaliate în această privință.

Măsurile speciale temporare

15. Remarcând unele măsuri speciale temporare care au fost introduse în propunerea de modificare a Legii cu privire la Guvern pentru a încuraja participarea femeilor în viața politică, Comitetul își exprimă îngrijorarea că încercările legislative similare de introducere a cotelor pentru femeile candidați pe listele partidelor politice nu s-au soldat cu succes. Comitetul este în continuare preocupat de lipsa înțelegerii Articolului 4, alineatul 1 din Convenție, și că măsurile speciale temporare nu sunt utilizate în alte domenii reglementate de Convenție întru accelerarea realizării de facto a egalității dintre femei și bărbați.
16. **Comitetul îndeamnă Statul parte să-și accelereze eforturile de adoptare a modificării propuse la Legea cu privire la Guvern și să sensibilizeze parlamentarii cu privire la importanța angajării femeilor în viața publică. În continuare Comitetul recomandă Statului parte să adopte măsuri speciale temporare, în conformitate cu Articolul 4, alineatul 1 din Convenție, în cazul în care femeile, inclusiv femeile din minoritățile etnice și femeile cu dizabilități, sunt slab reprezentate sau dezavantajate, și să evalueze și să publice analize privind impactul de gen al acestor măsuri.**

Stereotipuri

17. Comitetul își reiterează îngrijorarea sa față de persistența atitudinilor patriarhale și stereotipurilor adânc înrădăcinate cu privire la rolurile și responsabilitățile femeilor și bărbaților în familie și în societate (CEDAW/C/MDA/CO/3, p. 18). Se observă că astfel de atitudini și stereotipuri sunt cauzele profunde ale (1) poziției dezavantajate a femeilor din Statul parte în viața politică și publică; (2) violenței împotriva femeilor în Statul parte; și (3) ale segregării de gen, așa cum se reflectă în opțiunile educaționale și de încadrare în muncă ale femeilor și fetelor. Adicional, Comitetul este îngrijorat de persistentele stereotipuri față de femeile mai în vârstă și femeile cu dizabilități, precum și față de existența publicității sexiste. În cele din urmă, Comitetul este îngrijorat că, deși Statul parte este un stat laic, instituțiile religioase adesea perpetuează rolurile tradiționale de gen în familie și în societate și influențează politicile de stat cu un impact asupra drepturilor omului.
18. **Comitetul îndeamnă Statul parte să:**
 - (a) elimine toate formele de discriminare bazată pe gen în sistemul de învățământ și în programele de educație informală în vederea eliminării stereotipurilor de gen din materialele educaționale; incorporând educația privind drepturile omului în curriculumul școlar; și introducând cursuri obligatorii în toate programele de formare a profesorilor privind modalitățile în care școlarizarea reproduce inegalitățile de gen;
 - (b) elaboreze o strategie comprehensivă în toate sectoarele care vizează femeile și bărbații, fetele și băieții, pentru depășirea atitudinilor patriarhale și stereotipurilor bazate pe gen privind rolurile și responsabilitățile femeilor și bărbaților în familie și în societate;
 - (c) elaboreze programe de sensibilizare a opiniei publice și de formare pentru factorii de decizie, angajatori, tineri și grupurile dezavantajate de femei, inclusiv femeile mai în vârstă și femeile cu dizabilități, privind drepturile femeilor în toate domeniile reglementate de Convenție;
 - (d) adopte prompt Legea cu privire la publicitate care are drept scop, printre altele, interzicerea utilizării publicității sexiste și asigurarea implementării eficiente a acesteia; și,
 - (e) asigure faptul că autoritățile locale promovează politici bazate pe principii de egalitate de gen, fără interferența instituțiilor religioase.

Violența împotriva femeilor

19. Salutând adoptarea Legii privind prevenirea și combaterea violenței în familie în 2008, care a introdus măsuri noi de protecție, precum și modificarea Codului penal în 2010, declarând criminală violența în familie și violul marital, Comitetul își reiterează îngrijorarea serioasă față de prevalența înaltă a violenței domestice, inclusiv împotriva femeilor în vârstă, care este cuplată cu lipsa unui set de date complete privind amploarea și formele de violență împotriva femeilor. În continuare, Comitetul își exprimă preocuparea față de următoarele:
 - (a) aplicarea inconsistentă de către instanțele de judecată, procurori și poliție a legilor privind combaterea violenței domestice, care subminează încrederea femeii în sistemul judiciar, precum și lipsa conștientizării printre femei privind remediile legale existente;
 - (b) eșecul poliției și procurorilor de a acorda atenție daunelor neesențiale și că sunt necesare mai multe acte de violență pentru inițierea unei anchete penale; și reticența poliției de a interveni în cazurile de violență domestică în comunitatea de romi;
 - (c) ineficiența ordonanțelor de protecție împotriva presupușilor agresori/făptași, care nu sunt emise de instanțele judecătorești sau sunt emise cu întârziere; incapacitatea ofițerilor de poliție de a aplica ordonanțele de protecție; lipsa de servicii suficiente de sprijin pentru victimele din zonele rurale și regiunea Transnistreană, inclusiv adăposturi; și ne-acoperirea de sistemul de stat de asistență juridică a victimelor violenței bazate pe gen;
 - (d) rata scăzută de raportare a cazurilor de violență sexuală, inclusiv de viol, și cercetarea și urmărirea penală inefficientă în astfel de cazuri; și,
 - (e) rapoarte cu privire la unele femei migrante din Moldova, care, la întoarcerea în țară, sunt stigmatizate și expuse riscului de violență sexuală.
20. Reamintind Recomandarea sa Generală nr. 19 (1992) cu privire la violența împotriva femeilor, Comitetul îndeamnă Statul parte să:
 - (a) consolideze punerea în aplicare a Codului penal și Legii privind prevenirea și combaterea violenței în familie și a altor legi naționale relevante și să asigure faptul că toate femeile și fetele, în special femeile în vârstă, femeile și fetele rome, femeile și fetele cu dizabilități, sunt protejate de violență și au acces imediat la căile de atac; lansarea investigațiilor din oficiu în cazul tuturor acestor crime și asigurarea faptului că agresorii/făptașii sunt judecați și pedepsiți proporțional gravității infracțiunii comise;
 - (b) accelerarea eforturilor de modificare a Legii privind prevenirea și combaterea violenței în familie întru suplimentarea protecției ordonate de instanța de judecată cu un sistem de protecție ordonat de poliție pentru a permite emiterea de către poliție a ordonanțelor de protecție în situații de urgență;
 - (c) eliminarea oricăror obstacole cu care se confruntă femeile în obținerea accesului la justiție și asigurarea faptului ca asistența judiciară este oferită tuturor victimelor violenței; încurajarea femeilor să declare incidentele de violență sexuală și domestică prin sporirea gradului de conștientizare cu privire la caracterul penal al acestor acte; oferirea asistenței adecvate și protecției femeilor – victime ale violenței, inclusiv femeilor rome; și majorarea numărului și finanțării adăposturilor și asigurarea acoperirii naționale garantate care să se extindă asupra femeilor din zonele rurale și din regiunea Transnistreană;
 - (d) asigurarea faptului că toate investigațiile actelor de violență sexuală, inclusiv cele comise împotriva femeilor migrante din Moldova, au loc în conformitate cu standardele internaționale de investigare, inclusiv prin modificarea orientărilor existente privind anchetarea cazurilor de viol și alte acte de violență sexuală;

- (e) **consolidarea sistemului de colectare a datelor pentru asigurarea faptului că datele sunt dezagregate după tip de violență și după relația dintre agresor/făptaș și victimă, susținerea cercetării în acest domeniu și asigurarea faptului că informațiile și datele colectate sunt puse la dispoziția publicului; și**
- (f) **ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie.**

Traficul de persoane și exploatarea prostituției

21. Recunoscând eforturile Statului parte de combatere a traficului de persoane, Comitetul își exprimă îngrijorarea că Statul parte rămâne o țară de origine pentru traficul de persoane în scopul exploatării sexuale și a forței de muncă, și că sentințele emise infractorilor de trafic cu ființe umane sunt îngăduitoare. Comitetul este îngrijorat în mod deosebit de faptul că copiii, ai căror părinți au emigrat peste hotare, precum și femeile care au suferit din urma violenței în familie sunt deosebit de vulnerabile la traficul de ființe umane. Comitetul este în continuare preocupat de serviciile insuficiente de reabilitare și reintegrare pentru femeile și fetele care sunt victime ale traficului de ființe umane, în special, în regiunea Transnistreană a Republicii Moldova. În cele din urmă, Comitetul este îngrijorat că, deși prostituția este ilegală în Statul parte, conform Codului contravențional, doar femeile implicate în prostituție sunt supuse pedepsei, dar nu și clienții acestora.

22. Comitetul solicită Statului parte următoarele:

- (a) **asigurarea urmăririi în timp util și a pedepselor proporționale pentru traficanți, precum și revizuirea politicii sale privind condamnările în cazuri de trafic de persoane;**
- (b) **asigurarea instruirii obligatorii care să țină cont de aspectul de gen pentru judecători, procurori, polițiști și alți ofițeri ai organelor de drept privind prevederile legale referitoare la traficul de ființe umane;**
- (c) **implementarea eficientă a Planului național de acțiuni anexat la Strategia Sistemului național de referire care vizează identificarea timpurie și referirea victimelor traficului, și întreprinderea măsurilor de prevenire, cum ar fi sporirea gradului de conștientizare privind riscurile traficului pentru grupurile dezavantajate și marginalizate de femei; și,**
- (d) **revizuirea legislației sale privind prostituția pentru asigurarea faptului că femeile implicate în prostituție nu sunt discriminate sau penalizate cu amenzi administrative, și intensificarea eforturilor sale întru susținerea femeilor care doresc să abandoneze prostituția, și implementarea măsurilor de reducere a cererii pentru astfel de acte și examinarea posibilității introducerii unor sancțiuni pentru cumpărătorii de sex.**

Participarea în viața politică și publică

23. Comitetul ia act de amendamentele propuse la Legea cu privire la Guvern care prevede o cotă obligatorie de 40% de candidați de sex feminin pe listele partidelor politice, precum și modificarea propusă a Legii privind finanțarea partidelor politice, care prevede stimulente monetare pentru partidele politice și promovarea candidaților de sex feminin. Comitetul este îngrijorat, în mod special, de reprezentarea continuă scăzută a femeilor în Parlament și în poziții guvernamentale la nivel de stat, național și local. Comitetul este în continuare îngrijorat de faptul că grupurile dezavantajate de femei, inclusiv femeile rome și femeile cu dizabilități, sunt în practică, aproape totalmente excluse din viața politică și publică.

24. Comitetul recomandă Statului parte următoarele:

- (a) **studierea cauzelor principale care împiedică femeile să participe la viața publică și politică și elaborarea strategiilor de depășire a obstacolelor și întreprinderea măsurilor efi-**

- ciente pentru asigurarea adoptării rapide a măsurilor speciale temporare propuse care vizează promovarea femeilor în viața politică și în funcții de conducere;**
- (b) sporirea eforturilor sale de acordare a instruirii și consolidarea capacităților femeilor pentru a le permite ocuparea funcțiilor publice și ameliorarea campaniilor de conștientizare despre importanța participării depline și egale a femeilor în viața politică și publică; și**
 - (c) introducerea procedurilor care să asigure participarea eficientă a femeilor rome și femeilor cu dizabilități în funcții electivă și organisme desemnate.**

Educația

25. Remarcând nivelul ridicat de instruire al femeilor și fetelor din Statul parte, Comitetul rămâne preocupat de segregarea persistentă a femeilor și fetelor în domeniile de studii tradițional dominate de femei la nivel post-secundar și sub-reprezentarea acestora în inginerie, tehnologie și alte domenii de învățământ, care au un impact negativ asupra șanselor acestora de integrare în sectoarele mai bine plătite ale pieței forței de muncă. În continuare, Comitetul își exprimă îngrijorarea față de accesul limitat la învățământul general și inclusiv al fetelor rome și cu dizabilități care rezultă în rate scăzute de înrolare și rate ridicate de abandon la nivel de școală primară, precum și la atitudini negative față de romi printre profesori și administratorii de școală.
26. **Comitetul recomandă Statului parte următoarele:**
- (a) încurajarea femeilor tinere să aleagă domeniile de studiu și profesii ne-tradiționale, inclusiv prin adoptarea de măsuri speciale temporare, și implementarea programelor care vizează consiliere băieților și fetelor privind întreaga gamă de opțiuni educaționale; și**
 - (b) promovarea accesului fetelor rome și fetelor cu dizabilități la învățământul general și inclusiv și reținerea acestora la toate nivelurile de învățământ, prin soluționarea sentimentului anti-romi, și creșterea gradului de conștientizare privind importanța educației ca bază pentru emanciparea/abilitarea femeilor, și consolidarea aplicării politicilor de re-admitere care să permită acestor fete care au abandonat școala să se întoarcă.**

Ocuparea forței de muncă

27. Comitetul este preocupat de segregarea ocupațională continuă și supra-reprezentarea femeilor în sectorul cel mai rău plătit, care, de asemenea, se soldează cu pensii mai mici pentru femei; lipsa aplicării principiului egalității de remunerare pentru munca de valoare egală și diferențele persistente de salariu în funcție de gen; și excluderea femeilor rome și femeilor cu dizabilități de pe piața formală a forței de muncă. Comitetul este în continuare îngrijorat de faptul că femeile care lucrează în sectorul informal, inclusiv femeile din regiunile rurale și femeile mai în vârstă, nu sunt acoperite de protecția socială și juridică. Comitetul reiterează îngrijorarea sa cu privire la concediul de maternitate prea protector prevăzut de Codul muncii și lipsa concediului parental, care consolidează împărțirea inegală a responsabilităților familiale între femei și bărbați, și poate condamna femeile la șomaj și sărăcie. Comitetul, de asemenea, își exprimă îngrijorarea față de vârstele diferite de pensionare obligatorie pentru bărbați și femei (57 ani pentru femei comparativ cu 62 de ani pentru bărbați), precum și față de impactul pe care îl are pensionarea timpurie, inegală în consolidarea stereotipurilor și condamnarea multor femei în vârstă la sărăcie.
28. **Comitetul recomandă Statului parte următoarele:**
- (a) consolidarea eforturilor pentru eliminarea segregării ocupaționale, inclusiv prin adoptarea măsurilor speciale temporare, și adoptarea măsurilor de implementare a principiului egalității remunerării pentru munca de valoare egală și pentru restrângerea și eliminarea decalajului dintre salariul diferențiat după gen prin aplicarea schemelor de**

- evaluare a funcțiilor din sectorul public corelate cu majorările de salarii din sectoarele dominate de femei;**
- (b) sporirea accesului femeilor rome, femeilor din regiunile rurale, femeilor cu dizabilități și femeilor în vârstă la munca formală, printre altele, asigurând aplicarea eficientă a Strategiei de asigurare a egalității de gen (2010-2015);**
 - (c) intensificarea eforturilor sale de revizuire a dispozițiilor Codului muncii privind concediul de maternitate și paternitate și implicarea sindicatelor și organizațiilor de femei în vederea abilitării femeilor și bărbaților să concilieze responsabilitățile profesionale și familiale;**
 - (d) majorarea vârstei de pensionare pentru femei și egalarea acesteia cu cea pentru bărbați, și extinderea schemelor de pensionare pentru asigurarea, cel puțin, a nivelului minim de existență pentru femei și bărbați; și**
 - (e) considerarea ratificării Convenției OIM nr. 189 (2011) privind munca decentă pentru personalul casnic.**
29. Remarcând interzicerea existentă a hărțuirii sexuale în Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, Comitetul regretă lipsa măsurilor de implementare. Comitetul ia act de introducerea articolului 173 în Codul penal, care criminalizează hărțuirea sexuală, dar regretă lipsa de informații cu privire la cazurile din instanța de judecată care ar aplica aceste prevederi. Comitetul este îngrijorat în mod special de faptul că, în practică, femeile care au suferit în urma hărțuirii sexuale adesea demisionizează de la locurile lor de muncă și agresorii/făptașii se bucură frecvent de impunitate.
30. **Statul parte este îndemnat să disemineze și să implementeze în mod eficient legislația privind interzicerea și criminalizarea hărțuirii sexuale la locul de muncă; să asigure faptul că femeile sunt conștiente de aceste legi și au acces la căile de atac eficiente de drept civil și penal; și să colecteze date dezagregate după gen privind numărul și rezultatul inspecțiilor muncii, cazurile judiciare și plângerile administrative legate de discriminarea la locul de muncă bazată pe gen și hărțuirea sexuală la locul de muncă.**

Sănătate

31. Comitetul este preocupat de rata ridicată a avorturilor și utilizarea, disponibilitatea și accesibilitatea redusă a formelor moderne de contracepție, în special, în regiunea Transnistreană și zonele rurale, care indică faptul că avortul este folosit ca o metodă de control al nașterii. Comitetul este deosebit de preocupat de practicile de sterilizare coercitive, în special, în cazul femeilor cu dizabilități, femeilor din regiunile rurale și femeilor rome. Comitetul ia act cu îngrijorare de faptul că regulamentul actual al Ministerului Sănătății cu privire la sterilizare specifică dizabilitatea mintală drept indicator pentru sterilizare. Comitetul este în continuare preocupat de lipsa programelor educaționale privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive în școli, și lipsa de date dezagregate după gen. Comitetul este, de asemenea, îngrijorat de accesul limitat și accesibilitatea limitată a serviciilor de sănătate pentru femeile mai în vârstă.
32. **Comitetul îndeamnă Statul parte să:**
- (a) asigure disponibilitatea și accesibilitatea metodelor moderne de contracepție pentru femei și fete;**
 - (b) extindă disponibilitatea metodelor moderne sigure din punct de vedere medical de avort, inclusiv în regiunea Transnistreană și zonele rurale;**
 - (c) ridice nivelul de conștientizare a importanței utilizării contraceptivelor în scopul planificării familiei, și să examineze posibilitatea includerii avortului, precum și a contraceptivelor în pachetul de bază de asigurare obligatorie;**

- (d) să modifice și să elaboreze cadrul de reglementare, precum și recomandările prevăzute pentru medicii practicieni pentru asigurarea faptului că sterilizarea este efectuată numai în conformitate cu dreptul internațional, în special, cu acordul informat și liber al femeilor în cauză;
- (e) să introducă instruire adecvată vârstei privind sănătatea sexuală și reproductivă și drepturile aferente în curriculumul școlar, inclusiv privind comportamentul sexual responsabil;
- (f) să asigure accesul și accesibilitatea serviciilor de sănătate pentru femeile mai în vârstă și să instruiască lucrătorii din domeniul sănătății privind serviciile geriatrice; și
- (g) să integreze perspectiva de gen în toate intervențiile și politicile de sănătate și să colecteze și să analizeze datele dezagregate după gen.

Femeile din zonele rurale

33. Comitetul este preocupat de situația femeilor din zonele rurale care sunt mai vulnerabile la violență și sărăcie și care au acces limitat la terenuri, credite, serviciile de sănătate și sociale și participarea la procesele de luare a deciziilor la nivel comunitar.
34. **Comitetul recomandă Statului parte următoarele:**
- (a) să întreprindă măsuri imediate întru implementarea măsurilor eficiente pentru eliminarea discriminării față de femeile din zonele rurale în toate domeniile reglementate de Convenție, inclusiv prin măsuri speciale temporare în conformitate cu articolul 4, alineatul 1 din Convenție și Recomandarea generală nr. 25 (1992) a Comitetului;
 - (b) să intensifice eforturile pentru sporirea abilității economice și politice a femeilor din zonele rurale; și
 - (c) să includă în următorul raport periodic informații și date dezagregate după gen privind accesul femeilor din regiunile rurale la terenuri, credite, servicii sociale și de sănătate și piața formală de muncă, și să integreze perspectiva de gen în proiectul Legii fondului funciar.

Grupurile dezavantajate de femei

35. Remarcând adoptarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă pe anii 2011-2015 și instituirea mediatorilor romi la nivel comunitar, Comitetul este preocupat de resursele financiare insuficiente alocate pentru implementarea acestui Plan de acțiuni, și de faptul că până în prezent au fost desemnați numai 15 mediatori.
36. **Comitetul îndeamnă Statul parte să implementeze și să aloce finanțarea corespunzătoare a planurilor de acțiune și strategiilor naționale care vizează eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femeile și fetele rome și să numească, fără întârziere, mediatori romi calificați în toate comunitățile de romi, și să aloce fonduri adecvate pentru această funcție.**
37. Comitetul ia act de informațiile și datele limitate disponibile privind alte grupuri dezavantajate de femei, cum ar fi femeile mai în vârstă și femeile cu dizabilități. Comitetul își exprimă îngrijorarea față de marginalizarea acestor femei și vulnerabilitatea lor aferentă intersectării cu diferite forme de discriminare. Comitetul este îngrijorat în mod deosebit de situația femeilor cu dizabilități în instituțiile rezidențiale, unde acestea sunt expuse unui risc sporit de abuz, inclusiv agresiune sexuală. Comitetul este în continuare îngrijorat de faptul că aceste acte sunt frecvent nedeclarate și că agresorii/făptașii sunt rareori aduși în fața justiției. În cele din urmă, Comitetul este îngrijorat de sistemul de tutela discriminatoriu pentru femeile cu dizabilități intelectuale și psiho-sociale, care permite privarea acestora de capacitatea legală.

38. Comitetul solicită Statului parte următoarele:

- (a) colectarea datelor statistice comprehensive în recensământul său următor dezagregate după gen și vârstă privind situația grupurilor dezavantajate de femei, inclusiv femeile rome, femeile cu dizabilități, femeile din regiunile rurale și femeile mai în vârstă, în toate domeniile reglementate de Convenție;
- (b) întreprinderea măsurilor eficiente, inclusiv a măsurilor speciale temporare, pentru accelerarea realizării egalității substanțiale pentru astfel de grupuri dezavantajate de femei;
- (c) diseminarea și asigurarea implementării Legii privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități din 2012, inclusiv prin crearea mecanismelor de impunere a cotelor privind încadrarea în muncă a persoanelor cu dizabilități;
- (d) investigarea în mod eficient a tuturor cazurilor de agresiune sexuală față de femeile cu dizabilități în instituțiile rezidențiale; facilitarea accesului acestor femei la serviciile de sănătate reproductivă; și asigurarea faptului că toate intervențiile medicale sunt bazate pe acordul informat; și,
- (e) reforma sistemului de tutelă pentru a-l aduce în conformitate cu Articolul 12 din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

Relațiile de căsătorie și de familie

39. Comitetul își exprimă îngrijorarea față de relațiile de căsătorie între copii în unele comunități de romi și față de lipsa de acțiune sistematică întreprinsă de Statul parte pentru abordarea acestei practici dăunătoare, în pofida interdicției legale a căsătoriei timpurii. Comitetul este, de asemenea, îngrijorat de informațiile primite că după divorț sau decesul soțului, femeilor, în practică, le este adesea refuzat dreptul de moștenire.
40. Comitetul recomandă Statului parte să asigure faptul că organismele de asistență socială și alte agenții de stat întreprind măsuri pentru combaterea practicii căsătoriei între copii și implementarea în mod eficient a legislației privind interzicerea căsătoriei timpurii. Comitetul recomandă, de asemenea, Statului parte, în colaborare cu liderii comunității, să sensibilizeze comunitățile de romi despre interzicerea legală a căsătoriei între copii, precum și despre efectele negative ale acesteia asupra sănătății și educației fetelor. Comitetul îndeamnă Statul parte să asigure aplicarea integrală a prevederilor privind moștenirea/succesiunea conținute în Codul civil și să elimine decalajul dintre legislație și practică, în conformitate cu pp. 51-53 din Recomandarea generală nr. 29 a Comitetului privind consecințele economice ale căsătoriei, relațiile familiale și dizolvarea acestora (2013).

Declarația de la Beijing și platforma pentru acțiune

41. Comitetul îndeamnă Statul parte să utilizeze Declarația de la Beijing și Platforma pentru acțiune în eforturile sale de implementare a prevederilor Convenției.

Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului și cadrul viitor

42. Comitetul solicită integrarea perspectivei de gen în conformitate cu dispozițiile Convenției în toate eforturile care vizează realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului, precum și în noul cadru de dezvoltare efectiv din anul 2015.

Diseminarea și implementarea

43. Comitetul reamintește obligația Statului parte de a implementa sistematic și continuu dispozițiile din Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de

femei. Acesta îndeamnă Statul parte să acorde o atenție prioritară implementării prezentelor observații finale și recomandări în perioada din momentul actual și până la prezentarea următorului raport periodic. Comitetul, prin urmare, solicită diseminarea la timp a observațiilor finale, în limba oficială a Statului parte, instituțiilor relevante de stat la toate nivelurile, în special, Guvernului, ministerelor, Parlamentului și sistemului judiciar, pentru a facilita implementarea integrală a acestora. Comitetul încurajează Statul parte să colaboreze cu toate părțile interesate, cum ar fi patronatele, sindicatele, organizațiile active în domeniul drepturilor omului și organizațiile de femei, universitățile și institutele de cercetare, mass-media etc. Acesta recomandă în continuare ca observațiile sale finale să fie diseminate într-o formă corespunzătoare la nivelul comunităților locale, pentru a facilita implementarea acestora. Adicional, Comitetul solicită Statului parte să continue diseminarea Convenției, Protocolului opțional și jurisprudenței și a recomandărilor generale ale Comitetului tuturor părților interesate.

Ratificarea altor tratate

44. Comitetul ia act de faptul că aderarea Statului parte la cele 9 instrumente majore internaționale privind drepturile omului⁸⁰ ar spori nivelul de respectare a drepturilor omului și libertăților fundamentale ale femeilor în toate aspectele vieții. Comitetul încurajează, prin urmare, Statul parte să ia în considerare ratificarea tratatelor la care acesta nu este încă parte, adică, Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și ale membrilor familiilor acestora și Convenția internațională pentru protecția tuturor persoanelor contra disparițiilor forțate.

Monitorizarea observațiilor finale

45. Comitetul solicită Statului parte să furnizeze, în termen de doi ani, informația în formă scrisă despre măsurile întreprinse întru implementarea recomandărilor conținute în pp. 20 (a, b, c și d) și 28 (b) de mai sus.

Pregătirea următorului raport.

46. Comitetul invită Statul parte să prezinte cel de al șaselea raport periodic până în octombrie 2017.
47. Comitetul solicită Statului parte să urmeze orientările armonizate privind raportarea în conformitate cu tratatele internaționale pentru drepturile omului, inclusiv orientările cu privire la un document de bază comun și documentele specifice tratatului (HRI/GEN/2/Rev. 6, cap. I).

⁸⁰ Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale; Pactul internațional privind drepturile civile și politice; Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială; Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei; Convenția împotriva torturii și altor tratamente crude, inumane și degradante sau pedepse; Convenția privind drepturile copilului; Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și a membrilor familiilor lor; Convenția internațională pentru protecția tuturor persoanelor contra disparițiilor forțate; și Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități.